

Lwów, dnia 5. października 1913.

Aleg 80

L. 17.612/pr.

Projekt ustawy wodnej.

Przedłożenie rządowe.

Do

Jego Ekscelencyi Jaśnie Wielmożnego Pana Adama Hrabiego Gołuchowskiego

c. i k. rzeczywistego tajnego Radcy i Marszałka krajowego

we Lwowie.

Według pisma Wydziału krajowego z 5. września b. r. L. 138.447 nie powziął Sejm w ubiegłej kadencji żadnej uchwały o przedłożeniu rządowem co do projektu nowej ustawy wodnej.

Wobec tego mam zaszczyt złożyć ponownie do łaski marszałkowskiej ten projekt oraz motywa objaśniające w tekście polskim i tłumaczeniu ruskiem i upraszać Waszą Ekscelencyę, aby zechciał to przedłożenie umieścić na porządku dziennym jednego z najbliższych posiedzeń przyszłej kadencji sejmowej.

Proszę przyjąć wyrazy mego wysokiego poważania.

C. k. Namiestnik:

Korytowski, w. r.

Ustawa o prawie wodnem

z dnia

obowiązująca w

Za zgodą Mojego Sejmu

postanawiam, co następuje:

Artykuł I.

- Ustęp 1. Ustawa ta wchodzi w życie w dniu, który oznaczony zostanie rozporządzeniem Rządu, najpóźniej jednak w pierwszym dniu drugiego roku kalendarzowego, następującego po jej ogłoszeniu.
- Ustęp 2. Z dniem wejścia w życie tej ustawy tracą moc obowiązującą wszystkie ustawy i rozporządzenia, które dotyczą przedmiotów tej ustawy i jej postanowieniom się sprzeciwiają.

Artykuł II.

Pozostają nienaruszone w szczególności:

1. Przepisy cesarskiego rozporządzenia z 16. listopada 1851 Dz. u. p. Nr. 1 ex 1852 (regulamin ruchu na kolejach żelaznych);
2. przepisy rozporządzenia ministeryalnego z 14 września 1854 Dz. u. p. Nr. 238 o udzielaniu koncesyi na budowę prywatnych kolei żelaznych;
3. przepisy ustawy z 18. lutego 1878 Dz. u. p. Nr. 30, o wywłaszczeniu w celu budowy i ruchu kolei żelaznych;
4. przepisy powszechnej ustawy górniczej z 23. maja 1854 Dz. u. p. Nr. 146 i ustawy z 21. lipca 1871 Dz. u. p. Nr. 77 o urzędzeniu i zakresie działania władz górniczych;
5. prawno wodne postanowienia ustawy z 30. czerwca 1884, Dz. u. p. Nr. 116 o popieraniu kultury krajowej na polu budowy wodnych;
6. przepisy ustawy z 30. czerwca 1884 Dz. u. p. Nr. 117 o robotach mających na celu nieszkodliwe odprowadzenie wód górskich;
7. przepisy ustawy z 11. czerwca 1901 Dz. u. p. Nr. 66 o budowie dróg wodnych i przeprowadzeniu regulacji rzek;
8. przepisy ustawy z 15. czerwca 1904 Dz. u. kr. Nr. 93 dotyczące niektórych zarządzeń pod względem policyi wodnej i lasowej.

Artykuł III.

- Ustęp 1. Nabyte na podstawie dawniejszych ustaw prawa używania wód albo inne prawa, których przedmiotem jest woda, jak również połączone z niemi zobowiązania pozostają nienaruszone.
- Ustęp 2. Istnienie i rozciągłość takich stosunków prawnych oceniać należy według dawniejszych ustaw, wykonywanie i zgaśnięcie tych praw jakoteż postępowanie stosuje się do niniejszej ustawy.
- Ustęp 3. Stan posiadania chroniony według § 3 ustawy z 30. maja 1869 Dz. u. p. Nr. 93 pozostaje nienaruszony.

Artykuł IV.

Jeżeli wskutek podania o udzielenie prawno-wodnego pozwolenia zarządzono już przed dniem wejścia w życie tej ustawy postępowanie rozpisaniem rozprawy, w takim razie odmienne przepisy tej ustawy, z wyjątkiem § 107, nie mają zastosowania; takie sprawy należy także w toku postępowania odwoławczego oceniać i rozstrzygać według ustaw z 14. marca 1875, Dz. u. kr. Nr. 38, z 10. czerwca 1892 Dz. u. kr. Nr. 43, z 4. stycznia 1903 Dz. u. kr. Nr. 12, z 16. września 1909 Dz. u. kr. 135 i z 26. września 1910 Dz. u. kr. Nr. 215.

Artykuł V.

- Ustęp 1. Na wykonywane już przy wejściu w życie tej ustawy używanie wody i na istniejące zakłady wodne, które według niniejszej ustawy podlegają zezwoleniu władzy, lecz według dawniejszych ustaw tego nie potrzebowały, nie potrzeba dodatkowego pozwolenia.
- Ustęp 2. Tego rodzaju prawa używania wody należy na zgłoszenie uprawnionego albo na podstawie dochodzeń z urzędu przeprowadzonych wpisać do księgi wodnej w terminie, który będzie oznaczony w drodze rozporządzenia.
- Ustęp 3. Przed wpisaniem do księgi wodnej ma władza stwierdzić, czy i o ile do używania wody, o które chodzi, wymagane było według dawniejszych ustawowych przepisów prawno-wodne pozwolenie, a jeżeli było potrzebne, oznajmić to z powołaniem się na § 117 niniejszej ustawy stronie i wezwać ją, aby w terminie, którego nie można wyznaczać na czas krótszy, niż ośm tygodni, wniosła podanie o dodatkowe pozwolenie, w myśl postanowień niniejszej ustawy.
- Ustęp 4. Prawa używania wód, które według postanowień ustawy z 14. marca 1875 Dz. u. kr. Nr. 38 miały być zapisane do księgi wodnej, czego jednak aż do wejścia w życie niniejszej ustawy uczynić zaniedbano, należy na zgłoszenie albo z urzędu dodatkowo wpisać.
- Ustęp 5. Jeżeli istnienie i rozmiar prawa nie zostanie wykazane dokumentami albo w inny sposób, wykluczający wszelką wątpliwość, ma władza polityczna dokonać potrzebnych ustaleń, przeprowadzając postępowanie według postanowień VI. rozdziału. Jeżeli przytem okaże się, że do używania wody, o które chodzi, brak całkowicie, albo częściowo pozwolenia, które według dawniejszych przepisów było wymagane, to należy postąpić w myśl ustępu trzeciego.
- Ustęp 6. O ile w wypadkach, do których odnoszą się ustępy 3. i 4. miało być wymagane pozwolenie, należy ocenić według owych przepisów ustawowych, które miały zastosowanie wówczas, gdy powstało odnośne używanie wody, względnie tegoż rozszerzenie albo zmiana.
- Ustęp 7. Bliższe postanowienia o dodatkowym uzupełnieniu ksiąg wodnych zastrzega się dla drogi rozporządzenia.

Artykuł VI.

- Ustęp 1. Spółki wodne, utworzone na podstawie przepisów ustawy z 14. marca 1875, Dz. u. kr. Nr. 38, obowiązane są w ciągu roku po wejściu w życie nowej ustawy, zastosować swe statuty do postanowień tejże ustawy i zmienione statuty przedłożyć Władzy politycznej do zatwierdzenia.
- Jeżeli spółka temu obowiązкови na czas nie uczyni zadość, ma Władza polityczna z urzędu przedsięwziąć potrzebne zmiany.
- Ustęp 2. Rząd może po wysłuchaniu Wydziału krajowego wydać w drodze rozporządzenia bliższe postanowienia o statutach i prowadzeniu czynności spółek wodnych. Przed wydaniem rozporządzenia należy głównym korporacyom rolniczym dać możność objawienia zdania.
- Ustęp 3. Zjednoczeniom dla wspólnego wykorzystywania wód lub ochrony przed nimi, które powstały przed wejściem w życie ustawy, w ustępie 1. oznaczonej, wolno na podstawie uchwały poddać się postanowieniom §§ 64, 68, 69, i 75. Uchwałę tę należy podać do wiadomości właściwej Władzy politycznej.

Artykuł VII.

- Ustęp 1. Upoważnia się Rząd do uregulowania w drodze rozporządzenia sposobu powoływania rzeczoznawców w dziedzinie prawno-wodnego postępowania, a zarazem do postanowienia, w których przypadkach i w jaki sposób ma być stronom pozostawiony wpływ na wybór rzeczoznawców.
- Ustęp 2. Również upoważnia się Rząd do wydania w drodze rozporządzenia bliższych postanowień co do strzeżenia i zastępowania publicznych interesów w postępowaniu prawno-wodnem.

Artykuł VIII.

- Ustęp 1. W celu utworzenia przeglądu istniejących sił wodnych, oraz w celu popierania racjonalnego ich zużytkowania, ma Centralne biuro hydrograficzne w Ministerstwie robót publicznych prowadzić kataster sił wodnych.
- Ustęp 2. Bliższe przepisy o urządzeniu i prowadzeniu katastru sił wodnych zostaną wydane w drodze rozporządzenia.
- Ustęp 3. W celu przeprowadzenia dochodzeń potrzebnych do założenia i utrzymywania w ewidencji katastru sił wodnych, przysługuje organom hydrograficznej służby prawo swobodnego dostępu do wszystkich zakładów wodnych po poprzednim zgłoszeniu się u przedsiębiorcy lub u jego zastępcy.
- Władza przełożona powinna zaopatrzyć wspomniane organa w pisemny dowód, wykazujący, że otrzymano polecenie do przeprowadzenia dochodzeń.

Artykuł IX.

- Ustęp 1. Upoważnia się Rząd do wydania w drodze rozporządzenia bliższych przepisów o zakładaniu, utrzymywaniu, używaniu i spuszczeniu stawów.
- Ustęp 2. Przez stawy należy rozumieć w myśl ustawy tylko sztucznie urządzone, nawierzchnie zbiorniki wody, jednak nie takie, które urządzone są w połączeniu z zakładami o sile wodnej.

Artykuł X.

- Ustęp 1. W postępowaniu, które władze kolejowe przeprowadzić mają według przepisów o kolejach żelaznych, należy o ile chodzi o budowę wodne albo o zakłady do używania wody, stosować także prawno-materyalne postanowienia niniejszej ustawy. Jednak do urządzania na gruntach kolei żelaznych zakładów, służących do używania wody gruntowej w celu zaopatrzenia

- kolei w potrzebną do ruchu wodę, nie potrzeba osobnego pozwolenia według § 10. niniejszej ustawy.
- Ustęp 2. Jeżeli w postępowaniu przeprowadzić się mającem według postanowień poprzedniego ustępu zajdzie wątpliwość co do istnienia i rozmiaru pewnego prawa wodnego, w takim razie ma o tem rozstrzygać władza kolejowa w porozumieniu z Ministerstwem rolnictwa.
- Ustęp 3. Do udzielenia pozwolenia na pobór wody i użytkowanie motorowej siły wodnej powołane są także przy zakładach w ustępie 1. oznaczonych władze prawno-wodne według postanowień niniejszej ustawy.
- Ustęp 4. Do kolejowych budowli wodnych i zakładów służących do używania wody dla celów kolei żelaznych, można, nie naruszając dalej idących postanowień niniejszej ustawy, wykonywać prawo wywłaszczenia z zastosowaniem przepisów ustawy o wywłaszczeniu dla celów kolei żelaznych z 18. lutego 1878, Dz. u. p. Nr. 30.
- Ustęp 5. Do rozpraw prawno-wodnych, zarządzonych wskutek podań o udzielenie pozwolenia na używanie wody, albo do takich zarządzeń, które mają na celu ochronę albo obronę przed szkodliwym działaniem wody, należy, jeżeli przez to mogą być naruszone interesy kolei żelaznych, zapraszać właściwe nadzorcze władze kolejowe.

Artykuł XI.

O ile i pod jakimi warunkami dopuszczalne są zakłady wodne, o których traktuje niniejsza ustawa, w rejonie i wewnątrz obwarowanych miejsc, względnie o ile na te zakłady potrzeba przyzwolenia władz wojskowych, normują dotyczące przepisy.

Artykuł XII.

Wykonanie niniejszej ustawy poruczam Memu Ministrowi rolnictwa w porozumieniu z interesowanymi Ministrami.

ROZDZIAŁ PIERWSZY.

O prawnych przymiotach wód.

§ 1.

Wody są albo publiczne albo prywatne; pierwsze stanowią część dobra publicznego (§ 287. p. u. c.).

§ 2.

- Ustęp 1. Wszystkie wody są publiczne, o ile wskutek postanowienia ustawy (§ 3.) albo wskutek szczególnych tytułów prawno-prywatnych nie należą do pewnej osoby.
- Ustęp 2. Na wodach publicznych nie można tworzyć ani praw własności, ani innych praw prywatnych. Woda odprowadzona z wody publicznej z obowiązkiem sprowadzenia jej napowrót do tejże wody albo też wprowadzenia jej do innej wody pozostaje wodą publiczną.
- Ustęp 3. Granicę pomiędzy łożyskiem wody, a przyległymi gruntami (linia brzegów) oznacza się w razie wątpliwości według normalnego, to znaczy najdłużej w roku trwającego stanu wody. Władza polityczna może ustalić linię brzegów na podstawie postępowania, które przeprowadzi według postanowień rozdziału VI. To ustalenie linii brzegów nie przesądza o dochodzeniu prawa do dotyczących gruntów opartego na tytule prawno-prywatnym na zwykłej drodze prawa.

§ 3.

Następujące wody należą do właściciela gruntu, jeżeli temu nie stoją na przeszkodzie prawa nabyte przez inne osoby:

a) woda podziemna, znajdująca się w jego gruntach (woda gruntowa) i woda wypływająca na powierzchnię z jego gruntów, z wyjątkiem źródeł solnych, podlegających monopolowi solnemu, i wód cementowych, należących do regale górniczego;

b) woda, zbierająca się na jego gruntach z opadów atmosferycznych;

c) woda zawarta w studniach, stawach, cysternach albo w innych, na gruncie właściciela gruntu znajdujących się zbiornikach, jak również woda odprowadzona do kanałów, rur itd. w celu zużycia;

d) odpływy z powyższych wód, dopóki nie spłyną do cudzej wody prywatnej lub publicznej.

§ 4.

O ile nic innego nie zostanie udowodnione, należy płynące wody prywatne uważać za przynależność tych gruntów, przez które, albo pomiędzy którymi płyną i to w miarę długości brzegów każdego gruntu.

ROZDZIAŁ DRUGI.

O używaniu wód.

§ 5.

Ustęp 1. Używanie wód publicznych jest dozwolone każdemu w granicach ustawami zakreślonych.

Ustęp 2. Używanie wody prywatnej jest z ograniczeniami uzasadnionymi w ustawie albo w szczególnych tytułach prawnych zastrzeżone temu, do kogo woda ta należy. Jeżeli nie zachodzi inny udowodnić się dający stosunek prawny, to przy płynących wodach prywatnych mają posiadacze każdego, z obustronnych brzegów, prawo do używania połowy przepływającej ilości wody, w miarę długości posiadanego brzegu.

§ 6.

Ustęp 1. Używanie wód publicznych do spławiania tratw i żeglugi, regulują postanowienia zawarte w aktach żegluznych oraz dotyczących spławu tratw, w konwencyach, w osobnych regulaminach spławu, żeglugi, policyi rzecznej i kanałowej, jak również w innych szczególnych ustawach i rozporządzeniach.

Ustęp 2. Władza polityczna może także uregulować policyjnemi zarządzeniami używanie płynących wód prywatnych i prywatnych jezior do spławu tratw i żeglugi.

§ 7.

Ustęp 1. Zakładanie przewozów podlega pozwoleniu władzy, o ile mają one być urządzone na wodach używanych do żeglugi lub spławiania tratw albo też o ile mają być utrzymywane w ruchu w sposób przemysłowy.

Ustęp 2. Pozwolenie to nie jest potrzebne na przewozy urządzone czasowo w celu transportu robotników albo materiałów przy budowie publicznych budowli.

§ 8.

Ustęp 1. Ustawa lasowa i regulaminy spławu drzewa regulują używanie wód do spławiania drzewa, a ustawy o rybołóstwie, używanie wód do łowienia ryb.

Ustęp 2. Do urządzenia zakładów do spławiania drzewa potrzeba nadto pozwolenia w myśl postanowień niniejszej ustawy.

§. 9.

Ustęp 1. W wodach publicznych wolno każdemu bezpłatnie, bez osobnego pozwolenia władzy używać wody bez osobnych przyrzędów w sposób zwykły, nie wykluczający takiego samego użycia przez innych, do kąpieli, mycia, pojenia, pławienia i czerpania, wydobywać z niej rośliny, muł, ziemię, piasek, szuter, kamienie i lód, o ile przez to nie narusza się ani biegu i jakości wody oraz brzegów, ani też nie uwłacza się cudzemu prawu ani nie wyrządza się nikomu szkody, zawsze jednak z zachowaniem policyjnych przepisów i tylko na miejscach niewyłączonych od tego rodzaju używania lub wydobywania.

Ustęp 2. Używanie wody prywatnych rzek, potoków i jezior do kąpieli, mycia, czerpania ręcznymi naczyniami i do pojenia, dozwolone jest każdemu bezpłatnie bez osobnego pozwolenia, o ile to używanie nastąpić może bez naruszenia publicznych lub prywatnych interesów, albo cudzych praw, przy użyciu dozwolonych w tym celu dostępów. Władza administracyjna może wydać policyjne zarządzenia co do tego używania.

§. 10.

Ustęp 1. Do każdego innego używania wód publicznych i prywatnych, wód nawierzchnich, o ile te ostatnie pozostają w łączności z publicznymi albo z cudzimi, prywatnymi wodami nawierzchniemi, jak również do urządzenia albo zmiany potrzebnych ku temu zakładów, poruszanych siłą wodną i przyrzędów do spiętrzenia wody oraz innych przyrzędów, mogących wywrzeć wpływ na cudze prawa, na spadek, bieg albo jakość wody lub na wysokość jej stanu, albo też spowodować naruszenie brzegów, potrzeba pozwolenia powołanych do tego władz politycznych.

Ustęp 2. Właściciel gruntu jest uprawniony bez pozwolenia władzy politycznej do ujęcia i używania wody gruntowej w ilości potrzebnej do zaspokojenia potrzeb domowych i gospodarczych. Takie samo prawo przysługuje właścicielowi gruntu, także w celu zaspokojenia potrzeby wody dla przedsiębiorstw przemysłowych, o ile ujęcie i używanie jej odbywa się bez używania do popędu siły elementarnej i nie zapomocą studzien artezyjskich. Do każdego innego używania wody gruntowej, należy uzyskać pozwolenie władzy politycznej. Wyjęte z pod tego jest ujęcie wody gruntowej, zapomocą robót, przedsiębranych na podstawie uzyskanego według ustaw z 11. maja 1884 Dz. u. p. Nr. 71. i z 9. stycznia 1907 Dz. u. p. Nr. 7, jak również ustawy z 22. marca 1908 Dz. u. i roz. kr. Nr. 61 (krajowa ustawa naftowa) uprawnienia do wydobywania minerałów żywicy ziemnej.

Ustęp 3. Dopuszczalność ujęcia wody gruntowej zapomocą robót, przedsiębranych na podstawie uprawnienia uzyskanego według powszechnej ustawy górniczej, należy oceniać wyłącznie według postanowień ustawy górniczej. Na urządzenie zakładów wodnych na powierzchni ziemi ma posiadacz kopalni i uprawniony do wydobywania minerałów żywicy ziemnej, uzyskać pozwolenie władzy politycznej według postanowień niniejszej ustawy.

§. 11.

Przy udzieleniu pozwolenia należy oznaczyć miejsce, miarę i sposób używania wody. Przytem należy według potrzeby oznaczyć szczegółowe warunki, regulujące i zabezpieczające powszechne używanie wody.

§. 12.

- Ustęp 1. Miarę i sposób dozwolić się mającego używania wody należy tak oznaczyć, aby publiczne interesy (§. 86.) nie doznały uszczerbku, a istniejące prawa nie zostały naruszone.
- Ustęp 2. Za naruszenie istniejących praw nie uważa się zmiany stanu wody płynących wód, jezior albo wody gruntowej w takim razie, jeżeli zmiana ta nie powoduje ani uszczerbku w prawnie wykonywanem używaniu wody, ani uszczerbku w własności gruntowej.

§. 13.

- Ustęp 1. Miara używania wody, którą ma oznaczyć władza polityczna, stosuje się z jednej strony do potrzeby starającego się, z drugiej zaś strony do tej nadwyżki wody, która ze względu na zmienny stan wody pozostaje jeszcze do rozporządzenia.
- Ustęp 2. Jeżeli przy istniejących zakładach na wodach publicznych powstanie wątpliwość co do miary przysługującego uprawnionemu używania wody, w takim razie należy uważać za regułę, że prawo używania wody rozciąga się co najwyżej na istniejącą potrzebę przedsiębiorstwa.

§. 14.

Miara używania wody, którą ma oznaczyć władza polityczna, nie może w żadnym razie iść tak daleko, aby prawo gmin, miejscowości lub obszarów dworskich do żądania, by im pozostawiono wodę potrzebną do odwrócenia niebezpieczeństwa pożaru i do innych celów publicznych albo do celów gospodarskich ich mieszkańców, doznało uszczerbku.

§. 15.

Przy zakładaniu rowów, kanałów i wodociągów, obowiązani są przedsiębiorcy wystawić i utrzymywać potrzebne mosty, ławy i przepusty, jakoteż urządzenia potrzebne do ochrony bezpieczeństwa osób i mienia.

§. 16.

- Ustęp 1. Uprawnieni do rybołóstwa mogą przeciw dozwoleniu praw używania wody podnosić tylko takie zarzuty, które mają na celu zapobieżenie szkodliwemu dla rybołóstwa zanieczyszczeniu wód, zakładanie przepławek i krat na ryby i uregulowanie osuszenia (odwrócenia) sztucznych ścieków w sposób dla rybołóstwa o ile możności nieszkodliwy, o ile zarzutem takim można zadość uczynić bez znacznego utrudnienia używania wody w inny sposób.
- Ustęp 2. Zresztą służy uprawnionym do rybołóstwa tylko prawo żądania odpowiedniego wynagrodzenia szkody, które w braku dobrowolnego układu ma być oznaczone według §. 97.

§. 17.

Jeżeli powstaje spór między nowymi przedsiębiorstwami, a istniejącymi już zakładami, należy przedewszystkiem zabezpieczyć prawne pretensye ze względu na istniejące już zakłady, a dopiero potem zaspokoić według możliwości nowe żądania. Jeżeli chodzi o rozstrzygnięcie, czy i w jakiej mierze woda zbędna jest dla tego, do kogo należy (§. 50. ust. 1. lit. a) trzeba przytem mieć wzgląd na zmienny stan wody, a przy zakładach poruszanych siłą wody, na odpowiedni zapas wody.

§. 18.

- Ustęp 1. Jeżeli co do publicznych wód powstaje spór o nadwyżkę wody między nowymi przedsiębiorstwami wogóle albo między

już istniejącymi przedsiębiorstwami, to należy w pierwszym rzędzie uwzględnić to przedsiębiorstwo, które służy więcej publicznym interesom, albo ma większe znaczenie dla gospodarstwa społecznego.

Ustęp 2. Jeżeli uwzględnienie innych przedsiębiorstw nie wyklucza możliwości odpowiedniego celowi wykonania przedsiębiorstwa uznanego za ważniejsze, albo jeżeli powstają wątpliwości co do przeważającego znaczenia, w takim razie rozdzielić należy istniejącą wodę według słuszności, mianowicie przez oznaczenie pewnej pory do używania, albo innych warunków regulujących odpowiednio używanie, tak, aby przy fachowym urządzeniu zakładów i ekonomicznem używaniu wody każde żądanie o ile możliwości zostało zaspokojonem.

Ustęp 3. Jeżeli jednak nie można obdzielić wszystkich starających się, należy uwzględnić szczególnie te żądania, co do których przewidywać można, że w większej mierze dopną zamierzonego celu i będą najmniej uciążliwe dla osób trzecich.

Ustęp 4. Ustanowione w ustępach 2. i 3. zasady rozdzielania wody należy z zastrzeżeniem ochrony, dla praw przysługujących według §. 14. gminom, względnie miejscowościom, albo obszarom dworskim, stosować analogicznie w tych wypadkach, w których z powodu powstałego braku wody istniejące już prawa do używania wody, nie mogą być w zupełności zaspokojone. Przytem należy przedewszystkiem chronić istniejące umowy co do rozdziału wody.

§. 19.

Ustęp 1. Przy zakładach poruszanych siłą wody, utrzymywanych na wodach publicznych, może Władza polityczna tę ilość wody która skutkiem regularnego peryodycznego zastanowienia ruchu, albo skutkiem spoczywania ruchu w zakładach w niedziele lub w porze nocnej nie użyta odpływa, oddać na czas przerwy w ruchu do użycia na cele gospodarstwa rolnego, jeżeli to nastąpić może bez uszczerbku dla prawidłowego ruchu zakładów albo dla innych istniejących praw.

Ustęp 2. Jeżeli jest więcej starających się, należy co do rozdzielania tej ilości wody, która może być rozdana, stosować analogicznie postanowienia §. 18. ustęp 2. i 3.

Ustęp 3. Jeżeli nadanie tego rodzaju praw używania wymaga zmiany istniejących urządzeń, koszta tej zmiany ponoszą ci, którym pozwala się na dalsze używanie wody.

§. 20.

Ustęp 1. Jeżeli używanie wody da się osiągnąć w sposób najodpowiedniejszy przez współużywanie istniejących przyrządów do podnoszenia albo prowadzenia wody, to można uprawnionego zobowiązać, aby dozwolił współużywania, jeżeli przez to nie dozna znacniejszego uszczerbku w wykonywaniu przysługującego mu prawa używania wody i jeżeli albo interesy publiczne wymagają przyznania prawa współużywania, albo jeżeli korzyści, których spodziewać się można z współużywania, są istotnie większe, aniżeli ujemne skutki, które przypuszczalnie wynikną przez to dla istniejącego zakładu.

Ustęp 2. Uprawniony do współużywania jest obowiązany ponieść koszta potrzebnych ewentualnie zmian w istniejących urządzeniach, zwrócić odpowiednią część kosztów, wyłożonych na wykonanie wspólnie używanych urządzeń i przyczynić się stosownym datkiem do utrzymania tychże. Kwoty te w braku dobrowolnego układu ma oznaczyć władza polityczna na podstawie opinii rzeczoznawców.

- Ustęp 3. Oprócz tego uprawniony do współużywania ma wynagrodzić wszelką, wskutek przyznania współużywania powstałą szkodę, którą w braku dobrowolnego porozumienia należy oznaczyć według §. 97.
- Ustęp 4. Przedsiębiorstwa, służące do zużytkowania siły wodnej, które — pomijając nawet ustanowienie prawa współużywania — odnoszą bezpośrednią i rzeczywistą korzyść z istnienia cudzych urządzeń do podnoszenia i prowadzenia wody, mogą być na żądanie uprawnionych do używania tych urządzeń zobowiązane do uiszczenia odpowiedniego datku na koszt utrzymania. Datek ten ma w braku dobrowolnego układu oznaczyć Władza polityczna na podstawie opinii rzeczoznawców.

§. 21.

Przy wszystkich zakładach o sile wodnej i urządzeniach do podnoszenia wody, ma być oznaczony najwyższy dozwolony, a w razie zachodzącego obowiązku do utrzymania wody w pewnej wysokości, także najniższy dopuszczalny stan wody zapomocą pali (znaków normalnych, pali lub kołków do mierzenia wysokości wody) lub innych stałych miar spiętrzenia wody, na koszt tego, któremu przysługuje używanie tych zakładów i urządzeń. Znaki, wskazujące wysokość wody, winny być urządzone i utrzymywane przez uprawnionych do używania wody w miejscu dla interesowanych dostępnem, na którym je łatwo dostrzec można, według przepisów i w ten sposób, aby były, o ile możliwości, zabezpieczone od umyślnego uszkodzenia i zniszczenia przez czas i przypadek.

§. 22.

Osobne rozporządzenie przepisze kształt znaków do oznaczenia miary spiętrzenia wody i ostrożności, jakie przy ich ustanowieniu zachowywać należy.

§. 23.

- Ustęp 1. Skoro woda wzbierze nad wysokość miarą spiętrzenia oznaczoną, winien uprawniony do używania wody przez otwarcie śluz, jakoteż wogóle przez usunięcie przeszkód przez jaz spowodowanych, ułatwiać odpływ jej tak długo, dopóki nie opadnie aż do normalnego stanu spiętrzenia.
- Ustęp 2. W razie zaniechania tych ostrożności mogą wszyscy ci, którzy tem są zagrożeni lub na szkodę narażeni, z zastrzeżeniem roszczenia o odszkodowanie dochodzić się mającego na zwykłej drodze prawa, domagać się, aby miejscowa władza policyjna zarządziła spuszczenie wody na koszt i niebezpieczeństwo opieszalego.

§. 24.

- Ustęp 1. Pozwolenie na używanie publicznej wody może być ograniczone na pewien oznaczony czas, a o ile chodzi o pływaki, albo przewozy (§. 7.), może być dane także odwołalnie.
- Ustęp 2. Pozwolenie na wyzyskanie popędowej siły publicznych wód, należy dawać przedsiębiorstwom, które stosownie do swego charakteru potrzebują tylko przemijająco siły wodnej, na przypuszczalny czas trwania danego przedsiębiorstwa, przedsiębiorstwom kolejowym na czas trwania ruchu kolei, na cele górnicze na czas trwania uprawnienia górniczego, stałym przedsiębiorstwom państwa, krajów i gmin na 90-letni, zaś we wszystkich innych przypadkach na 60-letni czasokres, licząc od pracomocności orzeczenia.
- Ustęp 3. Jeżeli prawo współużywania w celu wyzyskania popędowej siły wody, przyznanem zostanie w myśl §. 20. ustawy na

nieograniczonem żadnym terminem prawie używania, w takim razie należy oznaczyć czas trwania prawa współużywania na zasadzie postanowień ustępu 2.

Ustęp 4. Jeżeli prawo używania wody nadane państwu, krajowi, albo gminie na 90-letni czasokres przeniesione zostanie w pierwszych 30 latach na prywatnego przedsiębiorcę, w takim razie ogranicza się czas trwania dotyczącego prawa używania na lat 60, licząc od dnia prawomocności pierwotnego pozwolenia.

Ustęp 5. Jeżeli zakład, istniejący na podstawie ograniczonego czasokresem prawa wodnego, ulegnie zniszczeniu skutkiem katastrofy elementarnej, w takim razie uprawniony ma prawo żądać, aby mu stosownie przedłużono pozostały jeszcze czasokres uprawnienia do używania wody, jeżeli prośbę o przedłużenie wniesie najpóźniej w ciągu trzech miesięcy od wydarzenia, które spowodowało zniszczenie. Przyznane z takich powodów przedłużenia nie mogą trwać razem dłużej niż 30 lat.

Ustęp 6. Podania o nadanie używanej już siły wodnej wnosić można już na 5 lat przed upływem czasu używania. Wskutek takich podań należy zaraz przeprowadzić postępowanie prawno-wodne. Jeżeli temu nie sprzeciwiają się publiczne interesy, albo jeżeli nikt nie żąda siły wodnej dla ważniejszego pod względem ekonomicznym przedsiębiorstwa, w takim razie przysługuje prawo pierwszeństwa dotychczas uprawnionemu.

Ustęp 7. Jeżeli podany przez przedsiębiorcę cel, do jakiego służyć ma zakład, jest miarodajnym dla ustanowienia przymusowego prawa w myśl § 50. ustęp 3. lub §. 53. albo dla udzielenia prawa używania wody ze względu na postanowienia §. 18., w takim razie należy pozwolenie uczynić zależnym od tego warunku, że zmiana tego celu nie może nastąpić bez zatwierdzenia władzy. Tego zatwierdzenia nie można odmówić, jeżeli nowy cel zakładu ma takie same, albo prawie takie same znaczenie dla gospodarstwa społecznego.

§. 25.

Pozwolenie na utrzymywanie w ruchu przewozu ma być ograniczone do osoby starającej się. Wszelkie inne prawa używania wody, należy przy nadawaniu łączyć z pewnym zakładem, służącym do używania wody, albo z nieruchomością. Oddzielenie takich praw od pierwotnego zakładu, służącego do używania wody, lub nieruchomości i przeniesienie ich na inny zakład tego rodzaju lub nieruchomości, może nastąpić tylko po zabezpieczeniu praw trzecich osób i tylko na podstawie pozwolenia władzy, właściwej do udzielenia uprawnienia na używanie.

§. 26.

Ustęp 1. Jeżeli powstanie szkoda z tego powodu, że przy udzieleniu pozwolenia na zakład dla używania wody oparto na błędnych założeniach co do oddziaływania na istniejące prawa, albo jeżeli zakład taki jest przyczyną nieprzewidzianych szkód dla cudzych gruntów, lub uszkodzeń takich zakładów i budowli, które istniały już w czasie udzielenia pozwolenia, w takim razie ma władza polityczna na żądanie poszkodowanego zobowiązać uprawnionego do używania wody, aby na koszt własny albo poczynił potrzebne zarządzenia w celu zapobieżenia szkodliwym skutkom, albo też przedsięwziął potrzebne zmiany w swym zakładzie, jednak tylko o tyle, o ile to się da połączyć z prawidłowym ruchem zakładu i o ile spowodowane tem koszta nie są w porównaniu do powstałych niekorzyści niestosunkowo wielkie. W każdym razie uprawniony do używania wody odpowiada (z zastrzeżeniem ewentualnego prawa regresu do osób trzecich) za wynagrodzenie wszelkiej przemijającej albo trwałej

szkody. Ten poszkodowany, którego zakłady i budowle powstały dopiero po urządzeniu zakładu wodnego, może jednak domagać się tylko wynagrodzenia szkody spowodowanej z winy uprawnionego do używania wody.

Ustęp 2. Żądania o odszkodowanie dochodzone być mają w zwykłej drodze prawa.

Ustęp 3. Jeżeli zakład do używania wody sprowadza poprzednio nieprzewidziane spiętrzenia wody albo zabagnienia, które są szkodliwe dla stosunków sanitarnych, w takim razie w przypadkach w ustępie 1. wymienionych, ma władza polityczna nawet z urzędu zobowiązać uprawnionego do używania wody, do poczynienia potrzebnych zarządzeń w celu zapobieżenia szkodliwym skutkom.

§. 27.

Jeżeli środki, przepisane przy udzieleniu pozwolenia na wpuszczanie do wody stałych materii lub płynów, nie osiągają zamierzonego celu zapobieżenia szkodliwej dla interesów publicznych, dla wspólnego użytkowania, albo dla cudzych praw zmianie jakości wody, może władza polityczna wydać każdego czasu dalsze zarządzenia potrzebne do osiągnięcia tego celu na koszt uprawnionego do używania wody.

§. 28.

Ustęp 1. Prawa używania wody w wodach publicznych uzyskane na podstawie pozwolenia gasną:

a) przez zrzeczenie się uprawnionego, podane do wiadomości właściwej władzy;

b) przez upływ czasu przy czasowych a przez odwołanie przy odwoławczych prawach wodnych;

c) przez zaniechanie rozpoczęcia budowy, albo wykończenia pozwolonych zakładów wodnych i urządzeń w czasie w tym celu wyznaczonym w dokumencie koncesyjnym, albo przedłużonym z powodów zasługujących na uwzględnienie;

d) skutkiem tego, że urządzenia potrzebne do używania wody przestały istnieć lub zniszczone zostały, jeżeli przerwa w używaniu wody trwała dłużej niż trzy lata;

e) skutkiem tego, że cel zakładu odpadł, albo samowolnie zmieniony został, jeżeli prawo do używania wody w myśl postanowień §. 24 ustęp 7 związane było z pewnym oznaczonym celem.

Ustęp 2. Jeżeli po wybudowaniu i uruchomieniu zatwierdzonego zakładu do wyzyskania popędowej siły wodnej wstrzymany był prawidłowy ruch przez trzy po sobie następujące lata a nie zachodzą okoliczności uzasadniające według ustępu 1 lit. d) zgaśnięcia prawa, w takim razie może władza powołana do zatwierdzenia zakładów z urzędu albo na wniosek Wydziału krajowego, gmin lub innych interesowanych wyznaczyć uprawnionemu odpowiedni, najmniej jednoroczny termin do podjęcia prawidłowego ruchu pod rygorem, że po bezskutecznym upływie terminu konsens uznany zostanie za wygasły.

Ustęp 3. Zgaśnięcie prawa używania wody przez upływ czasu ciąga za sobą także zgaśnięcie prawa współużywania powstałego według §. 20. We wszystkich innych przypadkach zgaśnięcia prawa do używania wody pozostaje utrzymane w mocy prawo wspólnego używania stosownie do §. 24 ustęp 3 na pozostały czas trwania używania wody, jeśli uprawniony do współużywania zobowiąże się do prawidłowego utrzymywania pierwotnego zakładu.

§. 29.

Jeżeli przedsiębiorca zamierza odbudować zniszczony zakład dla używania wody, ma o tem donieść w terminie wyznaczonym w §. 28. ustęp 1. lit. d), przedkładając plany, dotyczące odbudować się mającego zakładu. Takie doniesienie wstrzymuje wpływ terminu, podanego w §. 28. ustęp 1. lit. d). Władza polityczna ma na podstawie postępowania, przeprowadzonego w myśl postanowień VI. rozdziału stwierdzić, czy zamierzona odbudowa odpowiada poprzedniemu stanowi i czy zamierzone ewentualnie przez przedsiębiorcę zmiany konstrukcyi zakładu wodnego, są ze stanowiska ochrony publicznych interesów i cudzych praw dopuszczalne. Jeżeli zachodzą przewidziane w §. 26. okoliczności, można także z tego powodu przypisać ewentualnie potrzebne środki i zmiany co do odbudowy zakładu.

§. 30.

Ustęp 1. W razie zgaśnięcia prawa używania wody, ma władza orzec, czy i o ile ma dotychczas uprawniony usunąć swoje zakłady, przywrócić poprzedni bieg wody, albo w jaki inny sposób ma w interesie publicznym, lub w interesie innych uprawnionych do używania wody, oraz sąsiadów uczynić nieszkodliwymi zmiany, powstałe przez jego zakłady.

Ustęp 2. W wypadku oznaczonym w §. 28. ustęp 1. lit. d) może władza nawet przed zgaśnięciem prawa wodnego przepisać w razie potrzeby na koszt uprawnionego do używania wody środki, w celu zapobieżenia naruszeniu publicznych interesów, albo cudzych praw.

ROZDZIAŁ TRZECI.

O ochronie wód, obronie przed wodą, oraz o pieczy nad wodami.

§. 31.

Ustęp 1. Dla ochrony zakładów, zaopatrujących w wodę do picia i użytkową przed zanieczyszczeniem lub uszczupleniem ich wydajności, może władza polityczna — oznaczając odpowiednie odszkodowanie — wydać osobne zarządzenia co do używania i zagospodarowania gruntów.

Ustęp 2. W braku dobrowolnego porozumienia należy odszkodowanie oznaczyć według §. 97 i nałożyć je na uprawnionego do używania wody z zastrzeżeniem ewentualnych praw regresu.

§. 32.

Ustęp 1. Dla ochrony naturalnych albo sztucznie ujętych źródeł mineralnych i cieplic, których utrzymanie z powodu działania leczniczego wskazane jest przeważającymi względami na dobro ogółu, może polityczna Władza krajowa po porozumieniu się z Wydziałem krajowym w drodze rozporządzenia postanowić, że w obrębie topograficznie ograniczonych obszarów (obszary ochronne) należy oprócz zatwierdzenia potrzebnego ewentualnie według innych przepisów, uzyskać pozwolenie Władzy politycznej na pewne rodzaje robót, które mogą mieć wpływ na wydajność źródeł, albo wysokość wzniesienia się wody (Steighöhe) na bieg ich dopływów, na czystość, skład chemiczny, lub fizykalne własności wody w szczególności także na jej działanie radioaktywne (Radioaktivität), jak n. p. na kopanie, wiercenie, rozsadzanie i na budowy wszelkiego rodzaju, na ujęcie źródeł, na ujęcie, odprowadzenie, albo używanie wody gruntowej.

- Ustęp 2. To pozwolenie można dać tylko wtedy, jeżeli według fachowego zdania wykluczonym jest, aby zamierzone roboty zagrażały tego rodzaju źródłom, albo jeżeli pozwolenie można połączyć z takimi warunkami, które są w stanie zapobiedz uszkodzeniu źródła.
- Ustęp 3. Jeżeli w skutkach okaże się, że przez roboty wykonane za zezwoleniem władzy, źródło jest zagrożone, może władza polityczna zobowiązać przedsiębiorcę, aby dodatkowo przedsięwziął potrzebne środki dla ochrony źródła lub też, w miarę możliwości, przywrócił stan pierwotny.
- Ustęp 4. Dla ochrony wszelkiego rodzaju źródeł mineralnych i cieplic może władza polityczna wydać w obrębie obszaru ochronnego lub poza nim a także i wtedy, gdy nie ustanowiono obszaru ochronnego (ustęp 1.) zarządzenia co do używania i zagospodarowania pewnych oznaczonych gruntów.
- Ustęp 5. Jeżeli skutkiem zarządzeń lub zakazów, wydanych na podstawie poprzednich postanowień dla ochrony źródła mineralnego albo cieplicy, właściciel gruntu jest ograniczony w swobodnym używaniu tegoż, w takim razie przysłuża mu przeciw posiadaczowi źródła roszczenie o odpowiednie, według §. 97, oznaczyć się mające odszkodowanie, atoli pod warunkiem, że doznaje przeszkody w tego rodzaju używaniu, które w czasie ustanowienia obszaru ochronnego, albo o ile grunt nie wchodzi w obszar ochronny, w czasie wydania osobnych zarządzeń władzy w sposób prawny było wykonywane albo też było prawnie uzasadnione.
- Ustęp 6. Do czuwania nad zachowaniem przepisów, wydanych na podstawie niniejszej ustawy dla ochrony źródeł mineralnych i cieplic, może Rząd ustanowić osobne organa nadzorcze.
- Ustęp 7. Organa te mają prawo przy wykonywaniu swego urzędu za okazaniem wystawionej przez polityczną Władzę krajową — karty legitymacyjnej — wstępować na grunta, do budynków i lokali przedsiębiorstw, wchodzących w rachubę ze względu na ochronę źródeł i żądać od właścicieli tychże albo od ich zastępców wyjaśnień, dotyczących się ich zakresu działania. Organom tym na ich żądanie muszą być przedłożone dokumenty koncesyjne, wydane przez władze wraz z dotyczącymi planami i rysunkami.
- Ustęp 8. Do robót przedsiębranych na podstawie uprawnienia, uzyskanego według powszechnej ustawy górniczej, albo według ustaw z 11. maja 1884 Dz. u. p. Nr. 71 i z 9. stycznia 1907, Dz. u. p. Nr. 7 jak również według ustawy z 22. marca 1908, Dz. u. i r. kr. Nr. 61, mają wyłącznie zastosowanie postanowienia tych ustaw.

§. 33.

- Ustęp 1. Na stawianie mostów, budowli na brzegach i na inne budowle, które ścieśniają profil odpływu wielkiej wody w wodach płynących, należy oprócz wymaganego ewentualnie według innych ustaw konsensu uzyskać także prawno-wodne pozwolenie.
- Ustęp 2. Polityczna Władza krajowa ma oznaczyć w drodze rozporządzenia obszary, wewnątrz których potrzeba na stawianie budowli, na ostatku wymienionych prawno-wodnego pozwolenia.

§. 34.

- Ustęp 1. Właścicielowi gruntu, położonego poza zabudowaną częścią miejscowości, nie wolno samowolnie zmieniać naturalnego odpływu wód na tymże gruncie się zbierających lub przezeń płynących, na niekorzyść niżej położonego gruntu.
- Ustęp 2. Natomiast nie wolno także właścicielowi niższego gruntu przeszkadzać naturalnemu odpływowi takich wód na niekorzyść gruntu położonego wyżej.

Ustęp 3. Postanowienia te nie mają zastosowania do takich urzędzeń, które potrzebne są do prawidłowego zagospodarowania gruntów rolnych.

§. 35.

Ustęp 1. Zakłady do odwodnienia zabudowanych części miejscowości (kanalizacya) potrzebują prawno-wodnego pozwolenia, jeżeli odprowadzenie wody ma nastąpić do wód publicznych lub do prywatnych wód nawierzchnich albo, jeżeli to wywrzeć może szkodliwy wpływ na stosunki wody gruntowej.

Ustęp 2. Na inne zakłady do odwodnienia należy uzyskać to pozwolenie wtedy, jeżeli odprowadzenie wody może oddziaływać szkodliwie na jakość, bieg lub wysokość publicznych wód albo cudzych, prywatnych wód nawierzchnich lub też na cudze prawa.

§. 36.

Ustęp 1. Dla wszelkich ochronnych i regulacyjnych budowli wodnych w wodach publicznych trzeba przed ich wykonaniem uzyskać zatwierdzenie właściwej Władzy politycznej.

Ustęp 2. Na tego rodzaju budowle w wodach prywatnych konsens taki wtedy jest potrzebny, jeżeli budowle mogą oddziaływać na cudze prawa albo na jakość, bieg lub wysokość wody w publicznych albo cudzych prywatnych wodach.

Ustęp 3. Na budowle wodne i regulacyjne, wykonywane na podstawie projektu sporządzonego albo zatwierdzonego przez Ministerstwo rolnictwa lub Ministerstwo robót publicznych a niepodlegające postanowieniom ustawy z 30. czerwca 1884 Dz. u. p. Nr. 117, nie potrzeba pozwolenia władzy. Postępowanie prawno-wodne w sprawie takich projektów ograniczyć się winno do rozprawy i orzeczenia co do zarzutów i żądań stron interesowanych w odniesieniu do przewidzianych w projekcie urzędzeń.

Ustęp 4. Budowle wodne ochronne i regulacyjne mają być tak prowadzone, aby na tem nie ucierpiały publiczne interesy i aby uniknąć szkody cudzych praw. Jeżeli i o ile przy wykonaniu takich budowli nie da się uniknąć szkody dla cudzych praw, obowiązani są przedsiębiorcy uiścić za to pełne odszkodowanie, które z braku dobrowolnego porozumienia należy oznaczyć według §. 97.

Ustęp 5. Przy wykonaniu budowli wodnych ochronnych i regulacyjnych, należy analogicznie stosować §§. 15. i 16. a jeżeli z takimi budowlami połączone są przyrządy do spiętrzenia wody, także §§. 21. i 23.

§. 37.

Ustęp 1. Wystawienie i utrzymanie w dobrym stanie urzędzeń i budowli, niemniej zastosowanie wszelkich środków przeciw szkodliwym oddziaływaniom wody jest przedewszystkiem — o ile w tej mierze nie istnieją zobowiązania innych osób — rzeczą tych, do których należą zagrożone albo uszkodzone nieruchomości i zakłady.

Ustęp 2. Jeżeli ci ostani zaniechają tej ochrony i przez to zagrażą niebezpieczeństwo cudzej własności, to muszą oni — w braku zobowiązania trzecich osób — w każdym razie przesięgnąć potrzebne środki ochrony na koszt tych, od których niebezpieczeństwo ma być odwrócone alboważ na przedsięwzięcie tych środków pozwolić i przyczynić się do tego w stosunku do osiągniętej korzyści lub stosownie do stopnia odwróconego niebezpieczeństwa albo, jeżeli na tych podstawach nie da się oznaczyć udziału, według wartości dotyczących nieruchomości i zakładów.

Ustęp 3. W razie, gdyby się interesowani nie zgodzili, rozstrzyga o tem władza polityczna na podstawie opinii rzeczoznawców.

§. 38.

Ustawy krajowe postanowią w każdym poszczególnym wypadku o tem, czy tam, gdzie całe miejscowości i niwy wystawione są na powtarzające się wylewy albo na inne uszkodzenia przez wodę, ma nastąpić ustanowienie spółki, choćby nawet interesowani na to się nie zgodzili, czy też o wykonanie takich budowli postarać się należy zapomocą innych środków a w szczególności datków z funduszków publicznych.

§. 39.

Jeżeli grunta, które wskutek porzucenia do nikogo nie należą, położone są w okręgu spółki ochronnej i regulacyjnej, w takim razie ciąży na niej obowiązek wykonania potrzebnych budowli wodnych ochronnych i regulacyjnych, dopóki grunta nie mają właściciela.

§. 40.

Jeżeli stawia się budowle wodne ochronne i regulacyjne z funduszków publicznych i jeżeli te budowle przynoszą zarazem znaczną korzyść graniczącym nieruchomościom lub sąsiednim zakładom wodnym, albowiem odwracają od nich znaczne szkody, można zmusić w drodze administracyjnej posiadaczy nieruchomości i uprawnionych do używania wody, aby przyczynili się do kosztów budowy odpowiednim datkiem w braku dobrowolnego porozumienia według §. 98. oznaczyć się mającym.

§. 41.

- Ustęp 1. Grunt uzyskany wskutek budowli regulacyjnych w obrębie regulacyjnym (w łożyskach wód §. 2. ustęp 3.) przypada tym, którzy ponoszą kosztą przedsiębiorstwa.
- Ustęp 2. Skoro cel regulacji został osiągnięty — najpóźniej jednak po upływie 12 lat, począwszy od ukończenia robót regulacyjnych na wodach w nizinach, a po 8 latach na wodach górskich — musi być grunt uzyskany wskutek budowli regulacyjnych odstąpiony za zwrot wartości właścicielom przyległych gruntów na ich żądanie, jeżeli nie jest potrzebny do żeglugi albo celem lepszego zasilenia lub umocnienia brzegu.
- Ustęp 3. Przy oznaczeniu wartości należy starać się przedewszystkiem po myśli §. 93. o dobrowolne porozumienie ze stronami interesowanymi. Jeżeli to porozumienie nie przyjdzie do skutku, należy wartość gruntu oznaczyć, stosując analogiczne przepisy §. 97.
- Ustęp 4. Właściciele gruntów przyległych, którzy w ciągu 8 lat przed rozpoczęciem robót regulacyjnych albo w czasie ich trwania wskutek działania wody utracili możność fizycznego rozporządzania swymi gruntami, mogącymi nieść dochód, mogą — bez naruszenia prawno-prywatnych pretensyi a w szczególności własności hipotecznej — żądać, aby im w terminie oznaczonym w ustępie 1. odstąpiono grunt, uzyskany znowu w danym obrębie wyrwanych gruntów za zwrotem odszkodowania w wysokości połowy ustalonej wartości.
- Ustęp 5. Jeżeli jednak, po wydaniu orzeczenia prawno-wodnego co do regulacji, grunta, które ani nie leżą wewnątrz łożyska, ustalonego według §. 2. ustęp 3. ani też wewnątrz łożyska, projektowanego lub przez regulację wytworzonego, zostaną przez wodę wyrwane i jeżeli władza polityczna ze względu na przedsiębiorstwo regulacji nie dała właścicielowi pozwolenia na umocnienie swego brzegu własnym kosztem przeciw wyrwaniu, wtedy ma przedsiębiorstwo po ukończeniu robót regulacyjnych oddać poszkodowanemu bezpłatnie ten ewentualnie znowu uzyskany grunt, o ile zaś tego gruntu napowrót nie odzyskano,

uiścić wynagrodzenie szkody, odpowiadające wymiarowi brakującego gruntu.

Ustęp 6. Zobowiązanie do odstąpienia uzyskanego gruntu gaśnie — bez naruszenia prawnoprywatnych pretensyj a w szczególności własności hipotecznej — jeżeli właściciele przyległych gruntów mimo wystosowanego do nich na wniosek przedsiębiorstwa wezwania władzy nie skorzystają z przysługującego im prawa w odpowiednim terminie, który ma być wyznaczony nie poniżej 6 miesięcy.

Ustęp 7. Jeżeli względy publiczne tego wymagają, może władza polityczna przepisać nabywcom gruntów, uzyskanych przez regulację, sposób ich użytkowania.

§. 42.

W interesie utrzymania brzegów, grobli i ścieków można polecić właścicielom brzegów, aby wyrabiali drzewa i krzaki na brzegach, groblach i na parcelach gruntowych, położonych w terenie zalewowym i utrzymywali te miejsca w stanie wolnym od zadrzewienia, oraz, aby prowadzili odpowiednią gospodarkę co do istniejącej roślinności.

§. 43.

Ustęp 1. W celu zapobieżenia uszkodzeniu brzegów, grobli i ścieków może władza polityczna zakazać:

1. paszenia bydła na stokach brzegów i groblach;
2. składania bez zezwolenia władzy (§. 89. ustęp 3.) drzewa i innych materiałów jak również wydobywania piasku i szutru w obrębie brzegów i regularnie powtarzających się zalewów;
3. przywiązywania tratw poza wyznaczonymi miejscami do ich lądowania.

Ustęp 2. Miejsca do lądowania tratw należy oznaczyć w sposób widoczny, aby były łatwe do rozpoznania. Na każdym placu do lądowania tratw muszą być wystawione na widok przepisy o zabezpieczeniu tratw przed zabraniami przez wodę.

Ustęp 3. Nadto może władza polityczna w celu zapobieżenia szkodliwemu zanieczyszczeniu wód zakazać, aby na brzegach i bezpośrednio ich bliskości nie składano śmiecia i innych odpadków oddziałujących szkodliwie na jakość wody.

§. 44.

Ustęp 1. Uprawnieni do używania wody są — z zastrzeżeniem prawnymocnych zobowiązań innych osób — obowiązani utrzymywać swoje zakłady i należące do nich kanały, sztuczne ścieki, zbiorniki wodne, jak również inne urządzenia do używania wody, w stanie odpowiadającym pozwoleniu względnie zarządzeniu władzy w myśl §§. 26. i 29. a jeżeli ten stan nie da się wykazać, mają je tak utrzymywać, aby nie było naruszenia publicznych interesów lub cudzych praw. Obowiązek utrzymywania rozciąga się także na te przestrzenie naturalnych wód, na które zakłady szkodliwie oddziałują.

Ustęp 2. Jeżeli uprawniony nie jest wiadomy, obowiązek ten ciąży na tych osobach, które tych urządzeń rzeczywiście używają, a to jeżeli niema innej prawnej podstawy do rozkładu, w miarę korzyści, jakie mają. W braku porozumienia między stronami interesowanymi orzeka o tem właściwa władza polityczna na podstawie opinii rzeczoznawców.

Ustęp 3. Jeżeli zarządzeniom co do obowiązku utrzymywania zakładu w dobrym stanie nie stanie się zadość, w takim razie ma władza polityczna polecić usunięcie wadliwości, wyznaczając ku temu odpowiedni termin, a po bezskutecznym upływie terminu wykonać to na koszt opieszających.

§. 45.

- Ustęp 1. Jeżeli w celu bezzwłocznego zapobieżenia niebezpieczeństwu przerwania brzegów lub grobli albo wylewów, trzeba się szybko jąć środków zaradczych, to wszystkie w gminie względnie na obszarze dworskim obecne zdolne osoby obowiązane są — na żądanie władzy politycznej, albo jeżeli zastępca jej na miejscu niebezpieczeństwa nie jest obecny, na żądanie przełożonego zagrożonej gminy względnie obszaru dworskiego — oddać bezpłatnie swe usługi. Wspomniane organa mogą także sąsiednie gminy i obszary dworskie wezwać o potrzebną pomoc.
- Ustęp 2. Gminy i obszary dworskie, na rzecz których dostarczono pomocy, mają sąsiednim gminom względnie obszarom dworskim na ich żądanie wynagrodzić wydatki, poniesione w gotówce z powodu dostarczenia pomocy, w kwocie, którą oznaczy władza polityczna.

ROZDZIAŁ CZWARTY.

O wywłaszczeniu i prawach przymusowych.

§. 46.

- Ustęp 1. Rząd w porozumieniu z Wydziałem krajowym może prywatne płynące wody z wyjątkiem oznaczonych w §. 3. wód i jezior prywatnych uznać za dobro publiczne, za odpowiedniemi wynagrodzeniem, które w braku dobrowolnego porozumienia należy oznaczyć według §. 97., jeżeli to leży w interesie znacznie lepszemu wyzyskaniu wody na cele gospodarskie albo wogóle w interesie publicznym.
- Ustęp 2. Gminy i inne strony interesowane, które z uznania tych wód za publiczne odniosą znaczną korzyść, można w drodze administracyjnej zobowiązać do przyczynienia się do wynagrodzenia szkody odpowiedniemi datkami, którego wysokość w braku dobrowolnego porozumienia należy oznaczyć według §. 98.

§. 47.

- Ustęp 1. Posiadacze brzegów obowiązani są dozwalać i nadal bezpłatnie ładowania i przymocowywania statków i tratw w miejscach ku temu przez Władzę przeznaczonej, o ile za to żadnego nie pobierali wynagrodzenia.
- Ustęp 2. Posiadacze brzegów i grobli mają także obowiązek zezwalać bezpłatnie na chodzenie po tychże organach służby publicznej i na używanie istniejących dróg do holowania. Odszkodowania można żądać tylko wtedy, jeżeli do tego istnieje osobny tytuł prawny.
- Ustęp 3. Jeżeli to leży w interesie publicznym, można zobowiązać w drodze administracyjnej właścicieli gruntów, aby — za odpowiedniemi, w braku dobrowolnego porozumienia według §. 97. oznaczyć się mającemu odszkodowaniem — odstąpili grunta potrzebne do urządzenia nowych miejsc do ładowania statków i tratw albo nowych dróg do holowania jak również do rozszerzenia istniejących miejsc do ładowania i dróg do holowania.
- Ustęp 4. Jeżeli wchodzi w rachubę grunta kolejowe, należy porozumieć się z właściwymi władzami kolejowymi.

§. 48.

W razie niebezpieczeństwa wolno w każdym odpowiedniemi miejscu ładować, jakoteż składać na brzeg ładunek a nawet i same statki lub tratwy, aż do chwili, w której dalsza żegluga lub spław stają się możliwymi. W razie doznanej szkody może

posiadacz brzegu żądać od właściciela statków i tratw — bez naruszenia przysługującego temuż prawa rejestru do trzecich osób — odpowiedniego odszkodowania, które w braku dobrowolnego porozumienia ma być oznaczone według §. 97.

§. 49.

Ustęp 1. Jeżeli w celu wystawienia urządzeń wodnych potrzebne są roboty przygotowawcze na cudzych gruntach a właściciel tychże nie chce na nie zezwolić, musi przedsiębiorca uzyskać na to pozwolenie władzy politycznej, która ma wyznaczyć stosowny termin do podjęcia tych robót.

Jeżeli wchodzi w rachubę grunta kolejowe, należy porozumieć się z właściwymi władzami kolejowymi.

Ustęp 2. Na żądanie właściciela gruntu, ma władza polityczna oznaczyć zabezpieczenie, jakie tymczasowo winien dać przedsiębiorca tytułem wynagrodzenia szkody spowodowanej robotami przygotowawczymi.

Ustęp 3. Ewentualne odszkodowanie należy w braku dobrowolnego porozumienia oznaczyć według §. 97.

§. 50.

Ustęp 1. W celu popierania pożytecznego użytkowania wody albo w celu usunięcia jej szkodliwych skutków można zarządzić w drodze administracyjnej:

a) ażeby ten, do kogo prywatna woda płynąca należy, o ile jej nie potrzebuje i nie użyje w terminie, który mu Władza odpowiednio do okoliczności wyznaczy, odstąpił ją za odpowiednim odszkodowaniem innym, którzy jej pożytecznie użyć mogą;

b) aby właściciele gruntów dozwolili za odpowiedniemi odszkodowaniem ustanowienia służebności na swojej posiadłości w tym celu, aby otworzyć dostęp do wody publicznej dla umożliwienia jej używania;

c) aby przedsiębiorcom zakładów, służących do zaopatrywania w wodę, do odprowadzania wody, nawodnienia albo odwodnienia, następnie zakładów do wyzyskania popędowej siły wody, — z których urządzenia można oczekiwać przeważających korzyści w stosunku do niekorzyści, wynikających z praw przymusowych — dozwolono za odpowiedniemi wynagrodzeniem służebności na cudzym gruncie, potrzebnej do doprowadzenia i odprowadzenia wody jak również do urządzenia potrzebnych jazów, zbiorników, szluz, przyrządów do podniesienia wody, miar spiętrzenia i stałych znaków wodnych.

Ustęp 2. Jeżeli na podstawie postanowień ustępu 1. lit. a) zajmuje się cudzą wodę prywatną w celu wyzyskania jej siły popędowej, w takim razie należy na żądanie tego, do kogo woda należy, ograniczyć czasowo wywłaszczenie stosownie do §. 24. ustęp 2.

Ustęp 3. Prawa przymusowe, wymienione pod b), nie mogą wogóle rozciągać się na budynki z należąciami do nich podwórzami i ogrodami, wymienione zaś pod c) tylko wtedy, jeżeli chodzi o przedsiębiorstwo państwa, kraju, albo gminy, lub jeżeli projektowane przedsiębiorstwo uznane zostało przez powołaną do tego Władzę polityczną w porozumieniu z Wydziałem krajowym za wskazane, interesem publicznym oraz jeżeliby we wszystkich tych przypadkach wykonanie przedsiębiorstwa bez takiego ustanowienia praw przymusowych było albo całkiem niemożliwe albo tylko z niestosunkowo wielkimi kosztami.

Ustęp 4. Od przyjęcia służebności, wspomnianych pod b) i c), mogą się jednak właściciele gruntu uwolnić przez odstąpienie potrzebnego gruntu, za które to odstąpienie należy im się odpowiednie odszkodowanie.

- Ustęp 5. Jeżeliby grunt wskutek przewodów dla wody albo wskutek zakładów nie mógł być przez właściciela odpowiednio celowi użyty, natenczas na jego żądanie ma być cały grunt wykupiony.
- Ustęp 6. We wszystkich tych przypadkach należy w braku dobrowolnego porozumienia oznaczyć odszkodowanie według §. 97.
- Ustęp 7. Jeżeli przy ustanowieniu praw przymusowych wchodzi w rachubę gruntu kolejowe, należy postępować w porozumieniu z właściwymi władzami kolejowymi.

§. 51.

- Ustęp 1. Na wypadek zastosowania §. 50. ustęp 1. lit. a) ma konsens zawierać w każdym razie warunek, że z udzielonego pozwolenia musi być pod rygorem utraty zrobiony użytek w odpowiednio oznaczonym przeciągu czasu.
- Ustęp 2. O utracie ustanowionego prawa przymusowego można także wtedy orzec, jeżeli uprawnionemu nie uiszczono należycie oznaczonego odszkodowania.

§. 52.

- Ustęp 1. Właścicielowi gruntu, obciążonego służebnością na korzyść przedsiębiorstwa, należy na żądanie dozwolnić współużywania urządzenia w ten sposób powstałego, za stosownem przyczynieniem się w miarę ilości używanej wody do kosztów wystawienia i utrzymywania o tyle, o ile przez to osiągnięcie celu urządzenia nie byłoby znacznie utrudnione albo na niebezpieczeństwo narażone.
- Ustęp 2. Jeżeli żąda się współużywania dopiero podczas stawiania albo po ukończeniu zakładu, w takim razie właściciel gruntu — żądający współużywania, ma nadto ponosić kosztą ewentualnie potrzebnych zmian.
- Ustęp 3. O wysokości kwoty, którą do kosztów przyczynić się należy, rozstrzyga w braku porozumienia między stronami interesowanymi władza polityczna na podstawie opinii rzeczoznawców.
- Ustęp 4. Co do zgaśnięcia takich praw współużywania mają analogiczne zastosowanie postanowienia §. 28. ustęp 3.

§. 53.

- Ustęp 1. Na wywłaszczenie istniejących praw do wyzyskania siły popędowej wody i zakładów do tego służących może Władza polityczna pozwolić za odpowiednim wynagrodzeniem, które w braku dobrowolnego porozumienia należy oznaczyć według §. 97., w celu umożliwienia urządzenia i wybudowania zakładów do używania wody. Pozwolenie może być tylko wtedy dane, jeżeli te zakłady do używania wody mają jako takie ze względu na dane stosunki gospodarcze wybitne a w porównaniu z wywłaszczyć się mającemi przedsiębiorstwami istotnie większe znaczenie społeczno-gospodarcze i jeżeliby nowe przedsiębiorstwo bez wciągnięcia wywłaszczyć się mających praw i zakładów nie dało się wcale albo tylko z niestosunkowo wielkimi kosztami odpowiednio celowi urządzić. Jeżeliby skutkiem takiego wywłaszczenia zakłady przemysłowe uruchomiane siłą wodną straciły dla właściciela na dalszej odpowiedniej celowi używalności, w takim razie na jego żądanie należy je również wykupić.
- Ustęp 2. Prawo żądania wywłaszczenia odpada, jeżeli dotychczas uprawniony oświadczy gotowość, że w odpowiednim, nie poniżej 3 miesięcy przez Władzę wyznaczyć się mającym czasie przedłoży projekt, przez którego wykonanie zakład jego byłby w ten sposób powiększony albo przeistoczony, iż nie miałby o wiele

mniejszego znaczenia dla gospodarstwa społecznego, niż projektowane przedsiębiorstwo.

- Ustęp 3. Jeżeli w tym terminie projekt taki nie zostanie wniesiony albo jeżeli projekt nie może być zatwierdzony, w takim razie ma nastąpić dalszy tok postępowania, wdrożonego na postawione żądanie wywłaszczenia.

§. 54.

- Ustęp 1. Jeżeli na podstawie postanowień §. 53. zostanie wniesione żądanie wywłaszczenia w takim razie może, jeżeli strony na to się zgadzają, zamiast pieniężnego odszkodowania nastąpić odszkodowanie w sile.

- Ustęp 2. Jeżeli w tym wypadku wywłaszczenie wymaga przeniesienia dotychczasowych zakładów ruchu albo zmiany maszynowego urządzenia wywłaszczać się mających zakładów, to przedsiębiorca nowego zakładu, jeżeli inny układ nie przyjdzie do skutku, ma ponosić połączone z tem koszta.

- Ustęp 3. Zobowiązania uzasadnione według ustępu 1. i 2. przechodzą na każdoczesnego posiadacza nowego przedsiębiorstwa i nadto należy je stosownie do zawartego układu zabezpieczyć.

§. 55.

- Ustęp 1. Gdzie panuje stały brak wody do picia, gotowania, prania i pojenia albo do gaszenia ognia lub do innych publicznych celów a dostarczenie jej przechodzi siły pojedynczych członków gminy, tam dostarczenie wody jest stosownie do ustawy gminnej rzeczą gmin lub miejscowości względnie obszarów dworskich.

- Ustęp 2. Gminy, miejscowości i obszary dworskie, nie mające dostatkami wody na powyższe cele, mają w miarę tej potrzeby prawo — za odpowiednim w braku dobrowolnego porozumienia według §. 97. oznaczyć się mającym odszkodowaniem — do wywłaszczenia wód prywatnych i praw używania wody, jednak tylko o tyle, o ile uprawnieni do używania wody nie potrzebują jej do takich samych własnych celów.

- Ustęp 3. Poza granicami własnych obszarów mogą gminy, miejscowości i obszary dworskie robić użytek z przysługującego im według ustępu 2. prawa wywłaszczenia tylko wtedy, jeżeli nie mogą zaspokoić potrzeby wody w granicach własnych obszarów w sposób celowi równie odpowiedni i ekonomiczny.

- Ustęp 4. Jeżeli zachodzi konkurencya między projektami na zaopatrzenie w wodę i jeżeli wszystkich żądań nie można uwzględnić, należy się pierwszeństwo tej gminie albo miejscowości lub obszarowi dworskiemu, gdzie znajduje się woda, której dotyczy żądanie.

§. 56.

Postanowienia §§. 14. i 18. ustęp 4. i 55., ustęp 2. do 4. mają analogiczne zastosowanie także do zaopatrzenia w wodę pojedynczych osad, jeżeli temu nie czynią zadość zakłady do zaopatrzenia w wodę gmin i miejscowości względnie obszarów dworskich, do których te osady należą.

§. 57.

W razie pożaru, albo gdyby zaszedł chwilowo brak wody, któremu gwałtownie trzeba zaradzić, wolno władzy politycznej, albo jeżeli zastępca jej nie jest obecny, miejscowej władzy policyjnej, względnie naczelnikowi gminy lub przełożonemu obszarowi dworskiemu, wydać wskazane interesem publicznym zarządzenia co do czasowego użycia wód publicznych, jak również wód prywatnych, z wyjątkiem zamkniętych wodociągów obcych gmin, i w razie potrzeby kazać je natychmiast wykonać.

§. 58.

- Ustęp 1. W celu wykonania budowli wodnych ochronnych i regulacyjnych, podjętych w interesie publicznym, muszą być odstąpione potrzebne grunta i inne nieruchomości, urządzenia i zakłady, albo też musi być ustanowiona potrzebna służebność gruntowa, a to w obu przypadkach za odpowiedniemi, w braku dobrowolnego porozumienia według §. 97. oznaczyć się mającym odszkodowaniem.
- Ustęp 2. Także wodociągi, zakłady wodne i kanały mogą być bez zezwolenia uprawnionych przesunięte na inne miejsce, jeżeli tego wymagają interesy publiczne i jeżeli to może nastąpić bez naruszenia celu zakładu wodnego. Koszta przeniesienia mają ponosić przedsiębiorcy.
- Ustęp 3. Materiały, potrzebne do wykonania takich w interesie publicznym stawianych budowli wodnych ochronnych i regulacyjnych, a znajdujące się na gruntach, które mają być ochronione, musi właściciel do tego celu odstąpić za stosownem, w braku dobrowolnego porozumienia, według §. 97. oznaczyć się mającym odszkodowaniem.

§. 59.

- Ustęp 1. W celu wykonania i utrzymywania w dobrym stanie ochronnych, regulacyjnych, albo innych budowli wodnych i zakładów, muszą właściciele brzegów i uprawnieni do używania wody, za stosownem w braku dobrowolnego porozumienia według §. 97 oznaczyć się mającym wynagrodzeniem, o ile nie są do tego bezpłatnie obowiązani, pozwolić na potrzebne chodzenie po brzegach i użycie brzegów do wywozu i przywozu, tudzież do składania i obrabiania materiałów, co jednak nie narusza obowiązujących przepisów o wstępowaniu na grunta kolei żelaznych. Uprawnieni do używania wody są nadto w taki sam sposób obowiązani pozwolić na czasowe ograniczenie, albo zastanowienie używania wody.
- Ustęp 2. Na żądanie stron interesowanych ma władza polityczna wyznaczyć prowadzącemu budowę stosowny termin do ukończenia robót i uprzątnięcia materiału.

ROZDZIAŁ PIĄTY.

O spółkach wodnych.

§. 60.

Do stawiania i utrzymywania budowli wodnych, mających na celu ochronę własności ziemskiej, albo uregulowanie biegu wody, niemniej do urządzenia zakładów osuszających i nawadniających, mogą się tworzyć spółki wodne, albo na podstawie porozumienia się interesowanych, albo na mocy uchwał większości interesowanych, na podstawie rozporządzenia właściwej władzy administracyjnej.

§. 61.

- Ustęp 1. Jeżeli w drodze administracyjnej uznano, że budowa albo zakład, które większość interesowanych projektuje, przyniesie niewątpliwą korzyść i że urządzenie to nie da się wykonać odpowiednio celowi, bez rozszerzenia go na grunta mniejszości interesowanych, to mniejszość można zmusić, by przystąpiła do spółki zawiązać się mającej w celu wykonania i używania tego urządzenia.
- Ustęp 2. Stosunek głosów oblicza się nie według głów, lecz według obszaru uczestniczącego gruntu.

Ustęp 3 Wszelako nie można zmusić do udziału właścicieli tych gruntów, których dotyczy czasowy sposób używania był dla posiadacza korzystniejszy, aniżeli sposób zamierzony przez wystawienie urządzeń wodnych, zmusić ich jednak można tylko do dozwolenia służebności według §. 50.

§. 62.

Ten obowiązek mniejszości powstaje jednak tylko wtedy, jeżeli przy przedsiębiorstwach zakładów nawodniających najmniej dwie trzecie, a przy przedsiębiorstwach zakładów do osuszenia, ochrony lub uregulowania wód więcej niż połowa interesowanych głosowała za utworzeniem spółki.

§. 63.

Ustęp 1. Większość głosów potrzebna do zawiązania takich spółek oblicza się przy przedsiębiorstwach do osuszania i nawodnienia podług większości interesowanych gruntów, a przy budowlach ochronnych i regulacyjnych według wartości własności, którą się ma ochraniać.

Ustęp 2. Przy oszacowaniu tej ostatniej trzeba brać w rachunek także oczekiwane podwyższenie jej wartości przez budowle.

§. 64.

Każda spółka wodna musi mieć statuty, kierownictwo (wydział) i przełożństwo (przewodniczącego), które ją zastępuje na zewnątrz. Prawne istnienie spółki wodnej dla stosunków publicznych i prywatnych zawisło od uzyskania uznania jej przez właściwą władzę administracyjną. Dokument uznania, statuty, spis członków spółki i nazwiska członków wydziału, jak również podpis osób, podpisujących za przełożństwo, należy uwidocznić w osobnym dodatku do księgi wodnej. Każda w tym względzie zachodząca zmiana winna być zaznaczona w tym dodatku (§. 114).

§. 65.

Ustęp 1. Dla zarządu sprawami spółki i załatwiania tych spraw wybierają członkowie ze swego grona wydział bezwzględną większością głosów, które według §. 63. obliczać należy.

Ustęp 2. Wydział wybiera ze swego grona przewodniczącego bezwzględną większością głosów, którą oblicza się według głosów.

Ustęp 3. Jeżeli przy tych wyborach nie uzyskano bezwzględnej większości głosów, natenczas rozstrzyga wybór ściślejszy, a przy równości głosów los.

Ustęp 4. O wyniku wyborów należy donieść władzy politycznej, wymieniając te osoby, które podpisują za spółkę.

§. 66.

Ustęp 1. Władze polityczne rozstrzygają reklamacje, dotyczące się prawa wyborczego.

Ustęp 2. Zbadanie aktu wyborczego jest rzeczą wydziału spółki, przeciw któremu uchwałe niema środka prawnego.

§. 67.

Ustęp 1. Spółka winna — z wyjątkiem przewidzianym w ustępie 2-gim — bezwzględnie większością głosów (§. 63) zapomocą statutów uregulować prawa i obowiązki swych członków, odnoszące się do przedsiębiorstwa, a w szczególności miarę rozkładu kosztów, jak również swój zarząd. Statuty należy przedłożyć władzy politycznej do zatwierdzenia. W taki sam sposób należy postąpić przy zmianie statutów.

Ustęp 2. — Jeżeli miara rozkładu kosztów ma być unormowana w sposób odmienny, niż to ustawa (§§. 73 i 74) przepisuje, natenczas potrzebna jest do tego jednomyślna uchwała obecnych interesowanych. Przy tem muszą być zastąpione najmniej dziewięć dziesiątych części, włączonej do spółki posiadłości gruntowej (§. 63).

§. 68.

Kto nabywa grunt, należący do związku spółki, staje się jej członkiem i jest obowiązany do świadczeń, wypływających z tego stosunku. Obowiązek ten jest ciężarem realnym i ma aż do wysokości trzechletnich zaległości pierwszeństwo przed innymi prawami rzeczowymi bezpośrednio po państwowych podatkach i publicznych daninach. Obowiązek dalszego uiszczania datków ustaje tylko wtedy, gdy grunt obciążony zostanie zgodnie z przepisami ze spółki wydzielony, albo też spółka się rozwiąże.

§. 69.

Ustęp 1. Spółka obowiązana jest przyjąć dodatkowo do związku swego sąsiednie grunta na żądanie właścicieli za stosunkowem przyczynieniem się do kosztów budowy i utrzymania, jeżeli:

a) w ten sposób dla tych gruntów najodpowiedniej celowi osiągnąć można odwodnienie, nawodnienie, ochronę albo regulację i

b) jeżeli istniejący zakład albo prowadzona budowla wystarczą do zaspokojenia wspólnej potrzeby bez szkody dla dotychczasowych uczestników.

Ustęp 2. Jeżeli przyjęcie sąsiedniego gruntu do związku spółki możliwem jest tylko przez osobne urządzenia albo zmianę istniejących urządzeń lub budowli, winien przystępujący do spółki ponieść nadto wszystkie koszta nowego urządzenia. Jeżeli pomiędzy stronami interesowanemi nie przyjdzie do skutku dobrowolna umowa co do przyczynienia się do kosztów budowy i utrzymania, natenczas rozstrzyga o tem władza polityczna na podstawie opinii rzeczoznawców.

§. 70.

Ustęp 1. Wydzielenie pojedynczych gruntów ze związku spółki może nastąpić wbrew woli innych współników, jeżeli dla wydzielić się mającego gruntu po upływie czasu, wystarczającego do osiągnięcia spodziewanego skutku, zapomocą zakładu nie osiągnięto wcale nieodzownie potrzebnego nawodnienia lub odwodnienia lub tylko w sposób nietrwały, albo jeśli to nawodnienie lub odwodnienie można osiągnąć bez naruszenia celu spółki, z której wydzielenie ma nastąpić, przez przyjęcie do sąsiedniej spółki albo przez własne urządzenia.

Ustęp 2. Jeżeli chce wystąpić członek spółki, który później wstąpiwszy dał powód do osobnych urządzeń lub zmian (§. 69.), okazujących się wskutek jego wystąpienia szkodliwemi dla odpowiedniego osiągnięcia wspólnego celu, to jest obowiązany na żądanie spółki przywrócić na swój koszt zakład do dawnego stanu, albo poczynić zarządzenia potrzebne do usunięcia szkody.

Ustęp 3. Jeżeli uczestnictwo występującego posiadacza gruntu było przymusowe, może żądać od spółki zwrotu uiszczonych datków i usunięcia urządzeń wykonanych na jego gruncie, a zbędnych wskutek jego wystąpienia, o czem w razie, gdyby zgoda do skutku nie przyszła, rozstrzyga władza polityczna na podstawie opinii rzeczoznawców.

Ustęp 4. Większość (§. 63.) może żądać wyłączenia ze spółki pojedynczych gruntów, jeżeli to leży w interesie wspólnego za-

kładu. W tym wypadku przysługują występującemu wymienione w poprzednim ustępie pretensje do spółki.

§. 71.

- Ustęp 1. Rozwiązanie spółki może nastąpić większością głosów, skoro spółka wypełni swe zobowiązania względem osób trzecich.
- Ustęp 2. Potrzebną do tego większość głosów oblicza się według postanowień §. 63.

§. 72.

Przy spółkach, zawiązanych na podstawie osobnych ustawowych postanowień, albo którym przyznano zasiłki z funduszów państwowych lub krajowych, potrzeba na wyłączenie pojedynczych gruntów ze związku spółki jak również na jej rozwiązanie zgody Ministerstwa rolnictwa, a jeżeli zasiłek udzielono z funduszów krajowych, także Wydziału krajowego.

§. 73.

- Ustęp 1. Koszta urządzenia i utrzymywania wspólnych zakładów do osuszania i nawadniania mają być rozkładane na uczestników według miary oznaczonej statutem albo też osobną dobrowolną umową.
- Ustęp 2. Jeżeli co do miary rozłożenia kosztów nie da się osiągnąć dobrowolnego porozumienia, rozstrzyga o tem władza polityczna na podstawie opinii rzeczoznawców.
- Ustęp 3. Przytem należy oznaczyć datki według przestrzeni gruntów, objętych urządzeniami wodnemi. Jeżeli co do korzyści, wynikających z urządzeń dla pojedynczych właścicieli gruntów, zachodzi znaczna różnica, muszą być grunta podzielone na klasy z odpowiedniemi stopniowaniem datków.

§. 74.

Koszta wspólnych budowli wodnych, ochronnych i regulacyjnych ponoszą interesowani, jeżeli statuty lub umowy innej miary rozkładu nie przepisują, w stosunku do korzyści, która ma być osiągnięta, albo według stopnia niebezpieczeństwa, które ma być usunięte, albo też o ile się udział na tych podstawach nie da skutecznie według wartości interesowanych nieruchomości i zakładów. W razie, gdyby się interesowani nie zgodzili, rozstrzyga o tem właściwa władza polityczna na podstawie opinii rzeczoznawców.

§. 75.

Zaległe datki na rzecz wspólnych urządzeń osuszających i nawadniających, tudzież budowli ochronnych i regulacyjnych, ściągane będą na prośbę spółki, która w przypadkach zasługujących na uwzględnienie, winna postępować z możliwą względnością, w drodze politycznej egzekucyi.

§. 76.

- Ustęp 1. W celu wybudowania, używania i utrzymywania wspólnych do wyzyskania popędowej siły wody służących jazów, zbiorników i należących do nich urządzeń do prowadzenia wody, jak również zakładów, służących do zaopatrywania w wodę i do oczyszczenia wody, można tworzyć spółki wodne na podstawie swobodnego układu.
- Ustęp 2. Do tych spółek stosują się analogicznie postanowienia §§. 64, 65, 66, 67 ustęp 1. 68, 71 i 75 z tym dodatkiem, że o ile statuty spółki inaczej nie postanawiają, stosunek głosów, oraz przyczynianie się członków do kosztów urządzenia i utrzymania wspólnych zakładów, oblicza się przy zakładach służą-

- cych do dostarczenia wody według potrzebowania wody przez pojedynczych członków a przy wszystkich innych zakładach według korzyści, wynikających z przedsiębiorstwa dla nieruchomości i zakładów, uczestniczących w spółce.
- Ustęp 3. Statuty mają postanowić, czy i o ile wystąpienie pojedynczych spółników ze związku spółki w czasie jej trwania jest dopuszczalne.
- Ustęp 4. Spółka obowiązana jest przyjąć do swego związku zakłady i nieruchomości, znajdujące się w obrębie przedsiębiorstwa spółki, jeżeli dla nich przez przyjęcie mogą wyniknąć istotne korzyści, a dla dotychczasowych spółników nie mogą powstać istotne szkody. Spółka uprawniona jest żądać od nowo wstępujących członków odpowiedniego udziału w dotychczasowych wydatkach na przedsiębiorstwo oraz zwrócenia przód osobnych kosztów, na które narażona została przez przyłączenie wspomnianych zakładów i nieruchomości.
- Ustęp 5. Właściciele gruntów i uprawnionych do używania wody, którzy do spółki nie należą, lecz odnoszą bezpośredni i istotny pożytek z jej urządzeń przez odwrócenie niebezpieczeństwa, albo przez rzeczywiste wyzyskanie poprawionych stosunków poboru wody, może właściwa władza polityczna na wniosek przełożenia spółki zobowiązać, aby przyczynili się odpowiednim datkiem do kosztów urządzenia i utrzymywania w dobrym stanie zakładów spółki. Właściciele gruntów i uprawnionych do używania wody, zobowiązanych w myśl tych postanowień do przyczynienia się datkami, należy na ich żądanie przyjąć do spółki.
- Ustęp 6. Wysokość datków, które mają być płacone w myśl tego paragrafu, winna oznaczyć, w braku dobrowolnego porozumienia, władza polityczna na podstawie opinii rzeczoznawców.

ROZDZIAŁ SZÓSTY.

O władzach i postępowaniu.

§. 77.

Wszelkie sprawy, które według tej ustawy odnoszą się do używania ochrony i obrony przed wodą oraz pieczy o wodę, należą do zakresu działania władz politycznych.

§. 78.

W myśl tej ustawy właściwa jest — z wyjątkami przewidzianymi w §§. 79. i 80. — władza polityczna tego powiatu, w którym się zakład znajduje lub ma być urządzony, albo w którym ma nastąpić używanie wody.

§. 79.

- Ustęp 1. Politycznej władzy krajowej jest zastrzeżone:
1. Na przestrzeniach wód płynących, używanych do żeglugi i spławiania traw:
 - a) pozwolenie na używanie wody oraz na urządzenie i zmianę potrzebnych do tego zakładów;
 - b) pozwolenie na budowle wodne ochronne i regulacyjne;
 - c) wydawanie zakazów po myśli §. 43. ust. 1, punkt 3.
 2. Na wszystkich wodach:
 - a) pozwolenie na urządzenie i zmianę zakładów dla wyzyskania popędowej siły wody, jeżeli największa siła wodna uzyskać się dająca w miejscu projektowanego ujęcia przy niskim stanie wody przekracza 500 surowych sił keni;

b) orzekanie w kwestyi, czy przedsiębiorstwu przysługuje prawo żądania wywłaszczenia w myśl §. 50., ust. 3., albo §. 53.

3. Orzekanie w sprawach budowy wodnych ochronnych i regulacyjnych, oznaczonych w §. 36., ustęp 3.

4. Oznaczenie odszkodowań i datków przy uznaniu wody prywatnej za publiczną (§. 46.).

Ustęp 2. Jeżeli chodzi o pozwolenie na wypusty wody lub przy stanie albo na przewozy mniejszego znaczenia, może władza krajowa poruczyć przeprowadzenie rozprawy politycznej władzy powiatowej.

§. 80.

Ministerstwu rolnictwa jest zastrzeżone:

1. Pozwolenie na takie przewozy, które służyć mają dla ruchu między tutejszym krajem a zagranicą;

2. Orzekanie o podaniach o przedłużeniu terminów, oznaczonych w §. 96., ustęp 5. i w §. 104, ustęp 4.

§. 81.

Ustęp 1. Jeżeli gmina, mająca powierzoną sobie administrację polityczną, powołana według §. 78. do przeprowadzenia rozprawy, sama występuje jako przedsiębiorca zakładu wodnego, albo jest stroną interesowaną, natenczas ma władza krajowa wyznaczyć władzę polityczną, która ma rozprawę przeprowadzić i orzec o dopuszczalności zakładu.

Ustęp 2. Jeżeli zakłady rozciągają się na kilka powiatów administracyjnych kraju, albo na kilka krajów, natenczas oznacza w pierwszym wypadku polityczna władza krajowa, w drugim Ministerstwo rolnictwa, która z władz politycznych właściwych według §§. 78. i 79. ma w porozumieniu a w razie potrzeby przy współdziałaniu innych, interesowanych w tem władz, przeprowadzić rozprawę i wydać orzeczenie.

Ustęp 3. Jeżeli interesowane władze nie zgodzą się ze sobą, należy odnieść się o rozstrzygnięcie do przełożonej wyższej władzy.

§. 82.

Ustęp 1. Wszelkie prośby i podania w sprawach prawno-wodnych należy wnosić:

1. w przypadku, oznaczonym w §. 80., punkt 1. do politycznej władzy powiatowej, w której okręgu zakład ma być urządzony;

2. w przypadku, oznaczonym w §. 80., punkt 2. do tej władzy politycznej, która udzieliła pozwolenia na urządzenie zakładu;

3. w przypadku §. 81., aż do oznaczenia władzy, której będzie poruczone przeprowadzenie rozprawy, — do tej władzy wyższej, której przysługuje to wyznaczenie;

4. we wszystkich innych przypadkach do władzy właściwej w myśl §§. 78. i 79.

Ustęp 2. Władze polityczne mają z urzędu oceniać swą właściwość i jeżeli uznają się za niewłaściwe, bezzwłocznie odrzucać w drodze orzeczenia prośby i podania.

Ustęp 3. Jeżeli dopiero po wdrożeniu postępowania okaże się brak właściwości, należy zastanowić dalsze postępowanie i sprawę, stanowiącą przedmiot dochodzenia, odstąpić właściwej władzy, zawiadamiając równocześnie o tem stronę.

§. 83.

Ustęp 1. Podania o nadanie praw używania wody i pozwolenie na stawianie, albo zmianę zakładów do używania oraz budowy wodnych ochronnych i regulacyjnych muszą, o ile jeden lub

drugi z wymogów nie okazuje się zbyt wymagalnym według natury przedsiębiorstwa albo według uznania władzy, do której podanie wniesiono, zawierać oprócz sporządzonych przez znawcę fachowego planów, rysunków i uwag objaśniających, co następuje:

a) cel i rozmiar zakładu albo przedsiębiorstwa z oznaczeniem wody, na której zakład albo przedsiębiorstwo ma powstać z dokładnym określeniem miejscowości;

b) przy zakładach do używania wody oznaczenie żądanej ilości wody na sekundę przy najwyższym i najniższym stanie wody;

c) sposób wykonania na podstawie ułożonego planu;

d) wykazanie spodziewanych korzyści albo niekorzyści, których się w razie zaniechania obawiać należy;

e) wymienienie wszystkich uprawnionych do używania wody i innych interesowanych osób, na których prawa zamierzony zakład oddziaływa, z dołączeniem ewentualnych ich oświadczeń;

f) wyszczególnienie gruntów i zakładów wodnych, które mają być odstąpione albo obciążone służebnościami z wymienieniem właścicieli i uprawnionych do używania wody, nadto przy gruntach z dołączeniem wyciągów z księgi gruntowej;

g) przy zakładach do zużytkowania popędowej siły wody oznaczenie dającej się uzyskać na dotyczącej przestrzeni wody, największej siły wodnej, oraz siły wodnej, żądanej przy niskim stanie wody, w surowych siłach koni; przy przedsiębiorstwach spółek, nadto:

h) nazwiska osób, które mają przystąpić do takiego przedsiębiorstwa, przy zakładach osuszających, lub nawadniających z podaniem obszaru ich uczestniczących gruntów, a przy budowlach ochronnych i regulacyjnych z podaniem wartości własności, którą się ma ochronić;

i) preliminarz kosztów wystawienia i utrzymania zakładów, uwierzytelniony przez rzeczoznawcę, wreszcie

k) wycieszenie środków pokrycia potrzebnych kosztów.

Ustęp 2.

Bliższe przepisy o sporządzaniu projektów i o obliczaniu ilości siły wydane zostaną w drodze rozporządzenia.

§. 84.

Władza polityczna ma przedewszystkiem i to w razie potrzeby nawet na podstawie dochodzenia, które przeprowadzą rzeczoznawcy na miejscu, zbadać następujące okoliczności:

a) czy i o ile przedsiębiorstwo wpłynie na publiczne interesy;

b) czy, jeżeli chodzi o projekt wyzyskania popędowej siły wody w wodzie publicznej, należy spodziewać się pełnego zużytkowania rozporządzalnej siły wody przez zamierzony zakład;

c) jakich szczególnych korzyści spodziewać się należy z przedsiębiorstwa, w razie jeżeli chodzi o budowlę wodne ochronne i regulacyjne, albo o projektowane przez spółki zakłady odwodniające i nawadniające, albo o takie przedsiębiorstwo, dla którego żąda się prawa wywłaszczenia.

§. 85.

Jeżeli już z tych dochodzeń okaże się w niewątpliwy sposób, że przedsiębiorstwo jest ze względów publicznych niedopuszczalne, należy podanie odrzucić. O innych, co do przedsiębiorstwa zachodzących wątpliwościach, ma władza polityczna zawia- domić proszącego, celem ewentualnego wyjaśnienia, lub zmiany projektu.

§. 86.

Ze względów publicznych można przedsiębiorstwo w szczególności wtedy uważać za niedopuszczalne, albo zezwolić na nie tylko pod ograniczającymi warunkami:

a) gdyby mogło spowodować niekorzyści dla obrony kraju, albo zagrażać publicznemu bezpieczeństwu, lub stosunkom sanitarnym;

b) jeżeli należy obawiać się istotnego utrudnienia odpływu wielkich wód i lodu, albo żeglugi i spławu tralew, a nie można temu w sposób wystarczający zapobiedz przez odpowiednią zmianę projektu, w danym razie przez zmianę konstrukcyi szkodliwie działającej części zakładu, spiętrzającego wodę;

c) jeżeliby przedsiębiorstwo szkodliwie wpłynęło na bieg, wysokość, spadek, albo na brzegi naturalnych wód;

d) jeżeliby wpłynęło szkodliwie na jakość wody, a działanie to nie dało się usunąć przez urządzenia oczyszczające wodę, albo w inny odpowiedni celowi sposób;

e) jeżeli może powstać istotne utrudnienie ogólnego używania wody, niebezpieczeństwo dla niezbędnego zaopatrzenia w wodę, dla kultury krajowej albo też istotny uszczerbek dla piękności przyrody;

f) jeżeliby projektowany zakład wodny w razie, gdyby przeznaczony był dla przedsiębiorstwa przemysłowego, powodował niepokonalne przeszkody w używaniu wody na cele rolnicze, a ta sprzeczność interesów dała się usunąć bez szkody dla przedsiębiorstwa przemysłowego przez wyznaczenie mu innego stanowiska na dotyczącej wodzie;

g) jeżeliby rodzaj projektowanego zakładu miał sprowadzić marnowanie wody;

h) jeżeli się okazuje, że przedsiębiorstwo byłoby w wysokim stopniu powodem niezupełnego zużytkowania żądanej siły wodnej (stopnia spadku, spiętrzenia, Gefälls-Staustufe) i że przez przeniesienie stanowiska przedsiębiorstwa na inny punkt tej samej albo sąsiedniej wody można, nie wykluczając odpowiedniej celowi wykonalności przedsiębiorstwa, zapobiedz rozdrobnieniu siły wodnej;

i) jeżeliby kraj pozbawiony został możliwej do uzyskania energii wody.

§. 87.

Ustęp 1.

W przeciągu roku po wejściu w życie tej ustawy może Rząd po wysłuchaniu Wydziału krajowego co do pojedynczych, dokładnie oznaczyć się mających, przestrzeni wód publicznych (stopni spadku lub stopnia spiętrzenia) postanowić w drodze rozporządzenia, że prawo do użytkowania popędowej siły wody na tych przestrzeniach można nadać prywatnym przedsiębiorcom dopiero wtedy, jeżeli stwierdzonem zostanie, że ani państwo, ani kraj, ani gminy krajowe nie zamierzają zużytkować dotyczącej siły wodnej.

Ustęp 2.

Aby to stwierdzić, winna właściwa władza polityczna zawiadomić Ministerstwo robót publicznych i Wydział krajowy o każdym podaniu o nadanie prawa wyzyskania popędowej siły wody na takiej przestrzeni. Jeżeli administracja państwowa albo Wydział krajowy, ten ostatni na rzecz kraju, lub pewnej gminy krajowej, zgłosi w ciągu dwóch miesięcy żądanie użycia siły wodnej na cele publiczne, natenczas należy o tem zawiadomić proszącego z oznajmieniem, że rozprawa prawno-wodna wskutek jego podania nie może się odbyć przed upływem dalszego półroka. Jeżeli zgłoszony projekt zostanie w tym terminie wniesiony, należy o tem zawiadomić także stronę, która poprzednio

- wniosła podanie, dodając, że wolno jej podtrzymać swój projekt, jako projekt konkurencyjny.
- Ustęp 3. Jeżeli wspomniane władze lub korporacje nie zgłoszą w wyznaczonym dwumiesięcznym terminie żadnego projektu, albo jeżeli zgłoszonego projektu nie wniosą w ciągu dalszego przeznaczanego do wniesienia sześciomiesięcznego terminu, należy o tem zawiadomić proszącego z uwagą, że teraz co do jego projektu zostanie przeprowadzoną rozprawa prawno wodna.
- Ustęp 4. Rozszerzenie przyznanego państwu, krajowi i gminom krajowym prawa pierwszeństwa na takie publiczne przestrzenie wód (stopnie spadku albo spiętrzenia), których nie oznaczono w rozporządzeniu wydanem w myśl postanowień ustępu 1., może nastąpić w drodze rozporządzenia po porozumieniu się z Wydziałem krajowym po raz pierwszy dopiero po upływie 10 lat od wejścia w życie niniejszego rozporządzenia a każdym następnym razem po upływie dalszych 5 lat.

§. 88.

- Ustęp 1. Jeżeli przy zbadaniu w myśl § 84. projektu na wyzyskanie popędowej siły wody publicznej okaże się, że żądana siła wodna zostałaby w sposób bardzo niedostateczny zużytkowana przez zamierzony zakład, a temu niekorzystnemu stanowi rzeczy nie da się zaradzić przez przeniesienie stanowiska przedsiębiorstwa (§. 86. lit. h) należy to przedewszystkiem w myśl §. 85. oznajmić proszącemu. Jeżeli tenże mimo to obstaje przy swem podaniu, ma władza polityczna orzec, że postępowanie prawno-wodne wskutek jego podania zostanie wdrożone dopiero po upływie dwóch lat.

- Ustęp 2. Po prawomocności tego orzeczenia należy we właściwy sposób, który zostanie bliżej w drodze rozporządzenia oznaczony, ogłosić wniesienie projektu, podając nazwę wody, stanowisko projektowanego zakładu, oraz ilość siły w surowych siłach koni tak dającej się uzyskać, jak i żądanej przez zamierzone przedsiębiorstwo z tą uwagą, że wolno każdemu wnieść projekt konkurencyjny.

§. 89.

- Ustęp 1. Jeżeli wątpliwości, któreby w myśl §. 85. uzasadniały natychmiastowe odrzucenie lub zwrócenie podania proszącemu, nie stoją na przeszkodzie uwzględnieniu podania albo jeżeli przedsiębiorcy mimo oznajmionych im wątpliwości obstają przy swym planie, wówczas ma nastąpić dalsze postępowanie a mianowicie albo postępowanie edyktalne albo skrócone.
- Ustęp 2. Jeżeli przedsiębiorca żąda dla swego zakładu prawa wyłączenia w myśl §. 50., ustęp 3., albo §. 53. ma właściwa władza polityczna, jeżeli polityczna władza krajowa nie jest sama w myśl §. 79. powołana do przeprowadzenia postępowania prawno-wodnego, przed przeprowadzeniem dalszego postępowania, przedłożyć podanie przedsiębiorcy Władzy krajowej w celu rozstrzygnięcia, czy co do tego przedsiębiorstwa zachodzą warunki przyznania takiego prawa wyłączenia. Polityczna władza krajowa ma temu, który ma być wyłączeni — w razie potrzeby podczas dochodzeń na miejscu — dać sposobność oświadczenia się co do postawionego żądania wyłączenia, a następnie wydać w tej sprawie osobne orzeczenie. Do dalszego postępowania należy przystąpić dopiero po prawomocności tego orzeczenia.
- Ustęp 3. W przypadkach przewidzianych w §. 43. ustęp 1. punkt 2. ma władza polityczna zaniechać rozpisania i przeprowadzenia rozprawy prawno-wodnej, jeżeli chodzi tylko o przemijające złożenie dłużyce i drzewa opałowego i jeżeli na podstawie

znanych władzy stosunków nie należy się obawiać niebezpieczeństwa dla publicznych, albo prywatnych interesów.

§. 90.

- Ustęp 1. W postępowaniu edyktałnem ma władza ogłosić krótki opis przedsiębiorstwa z odwołaniem się do planu, wyłożonego do przeglądu przez wywieszenie ogłoszenia w siedzibie władzy politycznej oraz w dotyczących gminach i miejscowościach i w bezpośrednio graniczących gminach, jakoteż przez trzykrotne umieszczenie ogłoszenia w dziennikach krajowych, przeznaczonych do urzędowych ogłoszeń, a przytem wyznaczyć zarazem termin do rozprawy komisyjnej.
- Ustęp 2. W ogłoszeniu należy wyraźnie wskazać na to, że przy tej rozprawie nieporuszone już pierwej zarzuty tem pewniej wnieść należy, ile że w przeciwnym razie uważano by interesowanych za zgadzających się z zamierzonym przedsiębiorstwem i z potrzebnem do tego odstąpieniem lub obciążeniem własności gruntowej, jak również z ustanowieniem innych praw przymusowych i wydanoby orzeczenie bez względu na późniejsze zarzuty.
- Ustęp 3. Rozprawę należy tak wyznaczyć, aby czas między wywieszeniem ogłoszenia w siedzibie politycznej władzy powiatowej, a rozpoczęciem rozprawy wynosił cztery do sześciu tygodni.
- Ustęp 4. Ogłoszenie to należy osobno doręczyć proszącemu i známym władzy stronom interesowanym, jak również tym osobom, którym przysługują prawa rzeczowe na gruntach, które mają być odstąpione, lub służebnościami obciążone.

§. 91.

- Ustęp 1. Jeżeli starający się o pozwolenie nie żąda edyktałnego postępowania, a władza ze względu na mniejszą ważność przedsiębiorstwa nie ma powodu do zarządzenia tego postępowania, wówczas ma nastąpić skrócone postępowanie. Przy tem postępowaniu należy zaniechać publicznego ogłoszenia w dziennikach krajowych i ma tylko nastąpić wywieszenie w siedzibie władzy politycznej, jak również w dotyczących gminach i miejscowościach zwięźle ułożonego ogłoszenia, jakoteż wezwanie przedsiębiorcy i innych znanych stron interesowanych do komisyjnej rozprawy. Ogłoszenie ma również zawierać wskazówkę, o której mowa w §. 90. ustęp 2.
- Ustęp 2. Rozprawę należy tak wyznaczyć, aby okres czasu między wywieszeniem ogłoszenia w siedzibie władzy powiatowej a rozpoczęciem rozprawy wynosił dwa do czterech tygodni.
- Ustęp 3. W razie wdrożenia postępowania skróconego pozostaje tym interesowanym, których nie zawezwano do komisyjnej rozprawy, albo którym nie doręczono wezwania przynajmniej na ośm dni przed dniem rozprawy, tego dnia nie wliczając i którzy się do rozprawy nie stawili, droga prawa do wniesienia zarzutów wynikających z prawa prywatnego nawet wtedy, jeżeli zarzutów tych nie wniesiono przy rozprawie.

§. 92.

- Ustęp 1. O każdym podaniu o pozwolenie na używanie wody publicznej, albo na takie zarządzenia, które mają na celu ochronę wody, lub obronę przed jej szkodliwym działaniem, należy zawiadomić także Wydział krajowy, któremu w celu strzeżenia interesów krajowych wolno się zastąpić na własny koszt przy rozprawie prawno-wodnej.
- Ustęp 2. Również należy zawiadomić o tem główne korporacje rolnicze i właściwą Izbę handlowo-przemysłową, które mogą na własny koszt wysłać do rozprawy swych zastępców z głosem doradczym.

§. 93.

- Ustęp 1. Przy rozprawie komisyjnej należy starać się przedewszystkiem o zgodne uchylene podniesionych zarzutów i o przyjscie do skutku porozumienia między interesowanymi, w szczególności co do uiszczenia się mającego odszkodowania.
- Ustęp 2. Jeżeli porozumienie nie przyjdzie do skutku, należy zbadać zarzuty podniesione przeciw przedsiębiorstwu, sposobowi jego przeprowadzenia, przeciw udziałowi każdego pojedynczego, jakoteż przeciw zamierzonym wywłaszczeniom, albo służebnościom.
- Ustęp 3. Jeżeli okaże się potrzeba dalszych dochodzeń co do podniesionych punktów spornych, to należy je przeprowadzić bezwzględnie, w razie potrzeby z przybraniem rzeczoznawców.
- Ustęp 4. Wszystkie rozprawy ze stronami w tych sprawach należy z reguły ustnie przeprowadzać za przybraniem prawniczych i fachowych pomocników. Według potrzeby należy przyzwać z urzędu rzeczoznawców.
- Ustęp 5. Na wniesienie pisemnych oświadczeń może polityczna Władza pozwolić dla złożenia i wyjaśnienia zawiłych opinii, jak również może to zarządzić po zakończeniu ustnych rozpraw w celu uzupełnienia stanu rzeczy. Stronom interesowanym musi się przed wydaniem orzeczenia dać sposobność zajęcia stanowiska co do złożonych oświadczeń.
- Ustęp 6. W sprawach mniej ważnych może władza polityczna wydelegować dotyczących przełożonych gmin do przeprowadzenia poszczególnych czynności urzędowych.
- Ustęp 7. Z całej rozprawy należy spisać protokół, który powinien zawierać wynik osiągniętego porozumienia, albo jeżeli porozumienia nie przyszło do skutku, wyniki ustnego wyłuszczenia sprawy wraz z oświadczeniami sprzeciwiających się stron i ich uzasadnieniem, wreszcie wszelkie uwagi, poczynione przez wnoszących podanie przeciw tym oświadczeniom.
- Ustęp 8. Jeżeli strony oddały się przed zakończeniem protokołu, lub też odmówią podpisów, należy zaznaczyć to w protokole.

§. 94.

- Ustęp 1. Wrazie wniesienia projektów konkurencyjnych, jeżeli nie wdrożono w myśl §. 104. postępowania wstępnego, można po przeprowadzeniu postępowania w myśl §§. 84. i 85. ograniczyć rozprawę najpierw do kwestyi, któremu z projektów należy się w myśl §. 18. pierwszeństwo. Do dalszego postępowania należy przystąpić dopiero po prawomocności orzeczenia, które zapadnie co do kwestyi pierwszeństwa projektów.
- Ustęp 2. Projekty konkurencyjne można tylko wtedy uwzględnić, jeżeli je wniesiono do właściwej władzy I. instancyi, zanim ubiegającemu się doręczono orzeczenie I. instancyi zawierające pozwolenie.

§. 95.

Jeżeli przedsiębiorstwa używania wody połączone są z zakładami przemysłowymi, należy o ile możności czynności urzędowe przepisane tą ustawą przeprowadzać równocześnie z czynnościami, przepisanimi ustawą przemysłową.

§. 96.

- Ustęp 1. Po ukończeniu wszelkich potrzebnych badań i rozpraw, ma władza polityczna wydać orzeczenie z podaniem powodów o dopuszczalności, rozmiarach, jakości i warunkach przedsiębiorstwa, następnie o potrzebie, przedmiocie i rozciągłości wywłaszczeń oraz ustanowienia praw przemysłowych.

- Ustęp 2. Przyznana przedsiębiorstwu miara używania wody musi być w orzeczeniu oznaczona przez dokładne opisanie urządzeń służących do prowadzenia wody (jaz, przelew, śluzy, łotoki, kanał, rurociąg i inne), tudzież wszystkich innych miarodajnych części zakładu, w szczególności hydromotorowego urządzenia, oraz przez podanie czasu używania.
- Ustęp 3. Jeżeli w myśl §. 24. ustęp 7. ma być oznaczony cel zakładu, to należy w orzeczeniu wskazać na to, że zmiana celu bez poprzedniego pozwolenia władzy jest niedopuszczalna.
- Ustęp 4. Wszelkie porozumienia osiągnięte w toku postępowania prawnowodnego (§. 93.) należy stwierdzić pisemnie w orzeczeniu.
- Ustęp 5. Przy udzieleniu pozwolenia na urządzenie zakładu do używania wody, należy w każdym razie oznaczyć z powołaniem się na skutki prawne z §. 28. ustęp 1. lit. c) — tak termin rozpoczęcia jak i ukończenia budowy zatwierdzonego zakładu. Terminy te można tylko wyjątkowo przedłużyć z powodów, zasługujących na uwzględnienie.
- Ustęp 6. Jeżeli pominięto wyznaczenie tych terminów albo czasu trwania używania wody, który ma być oznaczony według §. 24. ustęp 2. i 3., — można każdego czasu uzupełnić dodatkowo orzeczenie w tym kierunku.

§. 97.

- Ustęp 1. We wszystkich przypadkach, w których według tej ustawy ma być uiszczono odszkodowanie, musi orzeczenie władzy politycznej zawierać postanowienie o rodzaju i wysokości odszkodowania. Jeżeli wszyscy mający prawo rzeczowe, nie zgodzą się na natychmiastową zapłatę odszkodowania uprawnionemu do podjęcia, należy kwotę odszkodowania złożyć w tym Sądzie powiatowym, w którego okręgu znajduje się przedmiot, uzasadniający roszczenie o odszkodowanie.
- Ustęp 2. Każda z obu stron, jeżeli czuje się pokrzywdzoną orzeczeniem co do wysokości odszkodowania, może do roku po prawomocności orzeczenia władzy politycznej, którym uznano obowiązek odszkodowania jako prawnie istniejący, żądać u Sądu powiatowego wskazanego w ustępie 1., oznaczenia odszkodowania.
- Ustęp 3. Wykonaniu prawomocnego orzeczenia władzy politycznej nie można jednak przeszkadzać, skoro tylko oznaczona przez władzę administracyjną kwota odszkodowania została sądownie złożona, a dla odszkodowań, płatnych dopiero po wykonaniu orzeczenia, dano zabezpieczenie.
- Ustęp 4. Postanowienia ustawy z dnia 18. lutego 1878 Dz. u. p. Nr. 30. o wywłaszczeniu na cele ruchu i budowy kolei żelaznych należy analogicznie stosować do postępowania sądowego przy oznaczeniu odszkodowania, do ustalenia odszkodowania na podstawie zgodnego porozumienia jak również do stwierdzenia pretensyj, przysługujących trzecim osobom na podstawie ich praw rzeczowych do zaspokojenia z odszkodowania, lecz w sprawach, objętych niniejszą ustawą, odpada potrzeba zestawienia szczegółowej listy rzeczoznawców w myśl § 24. wspomnianej ustawy.

§ 98.

Przepisy § 97. należy analogicznie stosować, jeżeli w przypadkach wspomnianych w §§ 40. i 46. ustęp 2. strony nie zadowolnią się orzeczeniem władzy politycznej co do wysokości datków.

§ 99.

- Ustęp 1. Jeżeli przeciw przedsiębiorstwu, co do którego ze stanowiska publicznego niema przeszkód, podniesiono oparty na pra-

wno-prywatnym tytule zarzut, — o którym według tej ustawy władza polityczna rozstrzygać nie jest powołana, natenczas ma ona przedewszystkiem dążyć do dobrowolnego porozumienia między stronami. Jeżeli to nie przyjdzie do skutku, ma władza polityczna wydać orzeczenie tylko w tym kierunku, że przedsiębiorstwo jest ze stanowiska publicznego dopuszczalne.

Ustęp 2. Do załatwienia prawno-prywatnych zarzutów pozostaje otwarta droga prawa.

§ 100.

Ustęp 1. Jeżeli co do celu, rozmiaru albo sposobu przeprowadzenia przedsiębiorstwa spółki do osuszenia lub nawodnienia gruntów albotież do budowy wodnych ochronnych i regulacyjnych (§ 60.) nie przyszło do porozumienia między interesowanymi, może każdy z interesowanych jakoteż każda gmina, w której obrębie przedsiębiorstwo ma być przeprowadzone, w obrębie interesów gminnych żądać u właściwej władzy politycznej rozstrzygnięcia, czy i z którymi nieruchomościami mają obowiązek przystąpić do spółki ci, którzy przeciw temu głosowali.

Ustęp 2. Do wniosku tego należy dołączyć wykonany przez rzeczoznawców plan, tudzież kosztorys przedsiębiorstwa i wniosek ten musi odpowiadać wszystkim innym wymogom § 83.

Ustęp 3. Koszta, które stawiający to żądanie ponieśli z powodu wniesienia podania i postępowania, o ile je władza polityczna uzna za potrzebne, ma zwrócić spółka na ich żądanie.

Ustęp 4. Jeżeli przyjdzie do skutku przedsiębiorstwa jest niemożliwione skutkiem tego, że ci, którzy pierwotnie oświadczyli się za utworzeniem spółki wodnej, odwołują przy głosowaniu swe oświadczenie o przystąpieniu, natenczas mają oni przyczynić się odpowiednio do kosztów robót wstępnych. W braku dobrowolnego porozumienia ma władza polityczna oznaczyć wysokość tego przyczynienia się na podstawie opinii rzeczoznawców.

§ 101.

Ustęp 1. Przy spółkach istniejących do celów wymienionych w § 60. oznacza władza, które nieruchomości i w jakiej rozciągłości mają być przy tworzeniu spółki uważane za interesowane (§ 61.). Potem należy zbadać plan i kosztorys i jeżeli uzna się, że plan nie sprzeciwia się względem publicznym, należy z przybraniem wszystkich uczestników zarządzić zmiany uznane ewentualnie za potrzebne albo celowi odpowiednie. Po zupełnem wyjaśnieniu wszystkich wchodzących w rachubę stosunków należy oznaczyć rozmiar przedsiębiorstwa.

Ustęp 2. Przy spółkach, zawiązywanych do celów wymienionych w § 76., ma władza polityczna zbadać, kto i w jaki sposób jest interesowany w zawiązaniu spółki oraz czy i o ile przeprowadzenie przedsiębiorstwa spółki jest według postanowień ustawy dopuszczalne. Oznaczenie kosztów przedsiębiorstwa należy do władzy politycznej tylko wtedy, jeżeli w myśl § 76., ustęp 5., wezwana zostanie o oznaczenie wysokości datków.

§ 102.

Po ustanowieniu przedsiębiorstwa spółki (§ 60.) należy zbadać stosunek do osób oddanych za i przeciw niemu, przyczem ci, co się wcale nie oświadczyli, albo też nie oświadczyli się stanowczo, mają być policzeni do tych, co za przedsiębiorstwem głosowali, albo jeżeli odstąpiono od wciągnięcia ich do spółki, całkiem nie uwzględnieni, o ile w 14 dniach po rozprawie, nie złożą innego, stanowczego oświadczenia. Na to postanowienie należy wyraźnie zwrócić uwagę w ogłoszeniu o wdrożeniu postępowania.

§ 103.

- Ustęp 1. Jeżeli dla przedsiębiorstwa spółki (§ 60.) nie uzyskano potrzebnej większości głosów, albo jeżeli się okaże, że pomimo ustawowej większości głosów, niema wymogów § 61., a zatem przymus przeciw mniejszości nie jest usprawiedliwiony, ma ustać dalsze postępowanie a rozstrzygnięcie władzy ma się ograniczyć do orzeczenia z podaniem powodów, że strony, które odmówiły przystąpienia, nie mogą być do tego zmuszone.
- Ustęp 2. Jeżeli się jednak wobec uzyskanej ustawowej większości głosów za przedsiębiorstwem użycie przymusu przeciw mniejszości okaże w ustawie uzasadnionem, to władza ma prowadzić dalej postępowanie według §§ 89. do 93. i w orzeczeniu zapasć mającym w myśl §§ 96., 97. i 102., orzec zarazem o obowiązku przystąpienia do spółki.

§ 104.

- Ustęp 1. Jeżeli chodzi o urządzenie zakładu o sile wodnej, zapomocą których ma się uzyskać przy niskim stanie wody działanie najmniej 500 sił koni, można na wniosek przedsiębiorcy na podstawie generalnych projektów po zakończeniu dochodzeń przewidzianych w § 84., jeśli podania nie musiano odrzucić w myśl § 85., przeprowadzić osobne postępowanie wstępne.
- Ustęp 2. W tem postępowaniu należy przedewszystkiem stwierdzić, czy nie zachodzą okoliczności przewidziane w myśl §§ 87. (ustęp 2. i 3.) i 88.
- Ustęp 3. W tem postępowaniu wstępnem należy nadto, jeśli żądano wywłaszczenia w myśl §§ 50. ustęp 3. i 53., albo jeżeli wniesiono projekty konkurencyjne, zbadać na podstawie ustnej rozprawy, czy zachodzą ogólne warunki przyznania żadanego prawa wywłaszczenia, względnie, któremu z przedłożonych projektów należy się pierwszeństwo w myśl § 18. Do tej rozprawy należy oprócz stron, których wywłaszczenie dotyczy i przedsiębiorców konkurencyjnych projektów, zaważać także Wydział krajowy, główne korporacye rolnicze i właściwą Izbę handlowo-przemysłową.
- Ustęp 4. O wyniku tych rozpraw należy wydać orzeczenie, w którym należy w każdym razie oznaczyć także termin do wniesienia projektów szczegółowych. Termin ten można wyjątkowo z powodów zasługujących na uwzględnienie przedłużyć.
- Ustęp 5. Stronom, na których interesy przedsiębiorstwo oddziaływa, zastrzega się możność wniesienia zarzutów przeciw przedsiębiorstwu w postępowaniu co do projektów szczegółowych.
- Ustęp 6. Rozpisanie ustnej rozprawy nad projektami szczegółowymi ma nastąpić według przepisów § 90.
- Ustęp 7. W postępowaniu co do projektów szczegółowych nie można już uwzględnić projektów konkurencyjnych.
- Ustęp 8. Bliższe przepisy o sporządzaniu projektów generalnych będą wydane w drodze rozporządzenia.

§. 105.

- Ustęp 1. Wykonanie wszystkich zakładów, na które według niniejszej ustawy potrzeba pozwolenia, podlega zwierzchniemu nadzorowi władz politycznych.
- Ustęp 2. Mają one przekonać się od przypadku do przypadku, a w każdym razie bezpośrednio po wykończeniu zakładu, w którym to razie zawiadamiają strony interesowane o terminie czynności urzędowej, o tem, czy zakłady odpowiadają udzielonemu pozwoleniu, a przy urządzeniach wodą poruszanych, albo piętrzących wodę przedewszystkiem o stosownem i odpowiedniem celowi osądzeniu miary piętrzenia, mają zaprotokołować wyniki

pomiarów i zarządzić usunięcie spostrzeżonych błędów i zbożeń od konsensu.

- Ustęp 3. Przy budowłach wodnych, oznaczonych w §. 36, ustęp 3, należy na żądanie interesowanych, zawiadamiając strony interesowane o terminie czynności urzędowej, stwierdzić, czy wykonanie tych budowli zgodne jest z orzeczeniem, wydanem w myśl tego przepisu ustawy.

§. 106.

- Ustęp 1. Bezpośredni nadzór nad wszystkimi zakładami wodnymi wykonują miejscowe władze policyjne, które w wypadkach naglących mają bezzwłocznie zarządzić to, czego wymaga interes publicznego bezpieczeństwa, gdzie jednak niema niebezpieczeństwa w zwłóce, mają przed tem zasięgnąć wskazówki u właściwej władzy politycznej.

- Ustęp 2. Jeżeli obowiązani nie czynią zadość w wyznaczonym terminie otrzymanemu poleceniu, miejscowa władza policyjna jest upoważniona przeprowadzić na koszt ociągających się potrzebne roboty.

§. 107.

- Ustęp 1. Polityczna władza powiatowa może w toku postępowania prawnego wodnego wydać potrzebne zarządzenia tymczasowe z urzędu w celu strzeżenia interesów publicznych, na wniosek zaś stron w celu odwrócenia niebezpieczeństwa dla interesów prywatnych.

- Ustęp 2. Również może władza, jeżeli zachodzi spór co do wykonywania praw używania wody na wniosek stron uregulować tymczasowemi zarządzeniami wykonywanie spornego prawa do czasu załatwienia sporu.

- Ustęp 3. Tymczasowe zarządzenie, które ma być wydane w interesie strony, należy uczynić zależnem od złożenia odpowiedniego zabezpieczenia.

§. 108.

- Ustęp 1. Odwołanie do orzeczenia politycznej władzy powiatowej idzie do politycznej władzy krajowej, a od orzeczeń tej ostatniej do Ministerstwa rolnictwa.

- Ustęp 2. Odwołanie jest niedopuszczalne:
1. od zakazu wydanego w myśl §. 43. ustęp 1. punkt 2;
 2. od orzeczenia o wysokości odszkodowania pieniężnego, uiszczyć się mającego według postanowień niniejszej ustawy albo o wysokości datku, mającego się uiszczyć w myśl §§. 40. i 46. ustęp 2;
 3. od orzeczenia, którem władza wyższa zatwierdziła zarządzenie, wydane w myśl §§. 6. ustęp 2., i 9.;
 4. od dwóch równobrzmiących orzeczeń, wydanych w myśl §. 41. ustęp 7.;
 5. od dwóch równobrzmiących orzeczeń, wydanych na podstawie §. 42. i 43. ustęp 1. punkt 1. i ustęp 3.;
 6. od zatwierdzonego przez władzę wyższą orzeczenia o wysokości zleconych do zapłaty kosztów komisyjnych albo o wysokości należonych do zwrotu kosztów stron;
 7. od dwóch równobrzmiących orzeczeń karnych.

§. 109.

- Ustęp 1. Każde odwołanie należy podać do tej władzy politycznej, która wydała orzeczenie I. instancyi, w 14 dniach, licząc od dnia następującego po dniu doręczenia.

- Ustęp 2. Zresztą co do postępowania przy korzystaniu ze środków prawnych obowiązują postanowienia ustawy z dnia 12. maja 1896 Dz. u. p. Nr. 101.

§. 110.

Do podjęcia środków prawnych, jak również do wniesienia zażalenia do Trybunału administracyjnego przeciw orzeczeniom władz prawno-wodnych, powołaną jest imieniem poszczególnych gałęzi administracji państwowej, o ile do tego nie są uprawnione same organa tychże, Prokuratora Skarbu a imieniem kraju Wydział krajowy.

§. 111.

Odwolanie na czas wniesione ma bez naruszenia przysługującego władzom politycznym w myśl §. 107 uprawnienia skutek odraczający.

§. 112.

- Ustęp 1. Koszta komisyjnych dochodzeń i rozpraw w postępowaniu z powodu udzielania prawno-wodnego pozwolenia włącznie z kosztami kolaudacyi (§. 105. ustęp 2), ma ponosić zawsze strona, na której podanie wdrożono postępowanie.
- Ustęp 2. Koszta dochodzeń i rozpraw w przypadkach §. 36. ustęp 3. i §. 105. ustęp 3 ponosić mają przedsiębiorcy.
- Ustęp 3. Jeżeli jednak strona podniosła widocznie nieważne lub swawolne zarzuty, natenczas należy na nią nałożyć spowodowaną tem nadwyżkę kosztów.
- Ustęp 4. Kosztów stron w tem postępowaniu nie zwraca się.

§. 113.

- Ustęp 1. W innych sprawach ponosić ma koszta komisyjnych dochodzeń i rozpraw ta strona, która prosiła o zarządzenie postępowania, albo też spowodowała je własną winą.
- Ustęp 2. Władza polityczna ma orzec, w jaki sposób mają być stosownie rozłożone pomiędzy strony te koszta, które dotyczą wspólnego ich interesu, oraz w jakim wymiarze strona, która przegrała, obowiązana jest zwrócić swemu przeciwnikowi koszta postępowania, spowodowane jej zawinieniem.
- Ustęp 3. Koszta dochodzenia z powodu przekroczeń ustawy ponosi uznany za winnego.
- Ustęp 4. Jeżeli koszta komisyjne dochodzeń i rozpraw wzrosły skutkiem widocznie nieważnych lub swawolnych zarzutów pewnej strony, albo jeśli skutkiem takich zarzutów urosły przeciwnikowi zwiększone koszta, natenczas należy w każdym razie nałożyć na tę stronę nadwyżkę kosztów.

§. 114.

- Ustęp 1. Każda władza polityczna I. instancyi ma prowadzić księgę wodną wraz ze zbiorem map wodnych i dokumentów, w której mają być uwidocznione wszystkie w powiecie już istniejące i na podstawie tej ustawy nowonabyte prawa używania wody, jakoteż wszystkie postanowienia co do wysokości miar spiętrzenia wody i zaohodzące w tym względzie zmiany z powołaniem się na służące za podstawę orzeczenia.
- Ustęp 2. Co do zapisywania spółek wodnych należy nadto stosować się do postanowień §. 64.
- Ustęp 3. Każdemu wolno przeglądać księgę wodną i rozprawy urzędowe, na które się w niej powołano, jakoteż mapy wodne oraz brać odpisy za złożeniem przepisanej należytości.
- Ustęp 4. Urządzenie i prowadzenie księgi wodnej oraz zbioru map wodnych i dokumentów uregulowane zostanie w drodze rozporządzenia.

ROZDZIAŁ SIÓDMY.

O przekroczeniach i karach.

§. 115.

- Ustę 1. Za wszelkie jakiegokolwiek uszkodzenia i nadwężenia zakładów wodnych, jeżeli nie podpadają pod powszechną ustawę karną, ma karać miejscowa właściwa polityczna władza powiatowa grzywnami od 2 K do 300 K.
- Ustę 2. Za przekroczenia ustaw, regulujących prawo wodne, jakoteż wydanych w celu ich przeprowadzenia rozporządzeń i zarządzeń, o ile te przekroczenia nie podpadają pod powszechną ustawę karną, ma karać miejscowa właściwa polityczna władza powiatowa grzywnami od 10 K do 1.000 K.
- Ustę 3. W każdym orzeczeniu karnem, którem nałożono grzywnę, należy zarazem oznaczyć karę aresztu, która wrazie nieściągalności grzywny ma wstąpić zamiast grzywny. Przytem należy za grzywnę aż do wysokości 20 K. wymierzyć areszt przez 6 do 24 godzin, przy wyższej grzywnie za każde 10 do 20 K jeden dzień aresztu, jednak trwanie aresztu nie może przekraczać dwóch miesięcy.
- Ustę 4. Jeżeli sprawca dopuszcza się złośliwości albo ciężkiego niedbalstwa, lub też ponownie podpada karze, natenczas można zamiast grzywny wymierzyć karę aresztu przez czas od 24 godzin aż do trzech miesięcy.

§. 116.

Personalowi, utanowionemu osobno do strzeżenia wód i zakładów wodnych, przysługuje pod warunkami i ostrożnościami, przepisaniem ustawą o ochronie własności polnej, taki sam zakres działania, jaki ta ustawa przyznaje polowym.

§. 117.

- Ustę 1. We wszystkich przypadkach, w których ktoś przekroczył postanowienia niniejszej ustawy, musi on bez względu na poniesioną karę i obowiązek wynagrodzenia poszkodowanych usunąć na własny koszt samowolnie przedsięwziętą zmianę, albo dokonać zaniechanych robót, jeżeli zagrożony tem albo poszkodowany tego zażąda, lub też dobro publiczne tego wymaga.
- Ustę 2. Władza ma sprawę jak najrychlej rozstrzygnąć i orzeczenie swe wykonać w razie potrzeby w drodze politycznej egzekucyi.
- Ustę 3. W razie zasądzenia może władza polityczna na wniosek poszkodowanego rozstrzygnąć także o obowiązku wynagrodzenia, jeżeli wynik postępowania karnego daje do tego dostateczną podstawę. Wolno jednak stronom interesowanym, jeżeli nie zadowolnią się wydanem przez władzę polityczną orzeczeniem o obowiązku wynagrodzenia, udać się o rozstrzygnięcie do Sądów.

§. 118.

Grzywny nakładane przy wykonywaniu niniejszej ustawy, wpływają do funduszu kultury krajowej.

§. 119.

- Ustę 1. Dochodzenie i karanie przekroczeń tej ustawy ulega przedawnieniu, jeżeli sprawca nie został pociągnięty do śledztwa w przypadkach §. 115 ustę 1. do trzech miesięcy, zaś w przypadkach §. 115. ustę 2. do sześciu miesięcy.
- Ustę 2. Bieg przedawnienia rozpoczyna się, jeżeli karygodna czynność się zakończyła — alboteż karygodne zachowanie się ustaje. Każdy akt, mający charakter ścigania sprawy, przerywa biegnące na jego korzyść przedawnienie.

Ustęp 3. Przedawnienie karygodności nie rozciąga się na obowiązek, który na sprawcę wkłada §. 117., jak również na jego obowiązek wynagrodzenia szkody.

§. 120.

Ustęp 1. Ministerstwo rolnictwa może z powodów szczególnie na uwzględnienie zasługujących darować częściowo lub całkowicie kary, nałożone na podstawie postanowień niniejszej ustawy.

Ustęp 2. Prośby o darowanie kar należy wnosić do władzy politycznej, powołanej według §. 115. do przeprowadzenia postępowania karnego.

Uwagi objaśniające.

Obowiązujące obecnie ustawy o prawie wodnem w głównych swych zarysach bynajmniej nie mogą być uważane jako celowi nieodpowiedne. Techniczny i ekonomiczny rozwój w ostatnich dziesięcioleciach wytworzył jednak na polu wodno gospodarczem szereg prawnych zagadnień, które w ramach obowiązującego prawa wodnego nie znajdują rozwiązania.

Nadto przepisy, istniejące co do niektórych ważnych kwestyi są niejasne i niedostateczne z powodu czego w praktyce prawno-wodnej wynikają ciągle znaczne trudności.

Tem tłumaczy się, że nie tylko ze strony nauki, ale w szczególności ze strony kół interesowanych coraz głośniejsze żądano odpowiedniej dzisiejszym wymaganiom reformy prawa wodnego.

Również szereg sejmów położył zasługi i przyczynił się skutecznie do tego, że ta wielkiej wagi sprawa została wytoczoną. Stosownie do powyższych żądań dąży niniejszy projekt do oparcia naszego prawa wodnego na nowożytnych podstawach i do wyrównania w sposób sprawiedliwy wyłaniających się przy tem sprzeczności.

Odnosnie do kilku działów (piecza o wodę, spółki, kompetencya i postępowanie) chodziło głównie o rozwinięcie istniejących norm prawnych na podstawie nabytego doświadczenia. W dziale o używaniu wód i o prawno-wodnem wyłączeniu jest dążnością projektu, ażeby obie wielkie myśli przewodnie, do których na tem polu wagę się przykłada, ustosunkować odpowiednio do gospodarczych potrzeb. Z jednej strony chodziło o zapewnienie jednostce możliwie największego bezpieczeństwa prawnego w odniesieniu do jej prywatno-gospodarczych roszczeń do używania wody i umożliwienie rozwinięcia prywatnego ducha przedsiębiorczości. Z drugiej jednak strony należało dbać o to, ażeby z ogólnogospodarczego punktu widzenia została woda, a szczególnie siła wodna w całości w sposób o ile możliwości jak najracjonalniejszy zupełnie wyzyskana. Zjednoczenie tych dwóch zasad jest jednym z najważniejszych celów niniejszego projektu.

Zresztą dąży on do tego, ażeby te postanowienia obowiązującego prawa, które się przyjęły i okazały się praktycznymi, utrzymać nadal w mocy i aby o ile one obecnie objęte są tylko poszczególnymi ustawami krajowymi, nadać im ogólną moc obowiązującą. Co się tyczy zmian w szczegółach niniejszej materii prawnej, należy tu tylko podnieść, że projekt stara się między innymi usunąć niejasności, powstałe przez to, że ustawy o prawie wodnem określają posiadaczy przewidzianych ustawą praw i obowiązków jako posiadaczy lub właścicieli urządzeń wodnych, a zatem w sposób używany w zwyczajnej terminologii do oznaczenia czysto prawno-prywatnych stosunków. Po-

nieważ mogłoby powstać mniemanie, że przez to ma się rozumieć tylko takie osoby, które powszechne prawo cywilne w ścisłym znaczeniu uważa za posiadaczy lub właścicieli, przeto w projekcie zastąpiono wyrażenia „posiadacz“ lub „właściciel“ o ile mają służyć do oznaczenia podmiotu wodno-prawnego uprawnienia lub zobowiązania, przez słowo „uprawniony“ (uprawniony do używania wody).

Pod względem systemu zmierza projekt w szczególności, celem stworzenia jaśniejszego przeglądu i ażeby uniknąć powtarzań, do oddzielenia o ile możliwości postanowień merytorycznych od formalnych i do zebrania rozrzuconych dotychczas w różnych rozdziałach postanowień o wyłączeniu i prawach przymusowych w jedną całość.

Do artykułu I.

Rozporządzenia, które mają być wydane na podstawie tej ustawy, wymagają długich dochodzeń przygotowawczych i układów z Wydziałem krajowym, których zakończenie nie da się z góry przewidzieć. Jest dla tego wskazaniem zastrzedz ustanowienie terminu wejścia w życie ustawy rozporządzeniu, przyczem oznacza się jako najpóźniejszy termin pierwszy dzień drugiego roku kalendarzowego, następującego po ogłoszeniu ustawy.

Do artykułu II.

Odnosnie do zawartych w art. II. postanowień, zajmujących się po części także kwestyami prawno-wodnymi, mogłoby powstać mniemanie, że naruszają je postanowienia art. I. ustęp 2. Ażeby wykluczyć w tym kierunku wszelką wątpliwość, utrzymuje je projekt wyraźnie w mocy.

Do artykułu III.

Według art. III. utrzymane są w mocy nie tylko stosunki prawne, stworzone w czasie obowiązywania poprzednich ustaw, lecz także dotychczas prawnie strzeżony stan posiadania na wodach.

Do artykułu IV.

Postanowienia tego artykułu dążą do tego, ażeby dochodzenia, przeprowadzone już na prośbę o udzielenie prawno-wodnego pozwolenia w chwili wejścia w życie tej ustawy nie musiały być ponownie z tego powodu przeprowadzane, ponieważ nie wdrożono ich z przestrzeganiem przepisów, obowiązujących w myśl tej ustawy. Tych samych zasad trzymać się należy również przy postępowaniu odwoławczem.

Do artykułu V.

W artykule V. wydaje się potrzebne postanowienia co do uzupełnienia i urzędzenia ksiąg wodnych odnośnie do już istniejących uprawnień do używania wody. Ażeby umożliwić zupełną ewidencję, należy po wejściu w życie tej ustawy wciągnąć do księgi wodnej także te prawa używania wody, które podług pierwotnych przepisów ustawowych nie wymagały pozwolenia, a zatem także zapisania w księdze wodnej. Przytem należy wziąć pod uwagę te wypadki, w których się okaże, że wbrew obowiązującej obecnie ustawie nie postarano się o pozwolenie władzy. Należy jednak władzom politycznym dać możliwość postępowania o ile możliwości bez naruszania dotychczasowych stosunków.

Do artykułu VI.

Spółki wodne, powstałe za panowania obowiązującego prawa, zobowiązuje projekt do odpowiednich zmian w statucie, ażeby czynność ich dalsza nie pozostawała w sprzeczności z postanowieniami nowej ustawy. Postanowienia drugiego ustępu tego artykułu mają stworzyć możliwość jednolitego ukształtowania wewnętrznych urządzeń spółek wodnych. Jednakże także z jednocznością, które powstały przed wejściem w życie obowiązującej ustawy w celu wspólnego korzystania z wody, lub ochrony przed wodą, ma być dana sposobność poddania się tym przepisom ustawy, które zapewnią im uregulowaną organizację oraz zabezpieczą ich trwałość, tudzież ułatwią im ściąganie datków spółkowych.

Do artykułu VII.

Wyłaniające się przy rozpoznawaniu projektów budowli wodnych fachowo-techniczne kwestye są tak różnorodnej natury, że często zachodzi konieczność powołania oprócz technicznych organów władz politycznych, także specjalnych znawców. Ze względu jednak na ciągłe zmiany w dziedzinie techniki, które pociągają za sobą także zmiany odnośnych przepisów, jest wskazanem, ażeby bliższe przepisy o znawcach zastrzedz drodze rozporządzenia.

Dalej jest wskazane przyznać stronom w poszczególnych wypadkach, tak samo jak w postępowaniu sądowym, odpowiedni wpływ na powołanie znawców.

Ważność publicznych interesów wymaga, ażeby rząd był uprawniony do wydawania w drodze rozporządzeń bliższych postanowień o przestrzeganiu i zastępowaniu publicznych interesów w postępowaniu prawno-wodnem.

Do artykułu VIII.

W celu uzyskania przeglądu istniejących sił wodnych, poruczyło Ministerstwo spraw wewnętrznych reskrytem z dnia 3. grudnia 1906 l. 20.371, centralnemu biuru hydrograficznemu założenie i prowadzenie katastru sił wodnych.

Zaprowadzenie to musi być obecnie już choćby z tego względu prawnie uregulowane, ażeby umożliwić organom centralnego biura hydrograficznego w interesie prowadzenia katastru, prawo przystępu do wszystkich urządzeń wodnych.

Do artykułu IX.

Ponieważ wydane w roku 1894 przepisy o stawach są w wielu względach przestarzałe, okazuje się potrzeba przystosowania ich do nowej ustawy. Ze względu na wyłaniający się przy tem szereg szczegółowych zagadnień technicznych, zastrzeżenie się rozwiązanie tego zadania w drodze rozporządzenia.

Postanowienia ustępu drugiego określają bliżej zakres zastosowania rozporządzeń, które mają być wydane.

Przytem należy podnieść ze względu na odmienne w różnych okolicach pojmowanie wyrazu „staw“, że naturalnych zbiorników wody nie należy uważać za stawy w rozumieniu ustawy, z drugiej strony jednak należy zauważyć, że zakres działania przepisów o stawach nie obejmuje także tych zbiorników wody, które pozostają w łączności z zakładami siły wodnej (zbiorniki do piętrzenia, zamknięcia dolin i t. d.).

Do artykułu X.

Istniejący stan prawny ustalony przez ustawy kolejowe i uznany przez liczne orzeczenia Trybunału administracyjnego

ma tę cechę, że uważa budowle kolejowe jako całość i przyznaje wydawanie orzeczeń władzom kolejowym z wyłączeniem toku instancyi w sprawach budowli kolejowych, w których postępowanie ma być przeprowadzone na podstawie przepisów kolejowych, przyczem w danym razie do rozstrzygnięcia o wyniku Komisji obchodowej zastosowane być mają wprowadzone nie prawno-formalne, lecz prawno-materyjalne przepisy ustawy o prawie wodnem.

Zasada ta doznaje ograniczenia ze względu na potrzebę budowli kolejowych o tyle, że urządzenia do uzyskania wód gruntowych dla celów ruchu nie potrzebują konsensu, według analogii §. 10., ustęp 2. projektu. Jest to usprawiedliwione z tego powodu, że musi być daną kolejom możność uzyskania w danych wypadkach wody potrzebnej do utrzymania ruchu bez długotrwałych rozpraw.

Natomiast postanowioną została w przeciwstawieniu do obecnego stanu prawnego dalej idąca kompetencja władz prawno-wodnych na wypadek, gdyby przy prawno-kolejowym postępowaniu wyłoniła się kwestya co do zaistnienia lub co do rozmiarów prawa wodnego.

W tym wypadku decyzja władzy kolejowej może nastąpić tylko po porozumieniu się z Ministerstwem rolnictwa.

Prócz tego stwierdza się wyraźnie sporną w dotychczasowej praktyce zasadę, że władze prawno-wodne są powołane według postanowień tej ustawy do udzielenia zezwolenia na pobór wody i wyzyskanie siły popędowej wody także dla zakładów, oznaczonych w ustępie pierwszym.

Do artykułu XI.

Ze względu na działanie, jakie może wywrzeć urządzenie zakładów wodnych na interesa wojskowe w rejonie fortyfikacyi, muszą być stworzone ustawowe gwarancje w tym kierunku, ażeby dopuszczalność tych zakładów była badaną także przez władze wojskowe.

DO ROZDZIAŁU I.

O prawnych przymiotach wód.

Ogłoszona dnia 11. czerwca 1869 państwowa ustawa wodna z dnia 30. maja 1869 Dz. u. p. Nr. 93 uznała w §. 2. wszystkie strumienie i rzeki, od miejsca, w którym zaczyna się ich używanie do żeglugi statkami lub tratwami wraz z ich odnogami za wody publiczne.

Muszą być zatem uznane za dobro publiczne wszystkie przestrzenie płynących wód wraz z ich odnogami, które w dniu wejścia w życie państwowej ustawy wodnej, a zatem 26. lipca 1869, do żeglugi albo spławu tratw faktycznie były używane, a to według wyraźnego postanowienia ustawy nawet wtedy, jeżeli w czasie pośrednim żegluga lub spław tratw zupełnie ustały. Oprócz tych wód, przydzielonych według postanowień ustawy bez wyjątku dobru publicznemu, rozróżnić należy jeszcze drugą kategorię wód publicznych; do ostatnich mają być mianowicie wliczone wszystkie inne płynące lub stojące wody, o ile wskutek prawnych postanowień albo szczególnych tytułów prawnych do pewnej osoby nie należą (§. 3. cyt. ust.).

Które wody z mocy ustawy „należą do pewnej osoby“, postanawia §. 4. cytowanej ustawy.

Co do wszystkich innych wód drugiej kategorii istnieje domniemanie prawne, że są dobrem publicznym, o ile nie zo-

stanie udowodnioną ich właściwość jako wód prywatnych na podstawie szczególnych tytułów prawnych (zasiedzenie, przedawnienie od czasów niepamiętnych, przywileje, darowizny).

Projekt stoi w odniesieniu do przepisów o prawnych przedmiotach wód z wyjątkiem zmiany, wynikającej na podstawie §. 3. lit. a. na stanowisku dotychczasowego prawa.

Co do tego jest miarodajnym zapatrywanie, że rozszerzenie momentów kwalifikujących wodę jako wody publiczne nie jest dopuszczalne bez odszkodowania dotychczas uprawnionych, rozszerzenie natomiast koła wód prywatnych sprzeciwiałoby się interesom obrotu gospodarczego a temsamem interesom publicznym.

Do §. 1.

Państwowa ustawa wodna postanawia w §. 1., że prawne przedmioty wód mają być osądzone według zasad powszechnego prawa cywilnego, a w szczególności według postanowień §§. 2—7. państwowej ustawy wodnej.

Ostatnie postanowienie rozumie się już dziś samo przez się i jest przeto zbyteczne.

Nie potrzeba się jednak także odwoływać do zasad powszechnego prawa cywilnego, skoro §. 3. ustawy państwowej (§. 2. projektu) wskazuje wyraźne szczególne tytuły prawne, uzasadniające właściwość pewnej wody, jako wody prywatnej. W miejsce tych postanowień wprowadza projekt poprostu podział na wody publiczne i prywatne, przyczem odnośnie do pierwszych podnosi wyraźnie uzasadnioną w §. 287. p. u. c. przynależność do dobra publicznego.

Do §. 2.

Przez wejście w życie państwowej ustawy wodnej zostały wszystkie strumienie i rzeki uznane jako publiczne, które dnia 26. listopada 1869 używane były rzeczywiście do żeglugi i spławiania tratw. Ponieważ w odniesieniu do tych wód nie mogą mieć od tego czasokresu prawnego znaczenia, szczególne tytuły prawno-prywatne, przeto jest wykluczone, ażeby na podstawie postanowień §. 2. projektu przestrzenie wodne, które po myśli §. 2. państwowej ustawy wodnej mają być od roku 1869 uważane jako publiczne, teraz z powodu szczególnych tytułów prawnych mogły być przedmiotem roszczeń, jako wody prywatne.

Zatem wszystkie wody płynące, które dnia 26. lipca 1869 były rzeczywiście używane do żeglugi i spławiania tratw, pozostaną także w przyszłości wodami publicznymi. Co do wszystkich innych wód, których bliższe określenie jest zbędne, ma jak dotychczas istnieć przypuszczenie, że są publicznymi, jeżeli §. 3. nie zalicza ich wyraźnie do wód prywatnych i dopóki ich właściwość jako wód prywatnych nie zostanie dowiedziona szczególnymi tytułami prawno-prywatnymi. Można zatem różnicę obu kategorii wód publicznych, zaznaczoną w §§. 2. i 3. państwowej ustawy wodnej pominąć i wprowadzić przez to znaczne uproszczenie w określeniu tego pojęcia.

Nie byłoby zgodne z charakterem wody publicznej, gdyby się ona stała przedmiotem stosunków prawno-prywatnych. Ażeby wykluczyć w tym względzie wszelką wątpliwość, postanawia projekt wyraźnie, że na wodach publicznych nie mogą powstać w sposób pierwotny ani prawa własności, ani też inne prawa prywatne. Projekt podnosi również odpowiednio do panującej praktyki w celu zapobieżenia nieporozumieniom na przyszłość, że ustanowienie prawa odprowadzania wody publicznej w celu użycia jej, nie wpływa na przynależność jej do wody publicznej.

Zdarzające się często zmiany koryta mogą wywołać niepewność w osądzeniu pytania, które przestrzenie mają być uważane jako należące do łożyska wody. W §. 3. ustępie tego paragrafu ustalono regułę dla rozstrzygnięcia tych wypadków, w których zachodzi wątpliwość co do granicy między łożyskiem wody a sąsiednimi gruntami. Rozumie się jednak samo przez się że ustalenie linii brzegów w postępowaniu politycznym nie może przesądzać rozszczeń do wchodzących w rachubę powierzchni gruntu, opartych na prawnoprywatnym tytule i dlatego do dochodzenia tych rozszczeń musi być zastrzeżona zwykła droga prawna.

Do §. 3.

Co do prawnych przymiotów wody gruntowej nie ma dotychczas, według panującego zapatrywania prawnego, wyraźnego postanowienia w ustawie, wskutek czego woda gruntowa w prawnoadministracyjnej praktyce uchodzi za rzecz nieczyją, której zawłaszczenie przysłuży właścicielowi gruntu bez żadnego ograniczenia.

Nowe krajowe ustawy o prawie wodnym nie mogą jednak trzymać się tego pojęcia ze względu na konsekwencje w praktyce. Należy zatem rozstrzygnąć, czy woda gruntowa ma być zaliczoną do publicznych czy prywatnych wód.

§ 287. p. u. c. określa te rzeczy jako dobro publiczne, których używanie dozwolone jest członkom państwa.

§. 9. ustęp 1. projektu oznacza bliżej zgodnie z istniejącymi przepisami dopuszczalne używanie (wspólne używanie) wód publicznych.

Powierzchniowy chociażby rzut oka na te postanowienia wykazuje, że oznaczone tam używanie jest niemożliwe na zamkniętych jeszcze wodach gruntowych. Dlatego te zamknięte wody gruntowe nie mają w każdym razie charakteru dobra publicznego w rozumieniu powszechnej ustawy cywilnej.

Dla charakteru dobra publicznego znamionną jest dalej możliwość rozporządzania ze strony Państwa. Tej możliwości niema przy zamkniętej wodzie gruntowej, ponieważ to rozporządzenie z reguły tylko przez wkroczenie w cudzą własność gruntową (Erschliessungshandlung) nastąpić może. Takie wkroczenie dozwolone jest jednak nawet Państwu tylko wtedy, jeżeli zachodzą warunki wywłaszczenia.

Z tych powodów, jak również dlatego, ponieważ zaliczenie wody gruntowej do wód publicznych musiałoby przynieść w praktyce dotkliwe szkody posiadaczom gruntów, zalicza projekt w §. 3. lit. a) wodę gruntową do wód prywatnych. Odpowiada to rozpowszechnionemu zapatrywaniu prawnemu, które, opierając się na uznanych regułach interpretacji kwestyę wód gruntowych już według brzmienia istniejącej ustawy (§. 4., lit. a) p. u. w.) uważa za rozwiązana w powyższym duchu.

Zresztą wody gruntowe jak i inne wody prywatne nie mogą być ściśle kwalifikowane jako przedmiot własności w znaczeniu prawnocywilnym, chodzi tu w samej istocie tylko o subiektywnie ograniczone prawa dysponowania.

§. 4., lit. c) państwowej ustawy wodnej i analogiczne paragrafy krajowych ustaw o prawie wodnym przyznają właścicielowi gruntu wodę zamkniętą w studniach, stawach, cysterbach i t. d., jakoteż w założonych przez niego do celów prywatnych kanałach, rurach i t. p. W nowym brzmieniu dotyczącego postanowienia §. 3., lit. c) zastąpiono niezupełnie trafne wyrażenie „woda zamknięta“ określeniem, odpowiadającym bardziej faktycznym stosunkom: „woda zawarta“.

Obecna ustawa nasuwa dalej wątpliwość, czy nie należy również wody, odprowadzonej kanałami i rurami do celów użytkowych, i zgodnie z przeznaczeniem po dokonany użytku napowrót wprowadzonej uważać za prywatną wodę po myśli §. 4. lit c). Na myśli można tu mieć jednak tylko wodę ujętą i trwale władzy posiadacza gruntu poddaną. Jest dlatego wskazanem wyrazić zgodnie z postanowieniem §. 2. ustęp 2., że taka woda tylko wtedy przypada z mocy ustawowego postanowienie właścicielowi gruntu, jeżeli zostaje odprowadzoną w celu zużycia.

Ponieważ dla kwalifikacyi wody odprowadzanej kanałami, rurami i t. p. nie ma znaczenia, czy te urządzenia wodociągowe wykonane zostały przez właściciela gruntu — czy też przez osobę trzecią, opuszczono w projekcie słowa: „założonych przez niego“ jako zbyteczne.

Pod literą d) została przez wpuszczenie słów: „lub nie opuszczają gruntu właściciela“, istniejąca obecnie wątpliwość, czy takie odpływy po opuszczeniu gruntów, z którego wzięły początek, stają się wodami publicznymi, czy też przypadają temu właścicielowi, na którego grunt przeszły, usuniętą w myśl panującego zapatrywania prawnego na korzyść drugiej alternatywy.

Do §. 4.

Brzmienie tego paragrafu różni się od analogicznych postanowień istniejących ustaw o prawie wodnem tylko przez opuszczenie zbytecznego odróżnienia „strumienie prywatne i inne płynące wody prywatne“, jakoteż przestawieniem wstępnych słów w celu uzyskania jasności.

DO ROZDZIAŁU II.

O używaniu wód.

Do §. 5.

W ustawach wodnych na pytanie, komu przysłuża używanie wody, znajdujemy wyraźną odpowiedź tylko odnośnie do wód prywatnych.

W pierwszym ustępie §. 5. projektu zamieszczono analogiczny przepis także odnoszący się do wód publicznych.

To postanowienie nie zawiera jednak żadnej zmiany istniejącego stanu prawnego, przeciwnie ma ono wyrazić ustalić także w ustawie o prawie wodnem to uprawnienie do używania, które przysłuża członkom państwa w granicach ustawy już na podstawie §. 287. p. u. c. na wodach publicznych, tworzących część dobra publicznego.

Postanowienia o prawie używania wód prywatnych przyjmuje się z pewnemi nienaruszającemi treści zmianami w tekście z obecnie obowiązującej ustawy.

Do §. 6.

Drugi ustęp tego paragrafu uprawnia w uzupełnieniu panującego prawa władzę do wydawania policyjnych zarządzeń odnośnie do używania wód prywatnych do spławu tratw i żeglugi.

Do §. 7.

Według obowiązującego prawa podlegają prawno-wodnemu pozwoleniu tylko prywatne przewozy. Projekt podciąga pod ten

obowiązek wszystkie przedsiębiorstwa tego rodzaju, ponieważ bez względu na osobę przedsiębiorcy takich zakładów należy baczyć na wchodzące tu w grę względy bezpieczeństwa i policyi wodnej.

Postanowienie wyjątkowe umieszczono w drugim ustępie celem ułatwienia wykonania publicznych budowli.

Postanowienia tego paragrafu nie naruszają naturalnie dotyczących przepisów ustawy przemysłowej.

Do §. 8.

Jak obecne ustawy, tak również i projekt odwołuje się w kwestyach spławiania drzewa do ustawy lasowej i regulaminu spławu, w sprawach rybołówstwa w ogólności do ustawy o rybołówstwie.

Używanie wód do spławiania drzewa wymaga z reguły urządzenia osobnych budowli wodnych, do których w myśl dziś już istniejącej praktyki potrzebne jest uzyskanie prawno-wodnego pozwolenia.

Do §. 9.

Przysługujące każdemu (§. 5. ustęp 1.) uprawnienie do wspólnego używania wody publicznej wynika z przynależności tejże do publicznego dobra.

Wyraźnie jednak zaznacza projekt, że do wspólnego używania z zachowaniem odnośnych przepisów nie potrzeba osobnego pozwolenia władzy. Co do rozmiarów wspólnego używania trwa się przy istniejącym stanie.

Ze względu na to, że woda jest koniecznie potrzebna, jakoteż przez wzgląd na tanie i łatwe zaopatrzenie we wodę jest pożądane, ażeby przynajmniej na większych i dla gospodarstwa ważniejszych wodach prywatnych (rzekach, potokach i jeziorach) ograniczyć ogólnie używanie do zaspokojenia najkonieczniejszej potrzeby wody. Już obecnie zawiera krajowa ustawa o prawie wodnem dla Czech takie postanowienie, które w praktyce nie dało powodu do żadnych skarg. O tyle jednak różni się analogiczne postanowienie czeskiej ustawy o prawie wodnem, że dopuszcza także wspólne używanie na jeziorach. Dalej postanawia projekt wyraźnie, że używanie tylko wtedy jest dozwolone, jeżeli nie uwłacza publicznym lub prywatnym interesom, albo też cudzemu prawu.

Rozumie się samo przez się, że ogólne używanie w wodach prywatnych nie wymaga osobnego pozwolenia. Inne uprawnienia do ogólnego używania wody w wodach prywatnych, wymienione w ustępie 1, a nie przyznane ogółowi ustępem 2., zastrzeżone są dla tego, do kogo woda należy.

Ze względu na wylaniającą się w praktyce wątpliwość zauważa się, że za powszechne używanie wody nie należy się żadne wynagrodzenie.

Do §. 10.

Według obowiązujących przepisów potrzebne jest do każdego innego, poza granice zwykłego używania wychodzącego użycia wody publicznej, uzyskanie pozwolenia władzy, jeżeli używanie to wpływa na jakość, bieg lub wysokość wody, albo jeżeli może być niebezpieczne dla brzegów.

Rozporządzanie wodą prywatną ograniczone jest według postanowień ustawy prawami innych osób uprawnionych do użycia wody, jakoteż względami publicznymi, które wynikają ze względu na ciągłość i konieczne zapotrzebowanie wody. Uzyskanie pozwolenia prawno-wodnego jest według istniejących przepisów wtedy konieczne do używania wód prywatnych, je-

żeli używanie to wpływa na cudze prawa, albo na jakość, bieg lub wysokość wody w publicznych wodach.

Brzmienie tych postanowień ma to praktyczne znaczenie, że obecnie do każdego poza ramy zwykłego używania wychodzącego użycia wody publicznej, potrzebne jest pozwolenie władzy, do używania natomiast wód prywatnych tylko wtedy takiego pozwolenia potrzeba, jeżeli dotyka się cudzych praw, lub jeśli oddziaływać to może na wody publiczne.

Chociaż więc z natury rzeczy rzadko zdarza się wypadek, że na wodzie prywatnej w jej dalszym biegu nie istnieją cudze prawa, a zatem prawno-wodne pozwolenie do użycia wody prywatnej nawet wtedy, gdy użycie to nie oddziaływa na wodę publiczną, w przeważnej ilości wypadków już według istniejącego prawa uzyskanie być musi, to przecież ustawa zawiera lukę o tyle, że w swem brzmieniu nie uwzględnia wyraźnie łączności wód prywatnych między sobą.

To jest jednak stanowczo wskazane, ponieważ w przeciwnym razie prawa właściciela niżej położonego gruntu zależne byłyby w zupełności lub po większej części od rozmiarów i rodzaju wykorzystania wody prywatnej przez właściciela gruntu położonego wyżej.

Utrzymanie wody w czystości, ochrona przed szkodliwym oddziaływaniem na brzegi, bieg i spad wody wymagają tak w wodach publicznych jak i prywatnych bacznej uwagi z punktu ogólnego wodno-gospodarczego interesu.

Praktyka przyjęła się już zresztą w licznych wypadkach na podstawie przedstawionych na wstępie przepisów, że wolność rozporządzania właściciela wody prywatnej jest ograniczoną przez wzgląd na łączność z obcymi wodami prywatnymi. W tym względzie stwarza się obecnie zupełną jasność.

Projekt stawia zatem na równi pod względem konieczności uzyskania prawno-wodnego pozwolenia publiczne i prywatne wody, o ile te ostatnie pozostają w związku z publicznymi lub cudzemi prywatnymi wodami nawierzchniami.

Formalne wymogi pozwolenia na używanie wód publicznych i oznaczonych wyżej wód prywatnych będą w przyszłości takie same.

Pod względem materialnym będzie pozwolenie wykazywało w każdym razie istotną różnicę.

Gdy bowiem przy wodach publicznych pozwolenie takie ma charakter konstytutywny, stwarzający uprawnienie do używania, ogranicza się treść tegoż przy wodach prywatnych do stwierdzenia, że zamierzone używanie wody nie sprzeciwia się publicznym interesom, ani prawom osób trzecich.

Odnosnie do wymogów uzyskania pozwolenia na używanie wód publicznych, przewiduje projekt zmiany dotychczasowego brzmienia ustawy o tyle, że rozciąga wyraźnie także na wody publiczne, przestrzegane już obecnie pod względem wód prywatnych uwzględnianie cudzych praw.

Ustanowiony obecnie osobnym paragrafem przepis, że szczególnie do urządzenia zakładów o sile wodnej i przyrządów do podniesienia wody wymagane jest zawsze pozwolenie władzy, zamieszcza projekt ze względów redakcyjnych w ustępie 1. §. 10.

Zauważa się, że naprawy istniejących urządzeń, które nie zmieniają w niczem stanu przepisanego konsensem, nie będą oczywiście także i na przyszłość wymagały ponownego pozwolenia władzy.

Drugi ustęp normuje kwestyę, pod jakimi warunkami potrzebne jest pozwolenie prawno-wodne do używania wód gruntowych.

Właściciel gruntu jest w swem prawie rozporządzania o tyle ograniczony, o ile chodzi o takie ujęcie wody gruntowej, które mogłyby spowodować znaczne zmiany stosunków wody gruntowej na odnośnej przestrzeni. To ograniczenie jest wskazane już ze względu na interes publiczny — ponieważ przez ujęcie wody gruntowej na znacznej przestrzeni całe okolice mogłyby być narażone na brak wody.

Projekt daje przeto władzy możność wstrzymania na przyszłość takiego ujmowania wody we większych rozmiarach, któreby wpływały ujemnie na istniejące stosunki wód gruntowych i stosunki zaopatrzenia w wodę, albo też przypisania takich warunków, któreby chroniły interes publiczny lub prawa osób trzecich przed niebezpieczeństwem powstałym z podobnego ujęcia wody.

Postanowienia ustępu trzeciego uwzględniają istniejący stan prawny, według którego stosunek górnictwa do wody gruntowej ma być oceniany według ustawy górniczej.

Żywice ziemne (wosk ziemny i olej ziemny) nie należą w Galicyi według ustawy naftowej do minerałów zastrzeżonych. Ponieważ jednak przy ich poszukiwaniu i wydobywaniu może zajść potrzeba podobnego ujęcia wody gruntowej jak przy minerałach zastrzeżonych, przeto wyjmuje się potrzebne do ujęcia wody gruntowej roboty z pod przepisanej ustawy 2. obowiązku uzyskania prawno-wodnego pozwolenia.

Pozatem niedwuznacznie podnosi projekt, że urządzenie dla celów górnictwa zakładów wodnych na powierzchni ziemi podlega właściwości władzy politycznej, jako władzy wodnej.

Na urządzenie wszelkich zakładów wodnych na powierzchni ziemi obowiązany jest właściciel kopalni już po myśli §. 133 p. u. g. uzyskać pozwolenie u władzy politycznej według obowiązujących przepisów ustaw o prawie wodnym. Gospodarstwo wodne w kopalni podlega jednak jak dotychczas wyłącznie nadzorowi władzy górniczej według przepisów ustawy górniczej.

Do §. 11.

Postanowienia o treści udzielić się mającego pozwolenia na używanie wody różnią się od obecnie obowiązujących przepisów tylko pod względem stylistycznym.

Do §. 12.

W tym paragrafie podane są punkty wytyczne, których należy przestrzegać przy udzielaniu pozwolenia na używanie. Brane są tu pod uwagę — jak w obecnie obowiązującym prawie — interesa publiczne i istniejące prawa osób trzecich.

Rozstrzygnięcia wymaga pytanie, czy i w jakich granicach dopuszczalne jest roszczenie o utrzymanie pewnego stanu wody. Praktyka stoi w odniesieniu do wód płynących już dziś na stanowisku, że nie ma podstawy do żądania utrzymania pewnego stanu wody, jeżeli zmiana tego stanu nie zagraża prawnie wykonywanemu użytkowaniu wody, albo własności gruntowej.

Gdyby dopuszczalne było roszczenie utrzymania pewnego stanu wody, w tym razie wykluczonyaby była najczęściej możliwość wykorzystania odnośnej wody przez właściciela gruntu nadbrzeżnego, lub wyżej położonego.

W celu uniknięcia wszelkich wątpliwości pod tym względem, a to zwłaszcza z powodu zaliczenia wód gruntowych do wód prywatnych, jest wskazaniem rozstrzygnąć tę kwestyę w ustawie wyraźnie w powyższym sensie.

Do §. 13.

Tekst obecnie istniejącej ustawy uległ tu tylko zmianom redakcyjnym.

Do §. 14.

Zgodnie z obowiązującym obecnie prawem ustanawia projekt jako absolutną granicę dla miary dozwolili się mającego używania wody zapotrzebowanie wody do picia i użytkowej przez gminy i miejscowości jakoteż obszary dworskie.

Z brzmienia odnośnych dotychczas obowiązujących przepisów nie można dokładnie powziąć, czy gminom i miejscowościom, tudzież obszarom oworskim przysługuje prawo dochodzenia w toku instancyi swych roszczeń prawnych do ilości wody, niezbędnie potrzebnej dla ich ogólnego użytku względnie do celów gospodarskich ich mieszkańców.

Przyjęta praktyka potwierdziła to pytanie.

Żeby jednak ze stanowiska interesu publicznego prawo to nie ulegało żadnej kwestyi, zmienia się odpowiednio brzmienie dotychczasowych przepisów.

Do §. 15.

Przepisy co do obowiązku przedsiębiorców dbania przy urządzaniu zakładów o utrzymywanie komunikacyi i o bezpieczeństwo osób i mienia, odpowiadają pod względem treści obecnemu prawu.

Zawarte w obowiązujących ustawach, zresztą zupełnie trafne powołanie się na §. 491. p. u. c. opuszcza się jako zbędne.

Do §. 16.

Według przepisów ustaw o prawie wodnem, zniesionych już zresztą w niektórych krajach przez ustawy o rybołóstwie, nie może władza zważać na istniejące uprawnienia do rybołóstwa nawet w tych wypadkach, w których mogłoby się to stać bez uszczerbku dla używania wody w inny sposób.

Zgodnie z postanowieniami paragrafu 7 państwowej ustawy o rybołóstwie z dnia 25. kwietnia 1885 Dz. u. p. Nr. 58, względnie z odnośnemi postanowieniami ustaw krajowych o rybołóstwie usuwa się tę niewłaściwość przez to, że przyznaje się uprawnionym do rybołóstwa pod pewnymi warunkami prawo podnoszenia zarzutów.

Do §§. 17. i 18.

Oba te paragrafy mówią o prawno-materyalnych postanowieniach, zawartych w ustawach wodnych krajowych dotychczas w rozdziale: „O władzach i postępowaniu“, odnoszących się do uregulowania udziału w wodzie na wypadek istnienia sprzecznych ze sobą roszczeń. Ponieważ w obowiązujących obecnie postanowieniach traktowane są dwie rozmaite kwestye (z jednej strony zabezpieczenie istniejących przedsiębiorstw przeciw nowym roszczeniom, z drugiej strony konkurencya nowych roszczeń między sobą), przeto wskazany jest dla większej przejrzystości rozdział materyi na dwa paragrafy.

Wszystkie ustawy krajowe o prawie wodnem z wyjątkiem ustaw dla Austrii górnej i Styrii powołują się na §§. 340 i 341 p. u. c. Ponieważ nie ma to znaczenia dla uregulowania udziału w używaniu wody, przeto projekt opuszcza to jako zbyt czyste.

Ponieważ używanie wody prywatnej zastrzeżone jest dla tego, do kogo woda należy, mogą przepisy o postępowaniu w razie konkurencyi roszczeń odnosić się z natury rzeczy tylko do wód publicznych, co też §. 18. projektu wyraźnie podnosi.

Przy udzielaniu pozwolenia na używanie wody należy mieć na względzie oczywiście w pierwszym rzędzie zaspokojenie interesu publicznego. Projekt przyjmuje przeto postanowienie, że w razie konkurencyi należy się pierwszeństwo temu przedsię-

biorstwu, którego urządzenie służy więcej publicznym interesom w porównaniu do obecnego stanu prawnego nastąpiło tu rozszerzenie pojęcia tylko o tyle, że brzmienia krajowych ustaw o prawie wodnym charakteryzują specjalnie większe znaczenie pod względem ogólnogospodarczym jako wyższy interes publiczny.

Pierwszeństwo, udzielone na podstawie obecnie obowiązującego prawa w razie konkurencji nowych przedsiębiorstw ekonomicznie ważniejszemu projektowi, wyklucza zupełnie resztę roszczeń. Według tych postanowień nie może przeto władza uwzględnić ekonomicznie mniej ważnego przedsiębiorstwa, nawet wtedy, gdyby to przedsiębiorstwo wcale nie udaremniało celu ważniejszego przedsiębiorstwa. Przepis ten jednak jest ze względu na konieczną potrzebę wody bardzo ostry. Projekt łagodzi więc ostrze tego przepisu, podtrzymując pierwszeństwo ekonomicznie ważniejszego przedsiębiorstwa, a to w ten sposób, że dopuszcza uwzględnienie potrzeb ekonomicznie mniej ważnego przedsiębiorstwa, jeżeli przez to nie zostanie zagrożone powstanie ważniejszego przedsiębiorstwa.

Ustanowione na ten wypadek zasady rozdziału odpowiadają obecnemu prawu. Ażeby wykluczyć wszelką wątpliwość, zaznacza projekt wyraźnie, że także przy rozdziale wody w razie panującego braku wody należy mieć wzgląd oczywiście w pierwszym rzędzie na zaspokojenie potrzeb ogółu.

Obowiązujące obecnie prawo zawiera w ramach odpowiadających temu paragrafowi postanowień także uwagę, że o umowach, zawartych co do rozdziału wody i o nabytych prawach szczególnych rozstrzygać ma w razie sporu zwykły sędzia. Ten ustęp można uważać jako rzeczowo słuszny tylko o tyle, o ile przy tem chodzi o prawo prywatne. Ponieważ jednak §. 99. zawiera ogólne postanowienie, że rozstrzyganie o podniesionych prawach prywatnych w postępowaniu prawno-wodnym, zastrzeżone jest sędziemu, przeto odnośna wskazówka jest wogóle niepotrzebną.

Do §. 19.

Należy starać się w interesie możliwie największego wykorzystania publicznych wód, ażeby umożliwić obok wykorzystania na cele przemysłowe także użycie wody na cele gospodarstwa rolnego. jeżeli to nastąpić może bez uszczerbku ruchu zakładów. Temu zapatrywaniu odpowiada §. 19.

Do §. 20.

Już obecnie obowiązujące ustawy zawierają postanowienia o współużywaniu urządzeń na korzyść właścicieli gruntów obciążonych służebnościami z powodu urządzenia zakładów (patrz niżej §. 52).

Dla umożliwienia taniego a zatem ekonomicznego używania wody powinno się dozwolnić, jak to już zresztą przewiduje w podobny sposób krańska ustawa o prawach wodnych, współużywania istniejących zakładów także w takich przypadkach, w których bez tego dalsze używanie wody byłoby niemożliwe albo połączone z niestosunkowo wysokimi kosztami. Rozumie się samo przez się, że takie współużywanie tylko wtedy może być dozwolone, jeżeli nie spowoduje ono dla uprawnionego dotychczas do używania znacznego utrudnienia w ruchu jego zakładu i jeżeli interes publiczny, albo spodziewana korzyść ekonomiczna usprawiedliwi ustanowienie takiego uprawnienia.

Względy słuszności przemawiają także za tem, żeby takie przedsiębiorstwa, służące zużytkowaniu siły wodnej, które — pomijając już ustanowienie prawa współużywania — odnoszą bez-

pośrednią i istotną korzyść z cudzych urządzeń do piętrzenia i prowadzenia wody, mogły być na wniosek uprawnionego do używania wody pociągnięte do płacenia stosownego datku na utrzymanie zakładu w dobrym stanie.

Do §§. 21., 22. i 23.

Postanowienia o znakach wodnych przy zakładach i o obowiązku uprawnionych do używania wody nieprzekraczania dozwolonej wysokości piętrzenia, zgodne są z odnośnymi paragrafami obecnie obowiązującej ustawy, wyjąwszy niektóre zmiany w brzmieniu §§. 21. i 23., które nie naruszają treści, oraz opuszczenie przepisów o terminie, który ma być dotrzymany.

Opuszczenie przepisów co do terminu w §. 21. nastąpiło z jednej strony ze względu na postanowienia art. V., z drugiej strony z uwagi na to, że chodzi tu o część tych ostrożności, których ustanowienie w myśl §. 22. ma nastąpić w drodze rozporządzenia.

Do §. 24.

Ogólnie dotychczas dopuszczalne postanowienie odwołalności prawno-wodnych pozwoleń, ogranicza się do pozwoleń na urządzenie młynów pływaków i zakładów przewozowych. Odwołalność leży tu pod pewnymi względami w interesie komunikacji i bezpieczeństwa. Nie jest ona jednak odpowiednią przy zakładach mających na celu dostarczanie wody, nawadnianie lub odwadnianie, jak również przy zakładach dla wykorzystania popędowej siły wodnej, ponieważ zupełna niepewność trwałego istnienia zakładu przedstawia dla przedsiębiorcy już ze względu na kosztą budowy warunek najeźszej nie do przyjęcia. W poważnej zatem ilości wypadków odwołalność pozwolenia uniemożliwiłaby wogóle przyjęcie do skutku takich zakładów.

Późniejsze zmiany zakładu są swoją drogą w niektórych wypadkach konieczne. Dopuszczalność wkroczenia władzy z urzędu w takim razie powinna być jednak przewidziana w osobnych ustawowych zarządzeniach, co też czynią §§. 26. i 27. projektu.

Obowiązujące obecnie prawo wodne nie zawiera wyraźnego postanowienia o czasie trwania prawa używania wody. W każdym razie mogą już teraz być udzielane pozwolenia, ograniczone na pewien czas; i rzeczywiście władze robią w regule użytek z tego przepisu ustawy. Jeżeli chodzi bowiem o wody publiczne, to przez pozwolenie do urządzenia budowli wodnej oddaje się w istocie rzeczy jednostce do używania dobro publiczne, musi się zatem mieć na uwadze, ażeby po upływie pewnego oznaczonego czasu umożliwić użycie siły wodnej na cele ważniejsze dla gospodarstwa społecznego.

Natomiast przy wodach prywatnych byłoby takie czasowe ograniczenie bezcelowe, ponieważ również po upływie czasu dostałoby się prawo rozporządzania wodą napowrót tylko temu, do kogo woda należy. Obowiązku do ustanawiania terminu należałoby tylko przestrzegać przy zakładach do uzyskania siły, ponieważ zasadnicze graniczenie czasu trwania konsensu na zakłady do odwrócenia wody, do celów rolniczej melioracji albo też do dostarczania wody użytkowej i do picia nie dałoby się należycie umotywować.

Czas, na jaki się udziela pozwolenia na zakłady do celów przejściowych, należy zastosować do potrzeb w każdym poszczególnym wypadku.

Przy przedsiębiorstwach kolejowych musi czas trwania prawno-wodnego pozwolenia odpowiadać trwaniu ruchu kolejowego, a dla przedsiębiorstw górnich ograniczyć się do czasu trwania uprawienia górniczego.

Natomiast przy wszystkich innych stałych urządzeniach dla wykorzystania sił wodnych, oznaczenie czasu trwania prawnowodnego pozwolenia powinno uwzględniać wkłady, jakie przedsiębiorca poczynił dla umożliwienia wykorzystania sił wodnych tak, aby te wkłady się opłaciły.

Przy tem okazuje się wskazane ustanowienie terminu peremtoryjnego, ponieważ przedsiębiorcy musi być właśnie w stadium przygotowania projektu umożliwiona dokładna kalkulacja; w ten sposób także zapobiegnie się bardzo dotkliwemu przewlekaniu postępowania prawnowodnego, któreby powodowały pertraktacye w celu oznaczenia w każdym poszczególnym przypadku terminu, na jaki pozwolenie mianoby wydać.

Termin 60 letni daje we wszystkich prawie wypadkach możliwość amortyzacyi, nie obciążającej znacznie dochodu.

Aby jednak przedsiębiorstwom o charakterze powszechnej użyteczności przyznać dalej idące ułatwienia, należałoby tymże udzielić prawa do używania wody na przeciąg lat 90-ciu.

Ta różnica co do czasu trwania pozwolenia stosownie do ogólnoużytecznego lub prywatnego charakteru przedsiębiorstwa stwarza potrzebę wydania postanowień na ten wypadek, jeżeli prawo do używania wody z uprzywilejowanego przechodzi na nieuprzywilejowanego przedsiębiorcę.

Słuszne jest, aby w wypadkach, gdy zakład wskutek katastrofy elementarnej zostaje zniszczony, zapewnić prawo do odpowiedniego przedłużenia zawartego w pozwoleniu terminu do używania wody.

Przytem jednak, by zamierzony przez ustanowienie terminu cel nie stał się iluzorycznym, musi być oznaczony termin maksymalny.

Przez postanowienia w ustępie 6. ma być dana przedsiębiorcy możność upewnienia się jeszcze przed upływem czasu trwania pozwolenia, czy odnośne prawo do używania wody będzie mu nadal udzielone; przez to postanowienie ułatwia się zarazem ciągłość (kontynuowanie) używania wody.

Zamierzonemu przez ustanowienie terminu celowi nie sprzeciwia się, jeżeli dotychczas uprawnionemu przyzna się po upływie czasu trwania używania prawo pierwszeństwa przed innymi starającymi się na ten wypadek, gdy interesy publiczne ponownemu nadaniu na przeszkodzie nie stoją, ani też nie uzyskują pierwszeństwa gospodarczo ważniejsze przedsiębiorstwa.

Stanowiłoby to istotne i stosunkami nieuzasadnione utrudnienie gospodarczego obrotu, gdyby pozwolenie na używanie wody ogólnie i trwale łączono z pewnym oznaczonym celem zakładu.

Ponieważ jednak w wypadkach §§. 50 ust. 3 i 53 dla przyznania prawa wyłączenia, a w razie istnienia projektu konkurencyjnego (§. 18) dla udzielenia pozwolenia wogóle jest miarodajny cel zakładu, musi być w tych wypadkach prawo do używania wody bądź co bądź złączone z oznaczonym celem.

Do §. 25.

Obowiązujące ustawy o prawie wodnem dopuszczają ograniczenie pozwolenia do osoby starającego się.

Według projektu jednak tylko odnośnie do zakładów przewozowych można ograniczyć prawnowodne pozwolenie do osoby starającego się. Takie ograniczenie jest potrzebne ze względów policyi ruchu, ponieważ tu przy udzieleniu pozwolenia osobista zdolność starającego w pierwszej linii jest miarodajną. Natomiast nie wydaje się wskazaniem utrzymanie w mocy tego rodzaju ograniczenia także przy udzielaniu innych uprawnień do używania wody, ponieważ wielki zakład wodny ze względu

na zapotrzebowanie znacznych kapitałów prawie nigdy nie mógłby się rozwinąć na podstawie pozwolenia do jednej osoby ograniczonego. Uzasadnienie tego rodzaju ograniczającego postanowienia możnaby chyba znaleźć w celu zapobieżenia spekulacyjnemu nadużywaniu pozwolenia; ten skutek jednak prędzej i skuteczniej da się osiągnąć przez oznaczenie stałych terminów do rozpoczęcia i ukończenia budowy (§. 28. ustęp I., lit. c); jest przecież rzeczą zupełnie jasną, że przez utworzenie spółek z ograniczoną poręką, albo towarzystw akcyjnych, cel ograniczenia pozwolenia do osoby mógłby łatwo być udaremniiony.

Ten paragraf zostaje dalej uzupełniony przez przyjęcie postanowienia, zawartego już w solnogradzkiej ustawie o prawie wodnem (§. 25.), co do ochrony praw osób trzecich przy przeniesieniu prawa do używania wody. Tym wymaganiom zapewnia się przez wymienione postanowienia potrzebne rzeczowe zabezpieczenie.

Do §. 26.

Kwestya, jakie obowiązki urosną dla uprawnionego do używania wody, skoro po udzieleniu konsensu okaże się, że przedsiębiorstwo szkodzi trzecim, zostaje w projekcie uregulowana przez częściowe przejęcie i odpowiednie ukształtowanie odnośnych postanowień, zawartych w drugim rozdziale krajowych ustaw o prawie wodnem, jak również w §. 89. czeskiej ustawy o prawie wodnem.

Ograniczenie jednak poręki za skutki następuje o tyle, że według projektu ma się odnosić tylko do takich zakładów i budowli, które istniały już w czasie wydania pozwolenia na zakład wodny. To wydaje się o tyle uzasadnione, że byłoby niesłuszną rzeczą zobowiązywać przedsiębiorcę do poręki za następstwa także co do tych zakładów i budowli, które dopiero później powstały. Na przedsiębiorcę nałożonyby przez to ciężar, którego on w czasie wykonania swego zakładu nie mógłby wogóle ocenić.

Raczej ten uprawniony, który dopiero później dostaje się w obręb oddziaływania zakładu, jest o wiele bardziej w możności ocenić to oddziaływanie istniejącego urządzenia na swe objekty. Względem takich praw zatem uprawniony do używania wody może odpowiadać za szkody tylko przewinieniem spowodowane.

Do §. 27.

Powstające często wsktek nieodpowiedniego urządzenia zakładów do używania wody dotkliwie wadliwości pod względem sanitarnym, okazują potrzebę zamieszczenia w ustawie w interesie publicznym niezbędnych przepisów, któreby tym wadliwościom tak dalece, jak to jest tylko możliwe, zaradzić mogły.

Celem zapobieżenia stałemu szkodliwemu zanieczyszczeniu koryta przez wody użytkowe i inne odpadki musi być dana władzy możność wydania dodatkowych zarządzeń, potrzebnych do uchylenia powstałych wadliwości w wypadkach, gdy urządzenia odczyszczające po puszczeniu w ruch okażą się niewystarczającymi. Zatem i pod tym względem ograniczenie materialnej prawomocności zarządzenia władzy, zawierającego pozwolenie, okazuje się jako usprawiedliwione i potrzebne.

Do §. 28.

Postanowienia o zgaśnięciu praw do używania wody zawiera obecnie tylko §. 18. karyntyjskiej ustawy o prawie wodnem.

Moc tych na ogólne rozpowszechnienie zasługujących postanowień ogranicza się w projekcie tylko do uprawnień używania wód publicznych, albowiem zastosowanie odnośnych norm do wód prywatnych nie da się pogodzić z służącym uprawnionemu upoważnieniem do używania z mocy ustawy.

Uzupełnia się wspomniane postanowienia przez wyraźne postanowienie, że utrata prawa następuje także przez zrzeczenie się i przez zaniechanie rozpoczęcia w terminie budowy zakładu.

Przez to, jak i przez postanowienia ustępu 2. tego paragrafu powinno się zapobiedz nieekonomicznemu nieużywaniu uzyskanych praw.

W związku z postanowieniami §. 24. ustęp 7, wymienia się pod lit. c) te wypadki, w których odpadnięcie albo zmiana celu zakładu pociąga za sobą zgaśnięcie prawa używania. W §. 18. lit. e) karyntyjskiej ustawy o prawie wodnem znajduje się postanowienie, że prawo gaśnie, jeżeli warunki szczególne, od których dalsze trwanie prawa do używania wody uczyniono zawisłe, nie zostały dotrzymane.

Tych postanowień jednak projekt nie obejmuje, albowiem §§ 105 i 115 dają dostateczne rękojmie, aby dotrzymanie tego rodzaju warunków wymusić.

Okazuje się dalej potrzebne uregulować tu także kwestyę, o ile zgaśnięcie jakiegoś prawa do używania wody ma wpływ na istnienie powstałego po myśli §. 20. prawa współużywania. Według projektu prawo współużywania ze stanowiska prawnopublicznego mimo zgaśnięcia głównego prawa używania ma pozostać nadal pod określonymi warunkami. Czy ono faktycznie może być wykonywane, zawisło od prawnoprywatnej sytuacji, zatem najczęściej od umów, zawartych między głównym uprawnionym, a uprawnionym do współużywania.

Do §. 29.

Ponieważ według §. 28. zniszczenie zakładu do używania wody jako takie nie pociąga za sobą zgaśnięcia prawa do używania wody, przeto odbudowa zakładu, o ile następuje w terminie wyznaczonym w §. 28. ustęp 1 lit. d) nie wymaga prawnowodnego pozwolenia. Musi być jednak dana władzy sposobność przekonania się, czy zamierzona przez przedsiębiorcę odbudowa zakładu odbywa się w ramach udzielonego w swoim czasie pozwolenia. Przytem szczególnie liczyć się z tem należy, że spowodowane przez katastrofalną powódź zmiany koryta wywołują w wielu wypadkach potrzebę odpowiedniej modyfikacji pierwotnych konstrukcyi zakładu. Należy zatem z jednej strony dać przedsiębiorcy możność przeprowadzenia przy odbudowie zakładu ewentualnych celowi odpowiednich zmian, z drugiej strony należy dać także władzy możność przepisania przy tej sposobności zmian, po myśli postanowień §. 26. za potrzebne uznanych.

Do §. 30.

Obecnie tylko ustawy o prawie wodnem dla Styryi i Bukowiny zawierają w §. 35. względnie w §. 36, postanowienia, co ma się stać, skoro prawo do używania wody gaśnie.

Przyjęcie w całości treści tych postanowień jest już ze względu na czasowe ograniczenie pozwoleń na zakłady o sile wodnej, które teraz w §. 24. w sposób obowiązujący zostaje ustanowione, bezwarunkowo wskazane.

O ochronie i odwróceniu wód, oraz pieczy nad nimi.

Do §§. 31 i 32.

Postanowienia tych paragrafów mają dać możność, której dotychczas nie było, by zakłady do zaopatrzenia w wodę, jak również źródła mineralne i cieplice chronić od uszkodzenia przez takie czynności, które właściciele sąsiednich gruntów w granicach przysługujących praw i uprawnień przedsiębiorą.

Ta ochrona ma przede wszystkim na tem polegać, że przyznaje się władzom politycznym prawo wydawania dla ochrony zakładów do zaopatrzenia w wodę i źródeł leczniczych osobnych zarządzeń o sposobie zagospodarowania i używania gruntów, aby wykluczyć tego rodzaju sposoby używania, które prawdopodobnie pociągnęłyby za sobą uszkodzenie wymienionych obiektów.

Dalej jednak idącej ochrony mają doznawać te naturalne albo sztuczne otwarte źródła mineralne lub cieplice, których utrzymanie dla skuteczności leczniczej z przeważających względów dobra publicznego okazuje się wskazane. Dla takich źródeł może być według §. 32. ustanowiony w drodze rozporządzenia przez polityczną władzę krajową osobny okrąg ochronny, w obrębie którego pewne oznaczone rodzaje robót, mogące spowodować uszkodzenie odnośnych źródeł, mogą wogóle właściciele gruntów tylko wówczas przedsiębrać, jeżeli im władza polityczna wyraźnie odpowiednie pozwolenie udzieli i potrzebne do zabezpieczenia źródeł środki zarządzi.

Ustanowienie okręgów ochronnych dla źródeł i oznaczenie rodzajów robót, do wykonywania których potrzebne jest osobne pozwolenie, ma nastąpić po zbadaniu stosunków hydrologicznych odnośnych źródeł na podstawie opinii znawców.

Z uwagi na wielkie ogólnogospodarcze znaczenie oraz niezbędność takich wód leczniczych, okazuje się dalej wskazane, aby przedsiębiorca trwale był zobowiązany potrzebne dla ochrony źródeł zarządzenia także jeszcze dodatkowo zastosować, w razie potrzeby także przywrócić stan pierwotny, gdyby władza przy udzieleniu pozwolenia wyszła z błędnego zapatrywania, a wskutek tego okazało się później, że źródło przez wykonane roboty jest zagrożone.

Ponieważ każdy właściciel gruntu, który w okręgu ochronnym źródła naturalne stosunki zmienia, z góry już z możliwością szkodliwego oddziaływania na źródło lecznicze liczyć się musi, z drugiej zaś strony właściciel źródła jest uprawniony domagać się, by ono nie było zagrożone, okazuje się słuszne, aby przedsiębiorca sam ponosił kosztą potrzebnych dla ochrony źródła środków i urządzeń, przyczem obojętne jest, czy tego rodzaju środki przepisuje się już przy udzieleniu pozwolenia, albo też dopiero w czasie późniejszym.

Zarządzenia i zakazy, wydane dla ochrony zakładów do zaopatrzenia w wodę, lub źródeł leczniczych, przedstawiając się jako nakazane względami dobra powszechnego ograniczenia właścicieli sąsiednich gruntów w dowolnem rozporządzaniu ich własnością. Według ogólnych zasad prawnych służyłoby im zatem prawo do zupełnego odszkodowania. Wobec tej jednak okoliczności, że liczne korzyści, które z istnieniem źródła leczniczego są związane, w regule nie tylko stają się udziałem właściciela źródła, lecz także właścicieli sąsiednich gruntów, a nawet dalszej okolicy tego miejsca, gdzie wody lecznicze się znajdują, oka-

zuje się uzasadnione ograniczyć obowiązek do odszkodowania do tych wypadków, w których właściciel gruntu zostaje przeszkożony w takim sposobie używania, który w czasie oznaczenia okręgu ochronnego albo wydania szczególnego rozporządzenia władzy lub faktycznie i prawnie był stosowany, albo do którego właściciel gruntu był w tym czasie uprawniony. Dla wymiaru odszkodowania, które ma być uiszczone przez właściciela źródła, będą zatem miarodajne prawna kwalifikacya, stan i sposób użytkowania gruntu w tym czasie, w którym postanowienia ochronne zostają wydane.

Zmiany późniejsze nie będą tak samo uwzględnione, jak ubytek przyszłego zysku. Przez te ograniczenia obowiązku do odszkodowania mają być właściciele gruntów sąsiednich w swych nabytych prawach chronieni bez nałożenia na właściciela źródeł nadmiernych ciężarów w interesie utrzymania źródeł.

Według doświadczenia skuteczna ochrona źródeł leczniczych wymaga nadzorowania zarządu źródeł i okręgu ochronnego przez technicznie, w sprawach źródeł wyszkolone organa, którym musi być przyznane prawo wstępu na obce grunta, do budynków i lokali przedsiębiorstw, celem zebrania potrzebnych spostrzeżeń i nadzorowania wszelkich dla ochrony źródeł znaczenie mających robót. Z tego powodu zamieszcza się w projekcie odpowiednie zarządzenia.

Ochrona zakładów wodnych i źródeł leczniczych przeciw uszkodzeniu wskutek ruchu kopalń zastrzeżonych minerałów jest już w wystarczającej mierze zabezpieczona w postanowieniach §§. 18, 170 i 222 powszechnej ustawy górniczej. Na podstawie tych przepisów, można w razie potrzeby na obszarach, mających znaczenie, dla ochrony źródeł, zabronić wogóle robót górniczych, a istniejącym przedsiębiorstwom kopalnianym mogą władze górnicze w porozumieniu z władzą polityczną nałożyć najdalej idące ograniczenia ruchu dla ochrony wszelkiego rodzaju źródeł.

Do §. 33.

Ponieważ budowa mostów na bieg wód, a w szczególności zaś na własność brzegów może wywierać daleko idący wpływ, czyni się postawienie tych budowli zależnem od uzyskania prawno-wodnego pozwolenia.

Ze względu na liczne szkody, które z nadejściem wzebranych wód wszędzie tam powstają, gdzie niebacznie nadbrzeżne grunta zabudowano, projekt ustanawia także potrzebę uzyskania prawno-wodnego pozwolenia na inne budowle na brzegach i w obrębie zalewów.

Ponieważ granice tego okręgu ogólnie oznaczyć się nie dadzą, zastrzega się ustanowienie tych granic w drodze rozporządzenia.

Do §. 34.

Postanowienia tego paragrafu są równobrzmiące co do swej istotnej treści z §. 11. państwowej ustawy wodnej.

Krajowe ustawy o prawie wodnem, z wyjątkiem krańskiej, wstawiły odnośne normy do rozdziału: „O używaniu wód“. Słuszniej należą one jednak do rozdziału o ochronie i odwróceniu wód, oraz o pieczy nad niemi, ponieważ one mają na celu ochronę przed sakodliwym działaniem wody bez względu na to, z jakiego powodu nastąpiły zmiany i udrudnienia naturalnego odpływu wody.

Ze względu na okoliczność, że odprowadzanie wód wewnątrz zabudowanych miejscowości regulują przepisy budowniczo-

policyjne, zastosowanie wymienionych norm ogranicza się wyraźnie do gruntów, leżących zewnątrz zabudowanych miejscowości.

W uzupełnieniu tekstu obowiązujących postanowień przepisuje dalej projekt, że zabronione jest także samowolne przedsięwzięcie na niekorzyść sąsiednich gruntów zmiany stosunków odpływu wody peryodycznie się zbierającej.

Przy interpretacji dotychczasowych postanowień powstawały dalej wątpliwości, czy zmiana stosunków odpływu wody, spowodowana przez prawidłową uprawę gruntów rolnych, n. p. przez robienie bród, ma być uważana jako niegopuszczalna.

W rzeczywistości zaliczenie takich zarządzeń do niedopuszczalnych zmian naturalnego odpływu, powodowałyby dla prawidłowej uprawy gruntów rolnych zbyt wielkie trudności, ze względu na potrzebę uzyskiwania prawnego-rodnego pozwolenia. Odpowiadająca temu zapatrywaniu osnowa ustępu trzeciego zgadza się zresztą z zapatrywaniem, które się w praktyce ogólnie przyjęło.

Do §. 35.

Ponieważ wprowadzanie odpływów kanałowych z miejscowością do publicznych albo prywatnych wód nawierzchnich zawsze znaczny wpływ na stosunki wodne wywiera, przeto urządzenia takich zakładów odwodniających w wypadkach użycia publicznych albo prywatnych wód nawierzchnich do odprowadzania tych odpływów — uczyniono wogóle zawisłe od prawnego-rodnego pozwolenia.

Z uwagi na niebezpieczeństwo pod względem sanitarnym, które może powstać wskutek szkodliwego oddziaływania odpływów kanałowych na stosunki wód gruntowych, musi się przypisać potrzebę uzyskania prawnego-rodnego pozwolenia także na takie zakłady kanalizacyjne, które wprawdzie wód nawierzchnich do odpływu nie używają, mogą jednak szkodliwie wpłynąć na stosunki wód gruntowych.

Co do wszystkich innych zakładów odwadniających, obowiązek uzyskania pozwolenia władzy jest warunkowy; jest on mianowicie postanowiony tylko na wypadek, jeżeli chodzi o zakłady, które wielką ilością albo jakością odprowadzić się mającej wody wywołują szkodliwe skutki.

Do §. 36.

Według analogii §. 10. rozszerza się obowiązek uzyskania pozwolenia władzy na te budowle ochronne i regulacyjne w wodach prywatnych, które wywierają wpływ na cudze wody prywatne.

Dalej zmienia się obowiązujące przepisy prawne co do potrzeby pozwolenia władzy na uskutecznienie budowli ochronnych i regulacyjnych odnośnie do takich projektów, na których opracowanie Państwo istotnie wpływa.

Co do tego zauważa się, co następuje:

Obecnie nie jest wymagane, ażeby projekty wykonywanych przez Państwo na wodach publicznych budowli ochronnych i regulacyjnych były przez właściwą władzę polityczną zatwierdzone, podczas gdy przy wszystkich innych budowlach wodnych muszą być odnośnie projekty władzom wodnym do aprobaty przedkładane.

To wyjątkowe postanowienie ma w tem uzasadnienie, że projekty tych budowli, które przez Państwo mają być uskutecznione, zostały sporządzone przez państwowe organa i przez właściwe władze centralne zatwierdzone, tak, że można odstąpić od ponownego badania dopuszczalności tych projektów ze stanowiska interesów publicznych.

Stosownie do tego, postępowanie przy wykonać się mających przez Państwo budowlaoh wodnych ma się ograniczyć do rozprawiania się nad zarzutami i żądaniem stron interesowanych oraz do ich rozstrzygnięcia.

Do budowli, dla których nie potrzeba obecnie uzyskiwać poprzedniego prawno-wodnego zatwierdzenia, należą we wszystkich krajach z wyjątkiem Galicyi tylko te, przy których Państwo bezpośrednio jako prowadzące budowę występuje.

Powody jednak, które doprowadziły do wymienionego wyjątkowego postanowienia, zachodzą we wszystkich przez Państwo przeprowadzonych robotach ochronnych i regulacyjnych, w szczególności także przy wszystkich tych budowlaoh, przy których Państwo wprawdzie samo budowy nie prowadzi, lecz na ułożenie projektu miarodajny wpływ wywiera, ponieważ przyczynia się w części do kosztów budowy przedsiębiorstwa.

Przy wydaniu odpowiadających tej argumentacji postanowień, które zresztą co do swej istoty zgodne są z odnośniami w Galicyi już obowiązującymi normami, musi się uwzględnić te szczególne przepisy postępowania, które wydano dla tego rodzaju przedsiębiorstw ustawą z dnia 30. czerwca 1884 Dz. u. p. Nr. 117, o robotach, mających na celu nieszkodliwe odprowadzenie wód górskich.

Ustęp 4. tego paragrafu sprzeciwia się tym normom, które w §. 14. ustanowiono odnośnie do zakładów do używania wody.

Odstąpienie od postawionej tam zasady absolutnej nienaruszalności obcych praw jest o tyle wskazane przy budowlaoh ochronnych i regulacyjnych, że tego rodzaju budowle w niektórych wypadkach bez uszczerbku takich praw przeprowadzić się nie dadzą.

Gdzie to w interesie osiągnięcia zamierzonego celu bezwarunkowo jest wskazane, przedsiębiorstwo musi oczywiście wynagrodzić szkodę wynikłą, z powodu wykonania takich budowli.

Co do obowiązku utrzymania potrzebnych komunikacyi, jak również strzeżenia interesów uprawnionych do rybołówstwa, odsyła się do mających tu także zastosowanie postanowień §§. 15. i 16., zaś co do będących w związku z budowlaohi ochronnymi i regulacyjnymi zakładów spiętrzających wodę, do §§. 21. i 23.

Do §. 37.

W obowiązujących zasadach co do obowiązku budowy i utrzymania w dobrym stanie budowli ochronnych i regulacyjnych niczego się w projekcie nie zmienia.

Ponieważ jednak tekst obowiązujących postanowień dawał powód w praktyce do rozmaitych interpretacyi, otrzymują one obecnie brzmienie wykluczające wszelką wtpliwłość.

Odnosi się to w szczególności także do ustępu 2. tego paragrafu. Mianowicie co do sposobu oznaczenia powstających ewentualnie zobowiązań do świadczeń, krajowe ustawy o prawie wodnem odwołują się na analogiczne postanowienia o oznaczaniu datków po kosztów wykonywania przedsiębiorstw spółek wodnych.

Odwołanie się do tych postanowień doprowadziło w praktyce wielokrotnie do mylnego zapatrywania, jakoby w takich wypadkach było potrzebne utworzenie spółki.

Przez zaniechanie odwołania się do postanowień o spółkach i przyjęcie samej treści wymienionych postanowień co do zasad wymiaru datków — zapobiega się na przyszłość błędnemu tłumaczeniu odnośnego ustępu ustawy.

Do §. 38.

Rozstrzygnięcie kwestyi, co należy zarządzić w celu ochrony miejscowości od powodzi i innych szkód wodnych, pozostawia się w projekcie tak samo, jak w prawie dotychczas obowiązującym każdorazowym decyzyjom ustawodawstwa krajowego.

Do §§. 39. i 40.

Treść §. 39. odpowiada obowiązującym takim samym postanowieniom. Dokonana zmiana tekstu jest natury czysto stylistycznej.

W §. 40. wydaje się postanowienia co do świadczeń interesentów do kosztów przedsiębranych z funduszków publicznych budowli wodnych ochronnych i regulacyjnych. Różnica z odnośniami normami obowiązujących krajowych ustaw o prawie wodnym pozostaje w przyczynowym związku z uregulowaniem w §. 98. postępowaniem, które ma mieć zastosowanie przy ustalaniu wysokości świadczeń.

Ze względu, że także gminy i powiaty przeprowadzają budowle ochronne i regulacyjne, użyto zamiast oznaczenia „fundusze Państwa lub kraju“ ogólniejszego określenia „fundusze publiczne“.

Odwołanie się do postanowień §. 365. pow. ustawy cywilnej opuszcza się jako zbędne.

Do §. 41.

Brzmienie tego paragrafu zgadza się co do merytorycznych postanowień z przepisami ustawy krajowej z dnia 26. września 1910. Dz. u. kr. Nr. 215. Nowe postanowienie ustępu 6. odpowiada względem słuszności; przedsięwzięciu nie można stawiać niepotrzebnych przeszkód w dysponowaniu gruntami.

Do §§. 42. i 43.

Wielkie szkody, jakie wskutek nieodpowiedniego zagospodarowania gruntów nadbrzeżnych i parcel leżących w obrębie zalewowym bywają spowodowane, wywołują tak w interesie publicznym, jak we własnym interesie nadbrzeżnych mieszkańców potrzebę ograniczeń co do rozporządzania wchodzącymi tu w rachubę gruntami.

Stosownie do tego władza polityczna na podstawie analogicznych, w niektórych krajach na mocy szczególnych ustaw istniejących przepisów, zostaje upoważniona do starania się o zapobieganie szkodliwemu zarastaniu brzegów, tam i położonych w terenie wezbrania wód parcel oraz do zakazania paszenia bydła, szkodliwego dla stanu brzegów i tam.

Niebezpieczeństwa, jakie pociąga za sobą podczas nadejścia wezbranych wód niebaczne składanie drzewa i materiałów oraz wykonywany często bez względu na urwiste brzegi pobór piasku i szutru czynią dalej wskazaniem umożliwienie władzy politycznej wkroczenia w razie potrzeby. Postanowienia §. 89. ustępu 3. zapobiegają temu, by przez zastosowanie §. 43. ustęp 1. punkt 2. nie wynikł uszczerbek dla gospodarki lasowej.

Wreszcie w związku z tem daje się także władzy politycznej możność zapobiegania przez zarządzenia policyjne wykonywaniu spławu tratw w sposób szkodliwy dla interesu publicznego. Można także celem zachowania czystości wód zabronić składania na brzegach śmiecia i innych na jakość wody szkodliwie oddziałujących substancji.

Do §. 44.

Także według postanowień obowiązującego prawa, uprawnieni do używania wody, względnie faktyczni użytkownicy sztucznych

zakładów obowiązani są do utrzymywania tychże w dobrym stanie, o ile nie istnieją prawne zobowiązania osób innych. Ten obowiązek w praktyce zawsze tak tłumaczono, że odnosi się on także do przestrzeni wód naturalnych, na które zakład do używania wody wpływ wywiera. Faktycznie odpowiada to tylko słuszności, by ciężar utrzymania przestrzeni wody na tych włościach, którzy ciągną korzyści z jej używania i których zakłady wpływają niekorzystnie na stan brzegów i koryta.

W osnowie projektu jest odpowiednio do tego obowiązek ten wyraźnie postanowiony.

Tekst obowiązującej ustawy zostaje dalej w tym kierunku rozszerzony, że zakłady mają być utrzymywane w stanie odpowiadającym pozwoleniu i wydanym po myśli §§. 26. i 29. zarządzeniom władzy, względnie w ten sposób, aby ani publicznym interesom, ani cudzym prawom nie szkodziły, także zostają wydane postanowienia o sposobie ustalenia przez władzę datków konkurencyjnych.

Ustęp 3. tego paragrafu zawiera potrzebne postanowienia o przymusowym przeprowadzaniu zobowiązań unormowanych co do utrzymywania zakładów. Zgodnie z postanowieniami §. 105. musi władzy służyć także prawo zastosowania przymusu z urzędu, a nie tylko wrazie wniesienia żądania przez interesentów.

Do § 45

Istniejąca ustawa wodna zobowiązuje tylko gminy sąsiednie do niesienia pomocy wrazie zagrożenia jakiej gminy przez powódź. Ponieważ jednak odwrócenie tego niebezpieczeństwa leży przedewszystkiem we własnym interesie obecnych w zagrożonej gminie osób, normuje się, że w pierwszej linii te ostatnie do niesienia pomocy są obowiązane.

DO ROZDZIAŁU CZWARTEGO.

O wywłaszczeniu i prawach przymusowych.

Do §. 46.

Obecnie tylko płynące wody prywatne, które nadają się do żeglugi lub spławu tratw mogą być uznane za dobro publiczne. Lecz także uznanie za publiczne innych wód płynących jak również jezior może się okazać pożądane z ogólnie gospodarczych lub innych względów publicznych.

Projekt przewiduje też w tej mierze odpowiednie rozszerzenie istniejących przepisów. Przytem okazuje się jako słuszne, aby tych interesentów, którzy ze zmiany stanu rzeczy oczywistą znaczną korzyść odnoszą, pociągnąć do świadczeń w podobny sposób, jak w §. 40.

Do §§. 47. i 48.

Postanowienia projektu o drogach do holowania i prawie lądowania w razie niebezpieczeństwa są co do swej istoty zgodne z obecnym stanem prawnym.

Zmiana tekstu §. 47. ma w pierwszej linii na celu wyraźniej uwydatnić, że zajęcie dotąd nieużytych gruntów -- pomijając przypadki konieczne -- tylko w drodze wywłaszczenia jest dopuszczalne.

Aby potrzebom praktyki zadość uczynić prawo wstępu na brzegi i tamy, służące obecnie tylko osobom, przeznaczonym do policyjno-wodnego nadzoru podczas wykonywania służby, zostaje przyznane organom służby publicznej wogóle.

Ponieważ ustanowienie praw przymusowych na gruntach kolei żelaznych tylko za zezwoleniem władz kolejowych nastąpić może, przeto tak w §. 47. jak i w §§. 49. i 50. wskazuje się na potrzebę pozozumienia z tą władzą.

Do §. 49.

Obowiązujące przepisy o przyznaniu praw przymusowych w celu przeprowadzenia robót przedwstępnych, pod które podpadają także pomiary i badania ziemne, przyjmuje się do projektu bez zmiany po uzupełnieniu ich tylko w kierunku wskazanym zmianą postanowień o ustaleniu obowiązku do odszkodowania.

Do §. 50.

Dotychczasowe postanowienia o wywłaszczeniu nie zawierają wyraźnej normy o dopuszczalności tworzenia dostępów w celu umożliwienia wyzyskania wód publicznych. Chociaż praktyka przyznanie takich praw dostępu jako dopuszczalne uznała, wskazane jest przecież wydać w tej mierze wyraźne postanowienie.

Projekt zawiera dalej nowe postanowienie, że nadanie trzecim osobom prawa do używania siły popędowej wody prywatnej może być na wniosek uprawnionego w ten sam sposób czasowo ograniczone, jak to w §. 24. ustęp 2. co do wód publicznych się postanawia. Przez to tej osobie, do której woda należy, zostaje zabezpieczona możność użycia tej wody po upływie oznaczonego czasu znowu dla własnych celów, albowiem też oddania siły popędowej odnośnej wody innym ważniejszym może pod względem ogólnogospodarczym przedsiębiorstwom.

Przewidziane w obowiązujących ustawach prawo żądania przymusowego użycia budynków, dziedzińców i ogrodów czyni się w projekcie zawisłe od warunków, które dają gwarancję, że zastosowanie tak daleko idącego prawa ekspropriacyjnego tylko wtedy nastąpi, skoro to ze względu na znaczenie zakładu w interesie publicznym okaże się niezbędnie potrzebne.

Zresztą trzyma się projekt we wszystkim istniejących analogicznych postanowień.

Do §. 51.

Tekst ustępu 1. wzięto z obowiązującej ustawy.

Według obecnego stanu prawnego, tylko prawo używania, przyznane w drodze przymusowej na cudzej prywatnej wodzie, może być uznane jako zgasłe z powodu nienależytego uiszczenia uprawnionemu ustalonego odszkodowania. Projekt uogólnia to postanowienie, rozszerzając je na wszystkie prawa przymusowe.

Do §. 52.

Według brzmienia obowiązujących ustaw spółużywanie jakiegoś zakładu może tylko wówczas nastąpić, jeżeli to celowi zakładu nie uwłacza, ani zagraża. Ponieważ jednak spółużywanie zakładu przez trzeciego zawsze do pewnego stopnia uszczerbek dla przedsiębiorcy wytwarza — postanowienie to przy ścisłej interpretacji tekstu ustawy nie dałoby się w praktyce zastosować. Dlatego w ustępie 1. §. 52. analogicznie do postanowień §. 20. orzeka się, że ten uszczerbek nie może być znaczniejszy.

Zauważa się, że przyjęcie postanowień §. 20 projektu nie czyni zbyt cennym zatrzymanie postanowień §. 52. Z jednej strony bowiem przyznane właścicielowi obciążonego gruntu prawo jest obszerniejsze, ponieważ rozciąga się na wszystkie zakłady wodne — podczas gdy w §. 20 odnosi się tylko do zakładów piętrzących i prowadzących wodę, z drugiej strony za-

wiera ten paragraf dalszą korzyść dla wywłaszczonego, któremu służy prawo żądania już przy urządzeniu zakładu, aby miano wzgląd na jego potrzeby.

Prawo spółużywania jest zawisłe od istnienia prawa używania zakładu głównego. Dlatego musi się także w ramach tego paragrafu zamieścić postanowienia o zgaśnięciu prawa spółużywania.

Ponieważ w §. 52 chodzi o prawa, które tylko w wypadku wywłaszczenia mogą być żądane, wskazane jest wstawienie tego przepisu do rozdziału, traktującego o wywłaszczeniu.

Do §§. 53. i 54.

Według §. 14. ustawy z dnia 30. czerwca 1884 Dz. u. p. Nr. 116, która po myśli artykułu II. postanowień wprowadzających pozostaje w mocy, może nastąpić pod pewnymi warunkami wywłaszczenie praw do używania wody na rzecz gospodarczyh zakładów odwadniających, lub nawadniających. Interesy ogólnogospodarcze wymagają jednak, aby w podobny sposób stworzyć wolne pole dla rozwoju przemysłowego, przez istnienie zaś nieznacznych i nieproduktywnych zakładów wodnych mogłoby odpowiednie wysyskanie istniejących sił wodnych w danych okolicznościach istotnie natrafiać na przeszkody lub być całkiem wstrzymane.

Projekt ustanawia dlatego dopuszczalność wywłaszczenia zakładów dla wyzyskania popędowej siły wody w celu urządzenia i budowy zakładów do używania wody wszelkiego rodzaju. Zarazem stwarza się odpowiednie kautele, aby tak daleko idące prawo wywłaszczenia tylko wtedy przyznawano, jeżeliby bez przyznania prawa wywłaszczenia rozwój gospodarstwa wodnego był powstrzymany w sposób dla ogółu szkodliwy.

W wielu wypadkach będzie to tak dla wywłaszczonego, jak dla wywłaszczającego połączone z korzyścią, że odszkodowanie zamiast w pieniądzu będzie uiszczone w sile. Obopólna zależność, w którą w tym wypadku obydwaj przedsiębiorcy popadną, wywołuje potrzebę, by wybór rodzaju odszkodowania i bliższe postanowienia co do wzajemnych obowiązków pozostać porozumieniu stron.

Do §. 55.

W pierwszym ustępie tego paragrafu uzupełnia się terazniejsze postanowienia, wprowadzając zasadę, że dostarczenie potrzebnej wody także do innych celów publicznych nie tylko do gaszenia pożarów (jak do przepłukiwania kanałów i suchych koryt, do skrapiania ulic i t. d.) jest rzeczą gminy.

Według terazniejszego stanu prawnego gminy upoważnione są do zrobienia użytku z przysługującego uprawnienia do wywłaszczenia na terytorium obcych gmin, bez względu na możliwość zaopatrzenia się w wodę w obrębie własnego terytorium. Może więc jedna gmina ze szkodą dla rozwoju gminy sąsiedniej wodę na jej terytorium się znajdującą dla siebie zażądać, jakkolwiek w równej mierze wewnątrz własnego terytorium mogłaby się w wodę zaopatrzyć. Odpowiada atoli słuszności, by gminie w kwestyi zaopatrzenia się w wodę wskazać jej własne terytorium. Wyjątek od tej reguły okazuje się wtedy potrzebny i dopuszczalny, jeżeli zaopatrzenie w wodę takiej zbiorowej jednostki a to wodą znajdującą się na jej własnym obszarze powodowałoby trudności natury technicznej lub sanitarnej albo wymagałoby znacznych ofiar pieniężnych, który to wypadek w szczególności przy zaopatrzeniu w wodę większych gmin łatwo zdarzyć się może.

Także musi się wydać postanowienia, w jaki sposób mają być wyrównane przeciwieństwa pomiędzy roszczeniami gminy, na której obszarze woda się znajduje i gminy obcej.

Do §. 56.

Osnowa §. 56. daje wyraźnie poznać, że zamieszczone w ustawie uprawnienia do wyłączenia tyczą się wszystkich zakładów do zaopatrzenia w wodę. Zawarte w obowiązujących ustawach wyraźne zaznaczenie co do stosowania się odnośnych postanowień do zakładów dla zaopatrzenia w wodę gmin, miejscowości i obszarów dworskich, jak również osad może zatem odpaść. Wystarczy natomiast podnieść, że szczegółowe postanowienia o zaopatrzeniu w wodę gmin, miejscowości i obszarów dworskich mają być z podanem ograniczeniem odpowiednio stosowane, także do poszczególnych osad.

Do §. 57.

Analogiczne postanowienia obowiązującego prawa doznają w tym paragrafie uzupełnienia w tym kierunku, że prawo wydawania przewidzianych tu zarządzeń służy w pierwszej linii władzy politycznej, w drugiej linii władzy miejscowej, ponieważ chodzi o zarządzenia, należące do zakresu działania władzy politycznej i tylko ze względu na ich nagłość przechodzi wydanie takich zarządzeń na władze miejscowe.

Używanie zakładów do zaopatrzenia w wodę obcych gmin do celów, wymienionych w § 57., zostaje wykluczone, albowiem przez takie zarządzenia inne gminy mogłyby być narażone na wielkie niebezpieczeństwa.

Do §. 58.

Postanowienia o wyłączeniu w celu umożliwienia wykonania budowli wodnych, ochronnych i regulacyjnych przyjmuje się w niezmienionem brzmieniu z prawa obowiązującego.

Do §. 59.

Moc postanowień o przyznaniu praw przymusowych w celu umożliwienia przedsięwzięcia robót, potrzebnych do urządzenia i utrzymania w dobrym stanie ochronnych, regulacyjnych i innych budowli wodnych zatem także zakładów do używania wody i zakładów odwadniających, jest w prawie obowiązującym ograniczona do właścicieli brzegów. Ponieważ jednak uskutecznienie i utrzymanie takich urządzeń może stworzyć potrzebę czasowego ograniczenia praw do używania wody, zostaje dotyczące postanowienie odpowiednio rozszerzone. Dalej wydaje się nowy przepis, że, o ile chodzi o grunta kolei żelaznych, mają mieć zastosowanie obowiązujące przepisy o wstępowaniu na te grunta.

DO ROZDZIAŁU PIĄTEGO.

O Spółkach wodnych.

Do §§. 60—64.

Zmieniając odnośne w mocy będące postanowienia uznaje się w § 60. za dopuszczalne tworzenie spółek wodnych nie tylko dla przeprowadzenia, lecz także dla utrzymania budowli wodnych.

Brzmienie §. 64. różni się o tyle od tekstu obowiązującego, że zgodnie z dotychczasową praktyką postanawia, iż wpisy

tyczące się spółek wodnych, mają się skutecznie w osobnym dodatku do księgi wodnej.

Ponieważ z postanowień §. 114. i tak wypływa, że księga wodna ma być przez władzę prowadzona i każdemu wgląd do niej ma być dozwolony, okazuje się zarządzenie, wydane w tej mierze w paragrafach krajowych ustaw o prawach wodnych, odpowiadających §. 64. jako zbytne.

Zresztą postanowienia tych obydwóch paragrafów tak samo jak §§. 61., 62. i 63., pominiawszy stylistyczne różnice i potrzebne zmiany w cytatach, są identyczne z obowiązującymi normami.

Do §§. 65 i 66.

W §. 65. będą jednolicie zebrane dla lepszego przeglądu te dotychczas w dwóch paragrafach unormowane postanowienia, które dotyczą wyborów, mających się przeprowadzić przez spółki, i sposobu postępowania przy tych wyborach.

§. 66. zmieniając analogiczne postanowienia krajowych ustaw o prawach wodnych, dokładniej wyraża, że badanie aktu wyborczego przez Wydział spółki jest aktem czysto wewnętrznym autonomicznym i że wobec tego przeciw odnośnemu ostatecznemu postanowieniu Wydziału także zażalenie do Trybunału administracyjnego nie jest dopuszczalne.

Do §. 67.

Wedle obowiązującego obecnie prawa, mogą założone po myśli §. 60. spółki postanowić odstąpienie od ustawą unormowanej miary rozkładu kosztów.

Dla ochrony mniejszości, zwłaszcza tych członków, którzy w drodze przymusowej do spółki włączeni zostali, ustanawia projekt kauce, aby większość członków nie postanowiła krzywdzącej mniejszość miary rozdziału kosztów.

Do §§. 68. i 69.

Te postanowienia są, pominiawszy niektóre stylistyczne zmiany, równobrzmiące z obowiązującymi.

Do §. 70.

W ustępie I. w uzupełnieniu miarodajnego dotychczas tekstu ustawy wydaje się zarządzenie, że wydzielenie pojedynczych gruntów, może nastąpić dopiero po nplywie takiego czasu, w którymby było możliwe dokładne ocenienie wpływu urządzeń na odnośne grunta.

Materyalne konsekwencje wyłączenia ze związku spółki członka, który przymusowo został zmuszony do wstąpienia, są takie same, jak w razie wystąpienia członka spółki na żądanie spółki.

Z tego powodu w jednym i drugim wypadku przyznaje się występującym członkom te same roszczenia wobec spółki.

Do §. 71.

Pominiawszy potrzebne zmiany w cytowaniu, zgadza się tekst tego paragrafu z przepisami, które obecnie obowiązują.

§. 72.

Ten przepis ma na celu ograniczyć spółki subwencyonowane w sprawie swobodnego postanawiania.

W myśl obowiązującego prawa mogą członkowie spółki uchylić się od obowiązku utrzymywania urządzeń spółki przez spowodowanie uchwał co do wyłączenia ich gruntów albo rozwiązania spółki.

Przy spółkach subwencyonowanych przez Państwo lub kraj, należy tego rodzaju postępowanie uważać jako niedopuszczalne.

Do §§. 73—75.

Treść tych paragrafów zgadza się z obowiązującym stanem prawnym.

W jaki sposób gminy i miejscowości mają się starać o pokrycie przypadających na nie datków, należy do ustawodawstwa gminnego. Wobec tego dotyczące postanowienia obowiązujących ustaw o prawie wodnem zostały wyeliminowane jako zbędne i wychodzące poza ramy tychże ustaw.

Do §. 76.

W myśl postanowień tego paragrafu ma być umożliwione zawiązanie w drodze dobrowolnego porozumienia spółek wodnych w celu urządzenia, używania i utrzymywania zakładów do wyzyskania popędowej siły wody, oraz zakładów służących do zaopatrywania we wodę i do odczyszczania.

Dopuszczenie tworzenia spółek przymusowych dla celów zaopatrywania w wodę jest zbędne, gdyż w myśl ustaw gminnych zaopatrzenie w wodę, o ile przekracza siły poszczególnych członków gminy, jest rzeczą gminy, nadto nie jest ono wskazane, gdyż takie spółki, uposażone w prawo przymusowe, mogłyby przeszkodzić w każdym razie bardziej pożądaney działalności gmin na tem polu.

Złączenie zakładów przemysłowych w jednej spółce nasuwa niebezpieczeństwo, że małe przedsiębiorstwa mogą popaść w szkodliwy dla ich interesów stosunek zależności do większych zakładów.

Z tego też powodu i nadto z uwagi, że także urządzenie zakładów, określonych w §. 76., często wymaga przeistoczenia urządzeń ruchu poszczególnych przedsiębiorstw, a przez to i wielkich inwestycji, jest w tych wypadkach nie na miejscu postanawiać przymus o do połączenia się w spółkę.

Przyjęcie do związku spółki nie powinno być wyłącznie zależne od woli członków, gdyż wówczas spółka mogłaby przez wyłączenie interesentów mieć szkodliwy wpływ na istnienie i rozwój poszczególnych przedsiębiorstw. Wobec tego wydaje się być usprawiedliwionem, odpowiednio zobowiązać osoby trzecie, które nie należąc do spółki ciągną bezpośrednio i istotnie korzyści z zakładów spółkowych, do ponoszenia kosztów urządzenia i utrzymania wymienionych urządzeń.

W tym wypadku musi im być swoją drogą także pozostawione do woli, czy pragną wstąpić do spółki jako członkowie.

DO ROZDZIAŁU VI.

O władzach i postępowaniu.

Do §§. 77—81.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami przekazuje się w §§. 77. i 78. wykonywanie ustawy o prawie wodnem — o ile ta ustawa sama nie postanawia wyjątków, — tej politycznej władzy powiatowej, w której okręgu znajduje się urządzenie lub ma nastąpić użytkowanie wody.

Dla kompetencji Władzy krajowej jest obecnie miarodajny czysto formalny moment, że zakład ma być urządzony na przestrzeni wód, używanych do żeglugi i spławiania tratw.

W projekcie zastrzega się kompetencją Władzy krajowej w I. instancji także w tych wypadkach, w których chodzi o urzędzenia o wielkiem znaczeniem.

Rzeczowy powół do odstąpienia od reguły, przepisanej w §. 78. leży w tem, że Władza krajowa może o wiele łatwiej aniżeli władza powiatowa ocenić objawiające się częstokroć na daleką przestrzeń oddziaływanie tego rodzaju przedsięwzięć.

Rozstrzyganie kwestyi, czy zachodzą warunki żądania wyłączenia po myśli §. 50., ustęp 3. i 53. przekazuje się wogóle Władzy krajowej. Przez to ma się zapewnić, aby wspomniane daleko idące upoważnienia tylko tam były zastosowane, gdzie to bezwarunkowo jest wymagane.

W myśl postanowień projektu będzie Władza krajowa — pominąwszy wyjątki, przewidziane w ustępie 2. §. 79 w przyszłości zawsze sama przeprowadzać także przepisane dochodzenia. To okazuje się wskazanem z tego względu, aby organa Władzy krajowej mogły decydować na podstawie własnych spostrzeżeń a nie tylko na podstawie treści protokołu, spisane go przez władzę powiatową b z ingerencyi Władzy krajowej.

Z uwagi na to, że przy zakładach przewozowych, które służą dla ruchu między krajem a zagranicą często także pertraktacye z dotyczącymi Rządami są wymagane, jest wskazane zastrzedz wydanie zezwolenia na takie zakłady Ministerstwu rolnictwa.

Dla rozwoju gospodarstwa wodnego jest rzeczą wielkiego znaczenia, aby urzędzenia, na które władza udzieliła zezwolenia, rzeczywiście i możliwie szybko były uskutecznione.

Przedłużenie ustanowionego terminu do rozpoczęcia i ukończenia urzędzeń wodnych ma być tylko wyjątkowo zezwolone w razie istnienia godnych uwzględnienia powodów.

Pobłażliwa w tym względzie praktyka mogłaby ułatwić uzyskanie pozwoleń na używanie w celach czysto spekulacyjnych, a przez to odwlec ze szkodą dla gospodarstwa efektywne wyzyskanie sił wodnych w kraju.

Aby przeto w powyższym względzie władzom centralnym pozostawić potrzebny wpływ, zastrzega się zezwolenie na przedłużanie tego rodzaju terminów Ministerstwu rolnictwa.

Obowiązujące postanowienia o delegowaniu innej władzy w miejsce właściwej, zostało w projekcie (§. 81) odpowiednio w ten sposób sprecyzowane, że delegowanie innej politycznej władzy nie tylko w tym wypadku ma nastąpić, skoro powołana po myśli §. 78. do przeprowadzenia rozprawy gmina występuje sama jako przedsiębiorca — lecz także wogóle i wtedy, gdy gmina ta jest stroną interesowaną w sprawie orzeczenia.

Do §. 82.

W interesie łatwiejszego zastosowania postanowień o właściwości władz oznacza się w projekcie wyraźnie te władze, u których w poszczególnym wypadku próśby i podania mają być wnoszone.

W celu wypełnienia luki w obowiązujących przepisach ustawowych wydaje się tu dalej postanowienia o przestrzeganiu kompetencji oraz o postępowaniu, które ma być stosowane, skoro okaże się niewłaściwość władzy, do której podanie zostało wniesione.

Odnośnie do wnoszenia środków prawnych i przestrzegania kompetencji władz odwoławczych obowiązują postanowienia §. 109.

* Do §. 83.

Obecnie istniejące postanowienia o instruowaniu podan

i projektów są w tym paragrafie pod wielu względami ulepszone.

Wedle lit. a) musi być dokładnie określona miejscowość zakładu, według lit. b) żądana ilość wody na sekundę przy najwyższym i niskim stanie wody, według lit. f) mają do projektu być dołączone wyciągi z księgi gruntowej.

Dalej ze względu na postanowienia §§. 86. lit. h) i 88. jest przepisane oznaczenie dającej się uzyskać największej jakoteż żądanej ilości wody.

Wedle doświadczeń w praktyce badanie techniczne projektów byłoby znacznie ułatwione, gdyby co do sporządzania projektów istniały szczegółowe przepisy.

Wobec tego zastrzega się w projekcie ustawy, że tego rodzaju przepisy wydane zostaną w drodze rozporządzenia.

Do §. 84.

W tym paragrafie poleca się władzom prawno-wodnym, aby jeszcze przed wdrożeniem postępowania zbadały owe kwestye, które dla ocenienia dopuszczalności projektu w pierwszej linii mają znaczenie. Tu należy przedewszystkiem wyjaśnienie kwestyi, czy i o ile przedsięwzięcie zamierzone dotyczy publicznych interesów.

Ponieważ dalej w §. 88. projektu przepisane jest specjalne postępowanie w celu skutecznego zapobieżenia nieekonomicznemu wyzyskaniu siły wodnej wód publicznych, to wydaje się być koniecznem, aby władza już z góry postanowiła, czy z przedłożonego projektu można się spodziewać zupełnego wyzyskania żądanej siły wodnej.

W końcu dla ocenienia dopuszczalności wykonania budowli wodnych, ochronnych i regulacyjnych jakoteż projektowanych przez spółki urządzeń nawadniających i odwadniających jest ze względu na połączony z tem przymus do ponoszenia kosztów, względnie przymus przystąpienia do przedsięwzięcia spółki, rozstrzygające stwierdzenie, czy z tego zakładu wynikną korzyści dla ogółu albo przynajmniej dla tych którzy do ponoszenia kosztów, albowiem do przystąpienia do spółki zostaną zniewoleni.

To skonstatowanie jest wymagane także przy korzystaniu z praw wywłaszczenia, gdyż takie upoważnienia tylko wówczas mogą być przyznane, jeżeli przedsięwzięcie założone jest w interesie ogółu, albo też, jeżeli przynajmniej przedsięwzięcie ma większe ogólnie gospodarze znaczenie, aniżeli strata, jaką ponosi osoba trzecia z powodu wywłaszczenia.

Do §. 85.

Jeżeli przepisane w §. 84. przedwstępne dochodzenia niewątpliwie stwierdzą, że projekt naruszy interesy publiczne, to należy podanie, jak to i obowiązujące ustawy przepisują, bez dalszego dochodzenia odrzucić.

Jeżeli jednak władza na podstawie dochodzeń wstępnych dojdzie do rezultatu, że projekt ewentualnie po stosownem zmodyfikowaniu, dałby się pogodzić z publicznymi interesami, to w myśl §. 85. nie odrzuci projektu, lecz o swych wątpliwościach zawiadomi projektanta w celu wyjaśnienia albo też stosownej zmiany projektu.

Do §. 86.

Jakkolwiek wyczerpujące wyliczenie wszystkich tych momentów, które za względy publiczne po myśli ustawy o prawie wodnem uważać należy, jest niemożliwe, to jednak jest pożądanem, aby w tym względzie ustawa dawała wła-

dzom dyrektywę. Przytem należy zaznaczyć, że jest obowiązkiem władzy w konkretnym wypadku zbadać, czyby przez stosowne zarządzenia nie było możliwem pogodzić zamierzone przedsiębiorstwo z publicznymi interesami (np. komunikacya, bezpieczeństwo i t. p.)

Do §. 87.

Ten paragraf ma tendencyę — aby, o ile możności, poprzeć uzyskiwanie prawa użytkowania wody na wodach publicznych dla celów ogólnie pożytecznych.

Dalej w tym względzie iść nie można, gdyż czasowo nieograniczone prawo pierwszeństwa mogłoby pociągnąć za sobą nieekonomiczne nieużytkowanie sił wodnych.

Jeżeli także z reguły publicznym przedsiębiorstwom będzie się należeć prawo pierwszeństwa wobec prywatnych, to jednak nie jest wykluczony wypadek, że prywatne przedsiębiorstwo może mieć większe ogólnie gospodarze znaczenie.

Z tego powodu nie powinno się zasadniczo wykluczać konkurencyi przedsiębiorstw prywatnych z publicznymi.

Do §. 88.

Wedle postanowień §. 86. lit. h. muszą władze polityczne wówczas odmówić zezwolenia na przedsiębiorstwo, przez które zostałaby istniejąca siła wodna w bardzo niedostatecznym stopniu zużytkowaną. jeżeli przez przeniesienie stanowiska przedsiębiorstwa na inny punkt tej samej albo sąsiedniej wody można, nie odbierając możliwości odpowiedniego celowi wykonania przedsiębiorstwa, zapobiedz rozdrobnieniu siły wodnej.

W interesie możliwie zupełnego zużytkowania sił wodnych jest jednak wskazanem umożliwić władzom także w tych wypadkach, w których nie można osiągnąć bardziej gospodarczego zużytkowania przez przełożenie zakładu, wywieranie wpływu na możliwe wyzyskanie dotyczących wód.

W każdym razie jednak nie należy nigdy czynić przeszkody rzeczywistemu, chociażby mniej racjonalnemu używaniu wody z tego jedynie powodu, iż abstrakcyjnie biorąc, zachodzi możliwość lepszego wyzyskania dotyczącego spadku wody.

Także w dziedzinie gospodarstwa wodnego nie śmie rzecz lepsza występować wrogo względem rzeczy dobrej. Przy tem w szczególności zauważa się, że już przewidziane w §. 53. wywłaszczenie zakładów o sile wodnej w znacznym stopniu zmniejsza niebezpieczeństwo stałego niegospodarnego wyzyskiwania spadku wody.

Nie byłoby zatem także ze stanowiska ogólnych ekonomicznych interesów usprawiedliwionem przeszkadzać powstawaniu mniejszych zakładów, jeżeli i dopokąd lepszego wyzyskania faktycznie nie da się osiągnąć

Aby uczynić zadość tym obydwom względem przepisuje §. 88. projektu szczególne postępowanie, które ma na celu przez umożliwienie wnoszenia projektów konkurujących doprowadzić do możliwie najracjonalniejszego wyzyskania odnośnej siły wodnej.

Do §. 89.

Wobec nowych postanowień §§. 50. ust. 3. i 53. okazuje się potrzeba wydać w uzupełnieniu obowiązujących przepisów co do postępowania takie zarządzenia, aby Władza krajowa mogła na czas orzec o żądaniu wywłaszczenia.

Wydanie orzeczenia przez Władzę krajową jeszcze przed wdrożeniem wstępnego postępowania nie byłoby wskazanem,

gdyż odnośne podania o konsens mogą być odrzucone ze względu na postanowienia paragrafów 86., 87. i 88. względnie mogą stać się bezprzedmiotowymi w których to wypadkach zajęcie stanowiska co do żądania wyłączenia byłoby bezcelowe.

Aby dla gospodarstwa lasowego z zastosowania §. 43. ustęp 1. punkt drugi, nie wynikły niepotrzebne koszty i utrudnienia, postanawia ustęp ostatni, że w tych wypadkach, w których nie należy obawiać się szkodliwych skutków z powodu złożenia drzewa nad brzegiem lub w terenie, dostępnych dla wezbranych wód, ma być zaniechane przeprowadzenie prawno-wodnego dochodzenia.

Do §§. 90. i 91.

Obowiązujące normy o wdrożeniu dochodzenia będą przede wszystkim uzupełnione w kierunku dokładniejszego określenia biegu rozpisanych terminów rozprawy.

Ogłoszenie rozpisania rozprawy mu nastąpić tak na tablicy urzędowej właściwej władzy politycznej powiatowej, jakoteż w dotyczących gminach i miejscowościach.

Ponieważ jednak władze powiatowe nie mają zupełnie pewnej ingerencji co do czasu przybicia ogłoszenia w poszczególnych gminach i miejscowościach, przeto odpowiada najlepiej celowi oznaczyć jakomiarodajny dla biegu terminu dzień wywieszenia ogłoszenia w siedzibie władzy powiatowej.

Już obecnie jest do rozpisania rozprawy przy postępowaniu edyktalnym minimalny termin oznaczony. Projekt przepisuje taki termin także dla postępowania skróconego.

Przez to ma się zapobiedz, aby nie wyznaczono zbyt krótkiego terminu do rozprawy, któryby w praktyce wykluczał możliwość zorientowania się co do projektu i należytej obrony publicznych i prywatnych interesów. Nie nasuwa to wątpliwości tembardziej, że władza polityczna ma możliwość według § 107. w razie zagrożenia interesów publicznych lub prywatnych wydać dla utrzymania porządku potrzebne tymczasowe zarządzenia.

Do §. 92.

Wydział krajowy może obecnie przy prawno-wodnych rozprawach tylko w tych wypadkach interweniować, w których kraj występuje jako bezpośrednio interesowany.

Ponieważ jednak rozwój stosunków gospodarstwa wodnego stoi w najściślejszym związku z ogólnym dobrobytem odnośnego kraju, przeto należy Wydziałowi krajowemu dać sposobność, także w tych wypadkach, w których kraj sam jako strona interesowana nie broni swych praw, przy prawno-wodnem dochodzeniu zastępować ogólno-krajowe interesa.

Z uwagi na to, że urządzenie zakładu wodnego może wydatnie oddziaływać na rozwój gospodarstwa rolnego i przemysłowego na dalekich obszarach, jest nadto wskazaniem powołanym do tego korporacyom obydwóch tych gałęzi produkcji dać możliwość brania udziału w prawnowodnych rozprawach — na ich własne koszty — z głosem doradczym.

Do §. 93.

Obowiązujące przepisy o przeprowadzeniu rozprawy są w projekcie przede wszystkim zmienione o tyle, że ustne postępowanie przepisane jest jako obowiązujące i że te wypadki, w których podanie pisemnych oświadczeń jest dopuszczalne, są wyraźnie określone.

Przez to w przyszłości, w celu przyspieszenia postępowania i uniknięcia zbytńch kosztów, ma się zapobiedz nadużyciom przy pomijaniu tego przepisu, że rozprawę należy ustnie przeprowadzać.

Ze względu na doświadczenia w praktyce jest dalej wskazanem wydać postanowienia o podpisywaniu protokołu przez strony.

Do §. 94.

Leży w interesie przyspieszenia dochodzenia, jakoteż uniknięcia zbędnych czynności i kosztów. aby, w razie przedłożenia projektów konkurencyjnych, wynikające z postanowień §. 18. wstępne kwestye, przedewszystkiem były rozstrzygnięte.

Następnie zostaje wypełnioną luka w obowiązujących ustawach przez to, że oznaczono teraz ten termin, do którego jeszcze należy brać pod rozwagę projekta konkurencyjne.

Do §. 95.

Postanowienia tego paragrafu co do treści zgodne są z analogicznymi postanowieniami obowiązującej ustawy.

Do § 96

W tem miejscu nakłada się na władzę wodną obowiązek, aby w orzeczeniu także w dokładny sposób określiła miarę użycia wody.

Postanowienia projektu co do sposobu tego określenia opierają się na przepisach, zawartych w §. 18. dolno austriackiej ustawy o prawie wodnem.

Przewidziany tu sposób jest lepszy od sposobu, polegającego na wymiarze pewnej ilości wody, gdyż przy tym ostatnim sposobie często powstają omyłki co do wydatności naturalnego biegu wody.

Ustawowo zastrzeżony obowiązek, aby w orzeczeniu dokładnie wymienił wszystkie w czasie prawno-wodnego dochodzenia zawarte ugody, ma na celu możliwie dokładne określenie stosunków prawnych, dotyczących zakładów do użytkowania wody.

Ustanowienie terminu co do rozpoczęcia budowy ma zapobiedz czysto spekulacyjnemu nabywaniu praw wodnych.

Pouieważ ustanowienie terminów, oznaczonych w tym paragrafie, jakteż w §. 24 ustęp 2. i 3., jest obowiązujące, musi także daną być możność dodatkowego uchylenia skutków ewentualnych przeoczeń.

Bieg tych terminów może oczywiście rozpocząć się dopiero od dnia prawomocności dodatkowego orzeczenia.

Do §. 97.

Dotychczas nie zawierają krajowe ustawy o prawie wodnem z wyjątkiem ustawy wodnej dla Galicyi żadnych postanowień co do terminu, w którym strony mogą żądać, aby oznaczono w drodze sądowej wysokość ustalonego przez władzę wodną odszkodowania.

Z tego może w poszczególnych wypadkach co do zobowiązań przedsiębiorcy powstać stan niepewności, którego zakończenie w ciągu zwyczajnego czasu zadawnienia w zupełności zależy od woli strony, mającej otrzymać odszkodowanie.

Jest przeto wskazanem, ustanowienie terminu prekluzyjnego, który w projekcie na przeciąg jednego roku oznaczono, a zatem tak, aby sądowe dochodzenie roszczeń nie było utrudnione.

Nadto jest konieczną rzeczą wydać postanowienie o postępowaniu sądowym przy orzekaniu o obowiązkach odszkodowania.

Do §. 98

Ustalenie obowiązku uiszczenia datków ze strony interesentów z powodu przysporzenia korzyści lub odwrócenia szkody ma zasadniczo w myśl postanowień ustawy o prawie wodnem nastąpić przez władzę administracyjną.

Tylko w wypadkach, wymienionych w §§. 40. i 46. ustęp 2., w których uiszczenie datków może nastąpić na rzecz Państwa, jest wskazane dopuścić zbadanie oznaczonego w drodze administracyjnej datku przez sędziego, w analogiczny sposób, jak to projekt przewiduje przy ustaleniu odszkodowania (§. 97).

Do §. 99.

Postanowienia tego paragrafu różnią się tylko pod względem stylistycznym od analogicznych postanowień obowiązującego prawa.

Do §. 100.

Gminy mogą być interesowane co do stanu przedsiębiorstwa spółki nietylko ze względu na ich własną posiadłość gruntową, lecz także ze względu na znaczenie, jakie wogóle ma przedsiębiorstwo dla gminy, chociażby posiadłości gminy nie były bezpośrednio dotknięte.

W projekcie wobec tego będą obowiązujące postanowienia o tyle uzupełnione, że gmina także w obronie interesów swoich może wywołać orzeczenie władz.

Nadto rozszerza się odnośne przepisy obowiązujących ustaw przez postanowienie, że ci interesenci, którzy przez odwołanie deklaracji przystąpienia do spółki wodnej, zawiązanie się tej spółki uniemożliwią, będą zobowiązani przyczynić się do kosztów robót wstępnych, spowodowanych ich poprzedniem postępowaniem.

Do §. 101.

Ponieważ analogiczne postanowienia obowiązujących ustaw odnoszą się tylko do tych spółek, które do celów wymienionych w §. 60. zostały zawiązane, okazuje się potrzeba uzupełnienia tych przepisów odnośnie do spółek, oznaczonych w §. 76.

Ingerencya władz co do tych ostatnich spółek może być znacznie mniejsza, gdyż tu chodzi tylko o dobrowolne zjednoczenie interesentów.

Do §§. 102. i 103.

Postanowienia §. 102. wzorują się na przepisach obowiązujących dotychczas w Styryi które w praktyce okazały się korzystniejsze, aniżeli postanowienia obowiązujące w innych krajach, a to z małą tylko zmianą, zmierzającą do rychłego stwierdzenia definitywnego wyniku głosowania.

§. 103. zgadza się z analogicznymi postanowieniami obowiązujących ustaw, przyczem tylko ograniczono jego działanie, ze względu na postanowienia §. 76, do spółek, utworzonych dla celów w §. 60. wymienionych, oraz zmieniono stosownie cytaty.

Do §. 104.

Sporządzenie szczegółowych projektów dla większych

zakładów o sile wodnej jest w zasadzie połączone ze znacznymi kosztami.

Ponieważ w myśl postanowień projektu odrzucenie podania o zezwolenie na użytkowanie wody, już z takich względów może nastąpić, do oceny których znajomość szczegółów projektu nie jest potrzebną, postanawia się tu, że przy tego rodzaju przedsiębiorstwach może być zarządzane osobne wstępne postępowanie na podstawie generalnego a przez to mniej kosztownego projektu.

Przepisanie tego wstępnego postępowania ułatwi także czynność władz i da możliwość, aby te władze, nie zważając na szczegółowe kwestye, mogły przede wszystkim dokładnie wyjaśnić ogólne oddziaływanie zamierzonego przedsiębiorstwa na publiczne interesy i jego znaczenie pod zględem ogólnogorodarczym.

Do §. 105.

W postanowieniach o prawie zwierzchniego nadzoru władz politycznych odstąpiono od obowiązujących norm i wyraźnie postanowiono, że kolaudacyę wykończonych urządzeń należy przeprowadzać w każdym wypadku i to ze względu na ważność tej czynności urzędowej dla interesentów za ich powiadomieniem.

Dalej jest w projekcie nowe postanowienie, że przy tych budowlach wodnych, które w myśl §. 36. ustęp 3. nie potrzebują koncesyi ze strony władz wodnych, wymagane jest stwierdzenie zgodności wykonania z zarządzeniami władzy, które wydano w interesie uczestniczących stron.

Do §. 106.

Projekt nie zmienia w niczem obowiązującego stanu prawnego co do wykonywania bezpośredniego nadzoru nad zakładami wodnymi.

Do §. 107.

Obecnie mogą władze wydawać prowizoryczne zarządzenia tylko w toku postępowania odwoławczego, a więc po wydaniu orzeczenia w pierwszej instancji.

W celu zapobieżenia naruszeniu publicznych albo prywatnych interesów jest jednak wskazane dać władzy możliwość, aby w razie grożącego niebezpieczeństwa już przedtem przez tymczasowe zarządzenia mogła skutecznie interweniować.

Może się to w szczególności wtedy okazać potrzebnem, jeżeli w celu rozstrzygnięcia sprawy w toku będącej muszą być zarządzone obszerne dochodzenia, oraz zebranie dowodów,

Ponieważ tymczasowe zarządzenie, wydane w interesie jednej strony, może w pewnych okolicznościach stronie przeciwnej przynieść szkodę, to należy starać się o stosowne zabezpieczenie roszczeń o odszkodowanie przysługujących tej ostatniej.

Do §. 108.

W interesie jednolitości judykatury i uproszczenia postępowania rekursowego, jest wskazaniem, aby na przyszłość oddać ministerstwu rolnictwa załatwianie odwołań przeciw orzeczeniom karnym, do czego dotychczas Ministerstwo spraw wewnętrznych powołane było.

Ponieważ przez zakaz, wydany w myśl §. 43. ustęp 1. punkt 2. w celu zapobieżenia szkodliwemu działaniu wody, prawa stron nie mogą być naruszone, wyklucza projekt wniesienie odwołania przeciw tego rodzaju zarządzeniom władz.

Według obowiązujących przepisów mogą strony nawet jeżeli chodzi tylko o cyfrowe oznaczenie mającego się uiszczyć odszkodowania lub datku, który przypada na rzecz państwa, dochodzić swoich pretensyi przed władzami politycznymi we wszystkich trzech instancjach, a potem jeszcze zwrócić się na drogę sądową.

Jest to jednak zbyt znacznie rozwlekłe, projekt eliminuje przeto i w tym względzie prawo odwołania.

Także w wypadkach, oznaczonych w punktach 3, 4, 5 i 6, które nie mają pod względem prawnym znaczniejszej doniosłości, jest zbędny dalszy tok instancyi, jeżeli pierwsza i druga instancja wydały równobrzmiące rozstrzygnięcia.

W myśl przyjętej praktyki wyklucza projekt dalszy tok instancyi także przeciw dwu równobrzmiącym orzeczeniom karnym.

Do §. 109

Postanowienie o rozpoczęciu biegu terminu odwołania jest zastosowane do ustawy o środkach prawnych, na którą projekt powołuje się odnośnie do dalszych przepisów, które przy postępowaniu mają być przestrzegane.

Do §. 110.

Wstawienie tych postanowień następuje z tego powodu, że w praktyce poszczególnym działom administracji państwa w wielu wypadkach odmówiono uprawnienia udania się na drogę prawa przeciw orzeczeniom władz wodnych, tak, że w takich wypadkach często poszczególne gałęzie administracji państwa były w gorszym położeniu, jak prywatni interesenci.

Na skutek postanowień §. 92. należy Wydziałowi krajowemu przyznać prawo rekursu w celu ochrony interesów kraju.

Do §. 111.

Ze względu na §. 107. projektu wystarczy w tem miejscu zaznaczyć, że władzy politycznej powiatowej przysługuje prawo także w postępowaniu odwoławczem wydawać tymczasowe zarządzenia.

Do §§. 112. i 113.

Już według dotychczasowej praktyki w postępowaniu odnośnie do prawno-wodnych pozwoleń nie należy się stronom zwrot kosztów.

Zobowiązanie do zwrotu kosztów przeciwnika jest bowiem tylko wówczas uzasadnione, jeżeli nastąpiło przeciwne prawu naruszenie sfery interesów przeciwnika.

Ten warunek nie zachodzi jednak w wymienionem postępowaniu, gdyż tu chodzi wyłącznie o postanowienie władzy, czy zamierzone przedsiębiorstwo jest dopuszczalne ze stanowiska interesów publicznych i bez ujmy praw osób trzecich. Ale nawet wówczas, gdy się okaże, że zamierzone przedsiębiorstwo ze względu na istniejące prawa albo wcale nie może być przeprowadzone, albo też nie w sposób projektowany, niema podstawy zobowiązywać starającego się o pozwolenie do zwrotu tych kosztów, które urosły stronie wnoszącej zarzuty.

Wnoszący prośbę bowiem często wcale nie jest w możności upewnić się przed rozprawą, jakie uprawnienia ewentualnie mogą wejść w rachubę, z drugiej zaś strony w tym wypadku nie może być mowy o naruszeniu cudzego prawa.

Przy tem nie może być też pominiętą okoliczność, że liczba interesentów przy postępowaniu prawnowodnem nie jest zamknięta i nie da się już naprzód przewidzieć.

Wobec tego przedsiębiorca nie mógłby też z góry nawet w przybliżeniu obliczyć ciężarów, które mogłyby spaść na niego wskutek ewentualnego zobowiązania go do zwrotu kosztów.

Te ciężary mogłyby ewentualnie urosć do takich rozmiarów, że nie stałyby w żadnym stosunku z zamierzonymi korzyściami, a nawet mogłyby spowodować ruinę gospodarczą starającego się o pozwolenie.

Wobec tego postanowienia projektu wyraźnie wykluczają obowiązek do zwrotu kosztów stron w prawnowodnem postępowaniu przy udzielaniu pozwolenia.

Nadto w §. 113. jest wyraźniej niż dotychczas zaznaczone, że władzy pozostawione jest tylko ustalenie wymiaru kosztów, które mają być zwrócone, a nie także rozstrzygnięcie kwestyi zobowiązania strony przegrywającej do zwrotu tych kosztów, która to kwestya już w samej ustawie została rozstrzygnięta.

Co do reszty przepisy o zobowiązaniu do zwrotu kosztów są do swej treści zgodne z obowiązującymi postanowieniami.

Do §. 114.

Obowiązujące postanowienia o założeniu i prowadzeniu ksiąg wodnych uzupełnia się przepisem o założeniu zbioru dokumentów, który dotychczas tylko w drodze rozporządzenia był wydany.

DO ROZDZIAŁU SIÓDMEGO.

O przekroczeniach i karach.

Do §§. 115. i 116.

Powód do zmiany odpowiadających ustępowi pierwszemu §. 115. analogicznych postanowień obowiązujących ustaw o prawie wodnem dały skargi, że gminy nie przeciwdziałały z pożądaną surowością uszkodzeniom urządzeń wodnych.

W drugim ustępie §. 115. stosownie podwyższono dotychczas dopuszczalny najwyższy wymiar kary w celu powiększenia jej skuteczności.

Co się tyczy zmiany kary pieniężnej na karę aresztu, pozostawia się władzom w oznaczonych granicach swobodę decyzji; przez to władze te będą mogły uwzględniać stosunki ekonomiczne osób ukaranych.

Dane władzom uprawnienie do zastosowania w niektórych wypadkach natychmiast kary aresztu umożliwia odpowiednie ukaranie za szczególnie ciężkie przekroczenia.

Paragraf 116. nie różni się niczem od obowiązującego prawa.

Do §. 117.

Zmiana dotychczasowego tekstu dotyczących postanowień krajowych ustaw o prawie wodnem ma na celu wyraźniejsze zaznaczenie, że władza polityczna w adhezyjnym postępowaniu — według analogii procedury karnej — tylko wówczas może orzekać o roszczeniach o odszkodowanie, jeśli nastąpiło skazanie obwinionego i jeżeli wyniki postępowania karnego dają dostateczną podstawę do wydania takiego orzeczenia.

Nie przeszkadza to jednak oczywiście dochodzeniu roszczeń o odszkodowanie na drodze sądowej.

Do §. 118.

Postanowienia tego paragrafu są zaczerpnięte z obowiązujących ustaw bez zmiany ich treści.

Do §. 119.

Obowiązujące postanowienia o przedawnieniu czynów karygodnych nasuwają wątpliwość, czy bieg przedawnienia w tych wypadkach, w których karygodne postępowanie trwa dłuższy czas, rozpoczyna się z dniem rozpoczęcia czy też dniem ukończenia karygodnego stanu.

W projekcie jest ta kwestya rozwiązana przez stosowne ułożenie tekstu w myśl tego ostatniego zapatrywania i zgodnie z ogólnymi zasadami prawa karnego.

Do §. 120.

Ponieważ według projektu ma być oddane Ministerstwu rolnictwa rozstrzygnięcie odwołań przeciw orzeczeniom karnym, wydanym w sprawach prawno-wodnych, — trzeba przekazać tej władzy centralnej przysługującą obecnie Ministerstwu spraw wewnętrznych kompetencyę do łagodzenia albo darowania prawomocnie wymierzonych kar.
